

Голубовська І.В. Практична стилістика української мови: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів нефілологічних спеціальностей (денної та заочної форм навчання). – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2010. – 124 с.

Міністерство освіти і науки України

Житомирський державний університет імені Івана Франка

І. В. Голубовська

ПРАКТИЧНА СТИЛІСТИКА

УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для самостійної роботи

студентів нефілологічних спеціальностей

(денної та заочної форм навчання)

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка

Житомир 2010

УДК 811.161.2'38(076)

ББК 81.411.1-7

Г 62

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 25 грудня 2009 року)

Рецензенти:

Гримашевич Г.І. – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови Житомирського державного університету імені Івана Франка;

Кучерук О.А. – кандидат педагогічних наук, докторант кафедри методики викладання мови та літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

Шевцова Л.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дидактичної лінгвістики та літературознавства Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Голубовська І.В.

Практична стилістика української мови: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів нефілологічних спеціальностей (денної та заочної форм навчання). – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2010. – 124 с.

Посібник із курсу „Практична стилістика української мови” спрямований на формування стилістичної вправності мовлення майбутніх фахівців, набуття ними вмінь та навичок ефективного використання стилістичних ресурсів мови відповідно до сфери спілкування.

УДК 811.161.2'38(076)

ББК 81.411.1-7

Г 62

© Голубовська І.В., 2010 р.

ПЕРЕДМОВА

Навчальний курс „Практична стилістика української мови” зорієнтований на систематизацію знань, на формування необхідних мовленнєвих умінь і навичок студентів, які опановують спеціальності „Практична психологія”, „Психологія”.

Усне й писемне мовлення студента – майбутнього психолога – є показником його професійного й інтелектуального рівня, а різноманітні види роботи на заняттях з усіх фахових дисциплін передбачають побудову зв’язного висловлення.

Основною метою викладання курсу „Практична стилістика української мови” є формування стилістичної вправності мовлення майбутніх фахівців, набуття ними вмінь та навичок ефективного використання стилістичних ресурсів мови відповідно до сфери спілкування.

Посібник „Практична стилістика української мови” допоможе студентам набути певного рівня професіоналізму й навичок, необхідних для проведення лінгвістичного наукового дослідження й для формування основ ефективної мовленнєвої комунікації.

Логіка і структура посібника відповідає сучасним вимогам організації навчального процесу. Книжка зорієнтована на чинну навчальну програму, за якою працюють студенти першого курсу соціально-психологічного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка.

На вивчення курсу відводиться 144 навчальні години (4 кредити).

У посібнику представлені:

- рекомендації щодо організації самостійної роботи;
- складові модулів „Практична стилістика як лінгвістична дисципліна. Поняття про функціональні стилі сучасної української мови. Фонетичні засоби стилістики”; „Стилістичні можливості лексики, фразеології та словотвору”; „Морфологічні засоби стилістики. Стилістичні ресурси простого речення”; „Стилістичні ресурси складного речення. Стилістичні можливості великих синтаксичних сполук” (плани лекційних та практичних занять, інструктивно-методичні матеріали з кожної теми);
- завдання для самостійної роботи з курсу (тести, тренувальні вправи, тексти для стилістичного аналізу);
- вимоги, які ставляться до семестрового екзамену;
- тексти комплексних контрольних робіт із курсу;
- короткий термінологічний словник;

- список рекомендованої літератури.

Рекомендації щодо організації самостійної роботи

Самостійна робота студентів є невід'ємною складовою вивчення навчального курсу. Вона здійснюється за такими напрямками:

- виконання тестових завдань з усіх тем;
- написання рефератів та підготовка повідомлень відповідно до тем курсу;
- виготовлення карток: з текстами різних стилів мовлення (для стилістичного аналізу), з відповідними вправами різних типів;
- ведення термінологічних словників із практичної стилістики української мови;
- запис на магнітофонну плівку зразків розмовного стилю мовлення від інформаторів (мешканців рідного населеного пункту) для наступного аналізу мовленнєвих особливостей;
- опрацювання науково-методичної літератури з курсу, запропонованої для самостійного вивчення;
- система завдань і вправ для самостійного виконання.

На самостійне вивчення виноситься частина питань, що містяться в навчальному плані з вивчення даного курсу. Виконуючи відповідні завдання, студенти мають спостерігати за мовними явищами, опрацьовувати теоретичну літературу, узагальнювати результати здійснених досліджень і відповідним чином їх оформлювати.

Різноманітні форми самостійної роботи (поряд з аудиторною) мають забезпечити:

- поглиблення знань студентів про теоретичну й практичну стилістику сучасної української літературної мови;
- формування мовної компетенції;
- набуття навичок професійного спілкування та отримання необхідної фахової інформації;
- отримання студентами ґрунтовних і систематичних знань з усіх розділів курсу;
- формування вмінь і навичок складання, написання та стилістичного аналізу текстів різних типів.

У кінці вивчення кожного модуля на індивідуальній консультації викладач перевіряє рівень засвоєння знань студентами з тем, які виносилися на самостійне опрацювання.

Модуль І. „Практична стилістика як лінгвістична дисципліна. Поняття про функціональні стилі української мови. Фонетичні, лексичні, фразеологічні та словотворчі засоби стилістики”

Тема 1. Вступ до курсу

План лекції № 1:

1. Практична стилістика як лінгвістична дисципліна.
2. Предмет практичної стилістики. Основні поняття.
3. Зв'язок практичної стилістики з іншими філологічними дисциплінами.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика й культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 5 – 52.
2. Волкотруб Г.Й. Стилiстика дiлової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 22 – 29.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 7 – 47.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 4 – 11.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 5 – 14.
6. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 7 – 31.
7. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 3 – 19.
8. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 3 – 13.
9. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 5 – 55.

Тема 2. Фонетичні засоби стилістики

План лекції № 2:

1. Поняття про фонетику й фонологію.
2. Розділи фонетики.
3. Предмет і завдання фоностилістики.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 184 – 191.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 121 – 129.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 16 – 26.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 323 – 333.
5. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 31 – 35.
6. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 21 – 26.
7. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 3 – 13.
8. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 211 – 244.

Тема 3. Функціональні стилі української мови

План практичного заняття № 1:

1. Поняття про функціональні стилі української мови: підстилі, комунікативна мета, сфера реалізації мовних засобів, форми існування, специфіка: науковий, офіційно-діловий, художній, публіцистичний, розмовний.

Завдання для самостійної роботи:

1. Виписати 5 зразків різних стилів мовлення й проаналізувати їх.
2. Опрацювати таблиці 1 – 4 (за посiб. К.Я. Климової, П.Ф. Романюка).

Основні поняття: стиль, стилістична норма, стилістична помилка, стилістичне забарвлення тексту, стилістична вправність мовця, мовні засоби, комунікативна мета стилю.

Вправа 1. Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.

1. Навчальна дисципліна, що спрямовує мовців на оволодіння багатством виражальних засобів літературної мови відповідно до мети, призначення, сфери та умов спілкування:
 - a) філологія;
 - b) практична стилістика;
 - c) теоретична стилістика;
 - d) культурологія.
2. Сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і цілеспрямованістю висловлювання, його функціональним призначенням:
 - a) стилістична норма;
 - b) мовний стиль;
 - c) стилістична помилка;
 - d) стилістична фігура.
3. Поняття, що поєднує специфічні для певного стилю мовні засоби з експресивним оцінюванням явища мовцем:
 - a) стилістична норма;
 - b) стилістична помилка;
 - c) стилістичне забарвлення тексту;
 - d) стилістична вправність мовця.
4. Основним призначенням якого функціонального стилю мовлення є повідомлення про результати досліджень, доведення теорій, обґрунтування гіпотез, роз'яснення явищ, систематизація знань?
 - a) художнього;
 - b) публіцистичного;
 - c) офіційно-ділового;
 - d) наукового.
5. Для якого мовного стилю характерні понятійність і предметність, об'єктивність, логічна послідовність, узагальненість, однозначність, точність, лаконічність, переконливість, аналіз, синтез; велика кількість термінів, абстрактних слів, наукова фразеологія, цитати; відсутність емоційно-експресивної лексики, багатозначних слів, індивідуальних неологізмів; текст послідовно членується на розділи, параграфи, пункти?
 - a) розмовного;
 - b) публіцистичного;
 - c) наукового;
 - d) художнього.
6. Який із названих стилів не дозволяє авторові виявити індивідуальні можливості в доборі мовних засобів?
 - a) розмовний;
 - b) художній;
 - c) офіційно-діловий;

d) публіцистичний.

Вправа 2. *З наведених ознак виберіть ті, що становлять специфіку художнього стилю. Розкрийте зміст цих ознак.*

- поєднання естетичної та комунікативної функцій;
- поліфункціональність;
- варіантність засобів;
- обробленість;
- милозвучність;
- історизм;
- унормованість;
- загальнонаціональна форма існування;
- наявність галузевих терміносистем;
- існування в усній і писемній формах;
- наявність територіальних діалектів;
- функціонування в галузі державної та політичної діяльності;
- наддіалектна форма існування;
- образність;
- поетичність;
- емоційно-експресивна лексика.

Вправа 3. *З наведених тверджень виберіть правильне визначення мовного стилю:*

- a) різновид національної мови, що є засобом спілкування в географічно обмежених мовленнєвих колективах;
- b) сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і метою висловлювання;
- c) властивий художникові слова чи іншому носієві мови стиль, який стає об'єктом дослідження лінгвістів.

Вправа 4. *Яке визначення найповніше розкриває значення терміна „мовний стиль”? Обґрунтуйте визначення:*

- a) система мовних елементів, об'єднаних певним функціональним призначенням, способів відбору й уживання їх;
- b) сукупність мовних засобів, що свідомо використовуються мовцем за певних умов спілкування;
- c) сукупність мовних засобів, вибір яких зумовлюється змістом, метою та характером висловлювання;
- d) різновид літературної мови (її функціональна підсистема), що обслуговує певну сферу суспільної діяльності мовців і відповідно до цього має свої особливості добору й використання мовних засобів (лексики, фразеології, граматики, фонетики).

Вправа 5. Прочитайте цитати зі студентських контрольних робіт. Відредагуйте невдалі словосполучення й запишіть правильні варіанти.

Заглиблює знання, порахували необхідним, приходять до висновків, бракуючі мотиви, одушевлені і неживі іменники, незатребувані знання, житіє-буття, казка-жалоба, наказовий нахил, проберемося в думках туди, оповідна пропозиція, давня сивина, арфоепічні норми, фанати древніх слов'ян, стане в нагоді.

Вправа 6. Прочитайте тексти й визначте їх стильову приналежність і підстилі. Аргументуйте свою думку.

I.

Доля

Ти не лукавила зо мною,
 Ти другом, братом і сестрою
 Сіромі стала. Ти взяла
 Мене, маленького, за руку
 І в школу хлопця одвела
 До п'яного дядка в науку.
 – Учися, серденько, колись
 З нас будуть люди, – ти сказала.
 А я послухав, і учивсь,
 І вивчився. А ти збрехала.
 Які з нас люди? Та дарма!
 Ми не лукавили з тобою,
 Ми просто йшли; у нас нема
 Зерна неправди за собою.
 Ходімо ж, доленько моя!
 Мій друже вбогий, нелукавий!
 Ходімо даліше, даліше слава,
 А слава – заповідь моя.

Тарас Шевченко

II.

Класична українська література, починаючи від Шевченка чи навіть ще й від Котляревського, показала нам приклад того, як треба ставитись до народної мови, цього ясного і справді цілющого для художника джерела. Гоголь, захоплено відкриваючи красу фольклору, колись висловив думку, що саме народні пісні, може, навіть більше, ніж праці історико-документальні, виповідають нам справжню, не поверхову історію народу, розвиток його моралі, психології, глибинні процеси духовного життя.

Це ж можна сказати й про творчість народу в царині мови, у довготривалій розбудові тієї найскладнішої сфери, яка, мовби володіючи безліччю живих нервових закінчень, не перестає дивувати нас своєю чутливістю, незрівнянною здатністю вловлювати весь гомін світу – і

потужні гуркоти епохальних подій, і ледь чутний шепіт інтимного, найближчу хвилю життя і його найдальші зоряні шуми.

Коли йдеться про майстерність письменника, про його професійну підготовленість до нелегкої й відповідальної творчої праці, коли хочемо визначити справжність таланту, що йде в літературу, то неодмінною ознакою тут буде, мабуть, саме це: вміння душею сприймати й відчувати народне слово, його інтонаційні відтінки, всю його багатобарвність, розмаїття, красу, часом глибоко приховану. Бо ж і у тім-то місія майстра, щоб цю красу видобути, викресати зі слова навіть найбуденнішого, створивши йому відповідне сусідство, надавши слову таке місце у творі, де б воно само оновилося, набуло свіжості, сяйнуло, розквітло!..

Не було випадку, щоб видатний твір літератури був написаний сірою мовою, щоб вдалось його вибудувати словами зужитими, знебарвленими до пересічності, до нудної стертості п'ятака. Енергія слова – з енергії душі, тільки так. Убога стилістика найчастіше є породженням убогої думки.

О. Гончар

III.

Анотація

Романенко О.В. Концепція людини в українській літературі 20-х рр. ХХ ст. (на матеріалі прози Г. Михайличенка, М. Хвильового, М. Івченка, В. Підмогильного). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01. – українська література. – Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ, 2002.

Розвідка присвячена дослідженню художньої спадщини Г. Михайличенка, М. Хвильового, М. Івченка, В. Підмогильного, визначенню проблемно-стильових домінант української прози, які зумовлюють особливості концепції людини доби Розстріляного Відродження. У роботі запропоновано новий підхід до епосу 20-х років, який трактується й аналізується як цілісний художній світ. Проаналізовано важливі складові поетики прози доби Розстріляного Відродження: асоціативні образи, психологізм як невіддільна складова мінливої психіки героя, особливості художнього часу і простору новел, повістей, романів. Епос 20-х років як неповторна та цілісна система визначає стрімку еволюцію художньої концепції людини в творчості українських прозаїків: від змалювання символічно-умовного характеру до роздвоєного, а згодом – інтелектуального.

Основні результати дослідження апробовані в публікаціях і можуть використовуватись в освітній практиці, наукових дослідженнях української літератури 20-х рр. ХХ століття.

Ключові слова: художня концепція людини, характер героя, психологізм, художній простір і час, образ людини, асоціація, інтелектуальний характер.

IV.

– Не буде нам з цієї панни – українки! – хитнувши головою, твердо сказав Петро Сидорович.

– Уже й не буде! – завважаємо йому. – Підучиться помалу, поживе між українцями, то й залюбки стане українкою. Так же не можна, щоб усі одразу почали говорити добірною українською мовою.

– А крім того, ви погляньте на цього юнака, – піддержує мене наш третій товариш, – отакий живчик, та щоб він не наламав її на своє. Чули, як то кажуть: Боже, Боже, чого та любов не зможе!..

А той же юнак справді упадає коло панни, як у око не вскочить: і в одно їй ухо, і в друге нашіптє; і в очі загляне, і за ручку візьме.

– Все одно любов нічого не pomoже, – упирається Петро Сидорович, – ну, може, прикинеться українкою на який час, а потім знову по-московськи буде говорити. Я вже по голосу її чую...

І, перемовчавши, він доказав тихіше:

– Муха така сидить у їй – московський гедзь прозивається. Така клята й уперта муха, що коли оселиться в якій панні, то вже ні просьбами, ані грозьбами – нічим ви його не виженете з неї, поки і віку тієї панни.

За С. Васильченком

V.

Постмодернізм. Цим поняттям називають, як правило, літературні явища, що з'явилися в українській літературі в другій половині 80-х років у часи т. зв. „перебудови” (1985 – 1991).

Постмодернізм з його новими глобальними культурними домінантами дає іншу, ніж модернізм, картину світу. Широковживаний зараз, цей термін використовується для характеристики „постіндустріального” суспільства, з одного боку, і постколоніального світу, з другого. Він позначає новий етап розвитку людства на стадії його відмови чи розчарування в колишньому емансипаційному модерністичному проекті оновлення гуманності з допомогою культури. Він використовується також як означення нової культурної домінанти, що руйнує колишнє протиставлення високої та низької культури, переосмислює традиційне уявлення про історизм, відхиляє досі переважаючий принцип європоцентризму. Постмодернізм вибудовує систему своїх координат, використовуючи свою дискурсну логіку – шляхом поєднання і зрівноваження різних культурних і історичних стилів, різних національних, родових, расових і групових особливостей, інтересів і відмінностей. З допомогою обігрування, монтажу, довільної гри, текстуальності, окреме явище чи мистецький твір розглядаються відтак через призму різних точок зору, різних поверхонь, через „різницювання”, відмінність тощо (За В. Яременком).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Основні стильові різновиди сучасної української літературної мови.
2. З історії української стилістики.
3. Теоретична й практична стилістика: порівняльний аналіз.
4. Найважливіші дослідження з практичної стилістики.
5. Норми літературної мови.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 5 – 52.
2. Волкотруб Г.Й. Стилiстика дiлової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 22 – 29.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 54 – 120.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 4 – 11.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 5 – 14.
6. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 3 – 19.
7. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 3 – 13.
8. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 5 – 55.

Тема 4. Фонетичні засоби художньої виразності.

План практичного заняття № 2:

1. Чинники, що впливають на вимовну систему: діалектне мовне середовище, міжмовні контакти.
2. Поняття про фонетичні засоби художньої виразності: алітерація, асонанс, звуконаслідування.

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти 10 речень із дотриманням вимог милозвучності.
2. Виконати впр. 156 (за посіб. Н.Д. Бабич).

Основні поняття: фонетика, фонологія, фоностилiстика, евфонія (милозвучність), орфоепія, орфоепічні норми сучасної української літературної мови, алітерація, асонанс, звуконаслідування.

Вправа 7. *Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.*

1. Сферою реалізації мовних засобів якого стилю є громадсько-політична, суспільно-культурна, виробнича діяльність, навчання?
 - a) публіцистичного;
 - b) наукового;
 - c) розмовного;
 - d) художнього.
2. Який із названих жанрів не належить до художнього стилю?
 - a) роман;
 - b) елегія;
 - c) монографія;
 - d) медитація.
3. Визначте правильні варіанти перекладу.
 1. В соответствии с действующим законодательством
 - a) у відповідності з чинним законодавством;
 - b) відповідно до чинного законодавства;
 - c) у відповідності з діючим законодавством;
 - d) відповідно до діючого законодавства.
 2. Относится к языку.
 - a) ставитись до мови;
 - b) відноситись до мови;
 - c) ставитися щодо мови;
 - d) відноситися відповідно до мови.

Вправа 8. Проаналізуйте текст. Які діалектні фонетичні та лексичні особливості тут відбилися?

– Послідній раз прийшов Андрій: він був у мене вчений. „Тату, – каже, – тепер ідемо воювати за Україну”. – „За яку Україну?” А він підоймив шаблев груду землі та й каже: „Оце Україна, а тут, – і справив шаблев у груди, – отут її кров; землю нашу ідем від ворога відбирати. „Дайте мені, – каже, – білу сорочку, дайте чистої води, аби-м обмивси, та й бувайте здорові.” Як та єго шабля блиснула та й мене засліпила. „Сину, – кажу, – та є ще в мене менший від тебе, Іван, бери і єго на це діло; він дужий, най вас обох закопаю у цу нашу землю, аби воріг з цего коріння її не віторгав у свій бік”. – „Добре, – каже, – тату, підемо оба”. Та як це стара вчула, то я зараз видів, що смерть обвилася коло неї білим рантухом. Я подався до порога, бо-м чув, що її очі віпали і покотилися, як мертве каміне по землі. Так мені здавалося, але світло на її чолі вже погасло...

В. Стефаник

Вправа 9. виправте помилки, допущені в реченнях. Які вимоги до ділового мовлення в них порушені?

1. План ліквідації працівників бібліотеки у випадку пожежі.
2. Прошу зняти мене з гуртожитку, бо він мені не потрібен.

3. Прошу виділити мені путівку для оздоровлення сколіозу.
4. Культура управління проявляється у стосунках начальника, підлеглого та співробітника між собою.
5. Довідка видана Петрук Ользі Андріївні в тому, що вона дійсно являється студенткою фізико-математичного факультету ЖДУ імені Івана Франка.
6. Правоохоронні органи вилучили велику безліч контрабандного товару.
7. При сільському опорному пункті створено загін по хуліганству й випивках.
8. Прогулювати собак на території парку громадянам без намордників суворо забороняється.
9. Автомобільний рух уповільнився через корки на дорогах.
10. Нарешті спортсменка пробила своє безголів'я.

Вправа 10. *Прочитайте текст, визначте його основну думку, стиль і підстиль. Аргументуйте свій вибір.*

Громадяни України мають право на безоплатну освіту в усіх державних та комунальних навчальних закладах незалежно від статі, раси, національності, соціального і майнового стану, роду та характеру занять, світоглядних переконань, належності до партій, ставлення до релігії, віросповідання, стану здоров'я, місця проживання та інших обставин, їм гарантується здобуття на конкурсній основі вищої освіти всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів у вищих навчальних закладах державної форми власності за кошти державного бюджету в межах вимог державних стандартів, якщо вищу освіту за цим освітньо-кваліфікаційним рівнем громадянин здобуває вперше.

Громадяни України, які за станом здоров'я втратили можливість виконувати службові та посадові обов'язки за отриманою раніше кваліфікацією, мають право безкоштовно отримати другу вищу освіту за наявності висновків медико-соціальної експертної комісії.

Прийом громадян до вищих навчальних закладів проводиться на конкурсній основі відповідно до їх здібностей незалежно від форми власності закладу освіти та джерел фінансування навчання (З довідн.).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Українська стилістична фонетика.
2. Українська мова як одна з наймилозвучніших у світі.
3. Стилістичні можливості звукової системи української мови.
4. Проблема евфонізації: історичний аспект.
5. Гаплогія, какофонія, дисонанс, зіяння як фонетичні засоби художньої виразності.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 184 – 191.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академiя”, 2005. – С. 121 – 140.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 16 – 26.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 323 – 333.
5. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 31 – 35.
6. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 21 – 26.
7. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 3 – 13.
8. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 211 – 244.

Тема 5. Орфоепічні норми сучасної української мови

(на самостійне вивчення)

1. Проблема евфонізації (милозвучності) української мови.
2. Основні орфоепічні норми сучасної української літературної мови.

Завдання для самостійної роботи:

1. Твір-мініатюра на тему: „Троянди й виноград – красиве і корисне” (М. Рильський).
2. Виписати провідні орфоепічні норми сучасної української літературної мови.

Основні поняття: фонетика, фонологія, фоностилістика, евфонізація (милозвучність), орфоепія, орфоепічні норми сучасної української літературної мови, алітерація, асонанс, звуконаслідування.

Вправа 11. Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.

1. Підкресліть номер рядка, в якому порушуються орфоепічні норми сучасної української літературної мови.

I.

- а) чітка вимова голосних [а], [о], [у], [і], [е], [и] під наголосом, напр.: [калíна], [голова́], [добро́], [се́ла], [бу́блик], [лíто];

- b) чітка вимова початкового наголошеного [і]: [і́грашка], [і́ноді], [і́скра];
- c) наближення ненаголошеного [о] до [у] перед складом із наголошеним [у], напр.: [ко^ужу́х], [зо^узу́ла], [го^улу́бка];
- d) взаємонаближення ненаголошених [е] та [и], напр.: [ме^ин'і], [се^ило́], [жи^ет':у́], [кри^еча́ла].

II.

- a) уподібнення дзвінких шумних перед глухими приголосними (за глухістю): [с'ц'іді́ла], [н'і́хт'і], [к'і́хт'і], [во́хко], [ле́хко];
- b) уподібнення глухих приголосних перед дзвінкими (за дзвінкістю): [молод'ба́], [вогза́л], [йагбу́], [про́з'ба], [бород'ба́];
- c) уподібнення за місцем і способом творення: [бе^иж:а́лісно], [в'іч:у́зна], [с:а́ду];
- d) уподібнення м'яких приголосних перед твердими (за твердістю): [мале́нка], [раде́нка].

III.

- a) тверда вимова [р] в кінці слова і складу, тверда й м'яка – на початку складу: [кобза́р], [г'і́рко], [си^еб'і́р], [бур'а́к], [ра́д'іс'т'], [р'адно́];
 - b) тверда вимова [г], [ґ], [к], [х], [б], [п], [в], [м], [ф], [ж], [ч], [ш], [дж]; напівпом'якшена – при подовженні та перед [і]: [го́луб], [сте́п], [н'і́ч], [п'і́ч], [хо^уджу́], [ж'і́нка], [но́ч'і], [гру́ш'і], [в'і́с'ім], [обліч':а];
 - c) у словах іншомовного походження пом'якшення не відбувається: [бу́ро], [пу́ре], [ба́з'];
 - d) м'яка вимова [ц'] у кінці слів, крім іншомовних та деяких звуконаслідувань: [молоде́ц'], [прапоре́ц'], [боре́ц'].
2. Який фонетичний засіб художньої виразності використовує П.Тичина у своїй поезії „Я стою на кручі! – // За рікою дзвони: // Жду твоїх вітрил я – // Тінь там тоне, тінь там десь...”?
- a) алітерація;
 - b) асонанс;
 - c) звуконаслідування;
 - d) дисонанс.

Вправа 12. Прочитайте поетичні фрагменти. Які фонетичні засоби художньої виразності використовують письменники?

I. Джмелі спросоння – буц! – лобами,
 Попадали, ревуть в траві!
 І задзвонили над джмелями
 Дзвінкі дзвіночки лісові.

М. Вінграновський

II. Приспало просо просеня,
 Й попростувало просо,

Де в ямці спало зайченя
І в сні дивилось косо.

М. Вінграновський

- III.** Осінній день, осінній день, осінній!
О синій день, о синій день, о синій!
Осанна осені, о сум! Осанна.
Невже це осінь, осінь, о! – та сама.
Останні айстри горілиць зайшлися болем.
Ген килим, витканий із птиць, летить над полем.
Багдадський злодій літо вкрав, багдадський злодій.
І плаче коник серед трав – нема мелодій.

Л. Костенко

- IV.** Темряву тривожили криками півні,
Танцювали лебеді в хаті на стіні,
Лопотіли крилами і рожевим пір'ям,
Лоскотали марево золотим сузір'ям.

В. Симоненко

Вправа 13. *Перекладіть текст на українську мову, визначте його стиль і підстиль. Аргументуйте свій вибір.*

Моя „она”

Она, как авторитетно утверждают мои родители и начальники, родилась раньше меня. Правы они или нет, но я знаю только, что я не помню ни одного дня в моей жизни, когда бы я не принадлежал ей и не чувствовал над собой ее власти. Она не покидает меня день и ночь; я тоже не выказываю поползновения удрать от нее, – связь, стало быть, крепкая, прочная... Но не завидуйте, юная читательница!.. Эта трогательная связь не приносит мне ничего, кроме несчастий. Во-первых, моя „она”, не отступая от меня день и ночь, не дает мне заниматься делом. Она мешает мне читать, писать, гулять, наслаждаться природой... Я пишу эти строки, а она толкает меня под локоть и ежесекундно, как древняя Клеопатра не менее древнего Антония, манит меня к ложу. Во-вторых, она разоряет меня, как французская кокотка. За ее привязанность я пожертвовал ей всем: карьерой, славой, комфортом... По ее милости я хожу раздет, живу в дешевом номере, питаюсь ерундой, пишу бледными чернилами. Все, все пожирает она, ненасытная! Я ненавижу ее, презираю... Давно бы пора развестись с ней, но не развелся я до сих пор не потому, что московские адвокаты берут за развод четыре тысячи... Детей у нас пока нет... Хотите знать ее имя? Извольте... Оно поэтично и напоминает Лилию, Лелю, Нелли...

Ее зовут – *Лень* (А. Чехов).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Зіставний аналіз української та російської орфоепічних систем.
2. Відтворення музики в поетичній мові.
3. Використання фонетичних засобів художньої виразності в українській поезії.
4. Поетичний словник Івана Франка.
5. Багатоголосий оркестр поетичної мови Ліни Костенко.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 184 – 191.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академiя”, 2005. – С. 121 – 140.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 16 – 26.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 323 – 333.
5. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 31 – 35.
6. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 21 – 26.
7. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 3 – 13.
8. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 211 – 244.

Пiдсумкова модульна робота № 1 (аудиторна)

Пiдсумкова модульна робота розрахована на три рiвнi складностi: репродуктивний, репродуктивно-продуктивний, творчий.

На першому рiвнi складностi (репродуктивному) студенти мають дати вiдповiдь на теоретичне питання з курсу, записати фонетичною транскрипцiєю речення, а також дiбрати до поданих слiв синонiми рiзних типiв. Максимальна оцiнка – 74 бали.

На другому рiвнi складностi (репродуктивно-продуктивному) студенти мають записати українською мовою запропонований текст, звертаючи особливу увагу на правильнiсть перекладу з російської мови граматичних форм слiв та синтаксичних конструкцiй. Максимальна оцiнка – 90 балiв.

На третьому рiвнi складностi (творчому) студенти мають написати текст певного стилю, використовуючи вiдповiднi мовностилiстичнi засоби. Максимальна оцiнка – 100 балiв.

Модуль 2. Стилiстичнi можливостi лексики, фразеологiї та словотвору

Тема 6. Лексичнi засоби стилiстики

План лекцiї № 3:

1. Поняття про лексику й лексикологiю.
2. Лексичнi засоби функцiональної стилiстики: полiсемiя, омонiмiя.
3. Паронiмiя, синонiмiя, антонiмiя в рiзних стилях мовлення.

Рекомендована лiтература

1. Бабич Н.Д. Практична стилiстика i культура української мови. – Львiв: Свiт, 2003. – С. 52 – 94.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академiя”, 2005. – С. 140 – 174.
3. Волкотруб Г.Й. Стилiстика дiлової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 36 – 66.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилiстика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 27 – 46.
5. Коваль А.П. Практична стилiстика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 14 – 102.
6. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 35 – 38.
7. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 36 – 132.
8. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 55 – 150, 362 – 368.

Тема 7. Фразеологiчнi засоби стилiстики

План лекцiї № 4:

1. Поняття про фразеологiзми й фразеологiю. Джерела фразеологiї. Фразеологiчнi синонiми й антонiми, мiжмовнi фразеологiчнi вiдповiдники.
2. Багатозначнiсть стiйких словосполучень, явище трансформацiї фразеологiзмiв у художнiй i публiцистичнiй лiтературi.
3. Образнiсть як домiнуюча риса фразеологiчних одиниць

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 105 – 120.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академiя”, 2005. – С. 175 – 180.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 58 – 68.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 119 – 144.
5. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 132 – 144.
6. Струганець Л.В. Культура мови. Словник термiнiв. – Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.
7. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 150 – 188.

Тема 8. Стилiстичнi можливостi словотвору

План лекцiї № 5:

1. Стилiстичне забарвлення афiксiв у художнiх, публiцистичних, наукових, дiлових, розмовних текстах.
2. Осново- i словоскладання як засiб стилiзацiї.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 105 – 120.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академiя”, 2005. – С. 180 – 182.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 58 – 68.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 119 – 144.
5. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 132 – 144.
6. Струганець Л.В. Культура мови. Словник термiнiв. – Тернопiль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.
7. Сучасна українська лiтературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 150 – 188.

Тема 9. Лексика активного й пасивного складу

План практичного заняття № 3:

1. Стилiстично нейтральна i стилiстично забарвлена лексика.
2. Поняття про лексичнi дiалектизми, неологiзми та застарiлi слова.
3. Мовнi штампи й канцеляризми.
4. Особливостi лексики наукової мови. Основна фахова термiнологiя. Професiоналiзми.

Завдання для самостiйної роботи:

1. Написати твір-мiнiатюру на тему: „На все впливає мови чистота: // зiр глибшає, i кращають уста, // стає точнiшим слух, а думка гнеться, // як вiтром розколиханi жита” (Д. Павличко).
2. Заповнiть таблицю „Лексичнi особливостi функцiональних стилiв сучасної української мови” (за посiб. К.Я. Климової, П.Ф. Романюка).

Основнi поняття: лексика, лексичне значення слова, лексикологiя, лексичне явище, полiсемiя, синонiмiя, антонiмiя, паронiмiя, омонiмiя, метафора, термiни, професiоналiзми, канцеляризми, мовнi штампи, лексичнi дiалектизми.

Вправа 14. Опрацювати тему, вiдповiвши на тестове завдання.

1. Лексика – це...
 - a) синонiми, антонiми, омонiми;
 - b) словниковий склад мови;
 - c) застарiлi слова;
 - d) наука про словниковий склад мови.
2. Неологiзми – це слова, якi...
 - a) з’являються в мовi;
 - b) запозиченi з iнших мов;
 - c) позначають предмети та явища чужого життя;
 - d) уживаються лише в мовi людей певної мiсцевостi.
3. Назви предметiв, якi зникли з життя суспiльства:
 - a) неологiзми;
 - b) архаїзми;
 - c) iсторизми;
 - d) варваризми;
 - e) макаронiзми.
4. Синонiми, якi мають однакове значення, але вживаються в рiзних стилях мовлення, називаються...
 - a) абсолютними;
 - b) лексико-семантичними;
 - c) стилiстичними;

- d) семантико-стилістичними.
5. Предметом вивчення лексикології є:
- звуковий склад мови;
 - словниковий склад мови;
 - правила творення слів;
 - стійкі словосполучення;
 - частини мови.
6. Знайдіть рядок, в якому всі слова є однозначними:
- бджола, префікс, вельвет, буквар, гіпотенуза;
 - корінь, операція, іти, хмара, біль;
 - гострий, масштаб, реакція, їсти, виделка;
 - білий, говорити, стояти, кипіти, жираф.

Вправа 15. Прочитайте текст. Які образні засоби художнього мовлення застосовує автор?

Після похмурої темної ночі, в котру не переставав хлюскати лапастий дощ, розливаючи великі річки-озера по землі, починало світати. Крайнебо жевріло рожевим огнем; горіло і миготіло ясним полум'ям. Серед того зарева стовпом стояла кривава попруга і переписувала його надвоє. Повітря ні ворухнеться: стоїть і мліє; усюди тихо, німо, – здається, немов світ, затаївши в собі дух, дожида чогось... Але ось пройшла хвилина ... друга ... З-за землі, на кривавій попрюзі неба скочила невеличка іскорка; довга променяста стяга протяглася від неї над землею; далі викотивсь серп огненного кільця – і пучок світу поливсь, розливаючись по горах, лісах, по високих будівлях. Далі все більше та все більше впливав з-за землі широкий серп, мов хто невідомий підсував з того боку гаряче іскристе коло. Ось і все воно впливало – чисте та ясне, граючи своїм світом, застрибали його променясті голки по землі; заграли ясні іскорки по росі; розстилились-лягали різні кольори по воді. Світ зрадив, празникуючи своє величне свято. Синє, глибоке небо розгортало своє безкрає поле, немов казало: котись по мені куди хоч і як хоч, – я буду розстилатись, розрівнюватись перед тобою, щоб не було тобі ні впину, ні перегороди! І справді, на йому не було ні плямочки, ні смужечки – чисте, високе, глибоке! На другому кінці стояв тільки місяць, – блідий, похмурий; мов старий лисий злодюга, він тупцювавсь на одному місці, боязко блимаючи своїми темними плямами на сонячне ясне обличчя, і дедалі все бліднів та зникав, мов розтавав від гарячого лизання довгих променястих язиків...

П. Мирний

Вправа 16. Дотримуючись точності мовлення, запишіть правильні вирази. З п'ятьма правильними варіантами складіть невеликий зв'язний текст ділового стилю.

Вірна чи правильна відповідь? Футбольні болільники чи футбольні болільщики? Домашній адрес чи домашня адреса? Проживати за адресою чи мешкати за адресою? Перебувати в Україні чи перебувати на Україні? Витяг із протоколу чи виписка з протоколу? Кошторис витрат чи смета витрат? Згідно наказу чи згідно з наказом? Ставлення до навчання чи відношення до навчання? Відношення в колективі, взаємини в колективі чи стосунки в колективі? Особиста переписка чи особисте листування? Святковий захід чи святкове міроприємство? Приймати участь чи брати участь? З нагоди одруження чи з пригоди одруження? Стане у пригоді чи стане в пригоді? Повістка денна чи порядок денний? Перекладна чи перекладацька література? Перекладна чи перекладацька робота потребує знання мов? Учбовий заклад чи навчальний заклад? Підняти руку чи піднести руку? Шари населення чи верстви населення? Надати перевагу чи віддати перевагу?

Вправа 17. Проаналізуйте текст, визначте його стиль і підстиль. Які діалектні лексичні особливості тут відбилися?

– І тож ... – вголос почав. – Мучать тебе. Живим прямо закопують у землю. От дукарня чортова!... Їм тільки й жить.

– Хі-хі! – реготить циган. – Допекли!

– Та ні... Те їм байдуже, що там ти з голоду пухнеш, чи що, а он... заберіть.

– Да-а, – обізвався Сашко, – їм тільки й жить.

– Та стану я й дома... Як мені дивиться буде на їх?

– Да, – знов обізвався Сашко. Помовчав. – Вот как я ... – Підвівся на лікоть, позирнув до дверей: – Чи там ніхто не слухаєть? Да. Чіво ти будеш дивиться на їх? Вот і я... Служил я раньше. І очі, бувало, вилазять, робиш так, а іщо і сякой, і такой; і ругають, і штовхають тібя, і денег не плотять, што следуєть. А бил тельонок в отца – і того продали... Так от! – схитнув головою. – За то, што лошадь іздохла у їх, как будто я винен тому. Смотрел я, смотрел, далі... – знов позирнув до прозурки, – далі взяв да... провалив голову одному, другому... – Усміхнувсь. – Встретился потом з человеком одним, по-о-шол гулять в городе. – Подививсь на Омелька. – А што ж?.. знущатсья з міня будуть они! (А.Тесленко).

Вправа 18. Із поданих текстів випишіть стилістично-марковані слова й охарактеризуйте їх.

I. Раптом Галочка біленька шепоче:

– А знаєш, наша кішка привела кошенят, гарненькі такі кошенята, одно попелясте, а друге руденьке.

– А наш Джойка вчора в садку вирив яму, побачив там черв'яка і хотів його відкопати, – пошепки відповідає Галочка чорненька, і літера „а” вже вилазить у неї за лінійки.

– А в нас... – продовжує Галочка біленька.

– Татарська й Хижнякова, не розмовляйте! – знову каже Олена Пилипівна. <...> – Останніми відлітають журавлі... – каже вона.

– А в мого дяді, – шепоче Галочка Хижнякова, – є живий журавель, такий кумедний, довгоногий.

– А в моєї тьоті, – не може втриматись Галочка Татарська, – є галка, жива приручена галка.

– Що ви там, цокотухи! – вже трошки сердито каже Олена Пилипівна.

– Ні, ні, ми нічого, – швидко говорить Галочка (За О. Іваненко).

II. *Морське серце*¹

Раз у морі купалося двоє братів. От старший скупався, на берег пливе, а менший все далі та далі. І хвиля морська закохалась у відважному браті: взяла, обняла його міцно і тягне до себе на дно, в чудове підводне царство.

А хлопець пручається, хлопець кричить, гукає на рідного брата, щоб швидше йшов рятувати.

А старший боїться плисти. „Глибина, – дума, – згину ще й я з ним укупі!”

– Ой братику милий! Ой братику любий, рятуй! – з сльозами ще раз виринув хлопець, од жаху волосся рвучи.

– Нехай тебе Бог порятує! – несміливо старший сказав, а сам не насмів і зирнути, як брат потопає, – гребеться до берега хутко, на камінь вилазить. Розсердилась хвиля, погналась за страхополохом, нагнала, знесла його в море, втопила.

І меншого брата сховала морська цариця на дно, і сльози його повернулися в чисті перли, а кучері – в пишні коралі, а старшого брата риби й раки ущент рознесли, лиш серця ніхто не схотів і торкнути: таке було гидке оте полохливеє серце!

І досі в морі те серце: несміливо, крадучись, плава, слизьке та холодне, жалке, наче та кропива, ворухиться мляво та труситься, тіні од себе не має – прозоре. А море гидує тим серцем: на берег його викидає, а там воно гине без сліду (За Дніпровою Чайкою).

III. Що ж до поняття нація, то лише на перший погляд здається, що це таке чітке і всім зрозуміле поняття. Саме в це поняття останнім часом, уже в умовах, здавалось би, незалежної України, внесено стільки плутанини, що пересічний громадянин може вкрай розгубитися, начитавшись нашої преси, де українців то пропонують вважати етносом, що й досі ще не відбувся як нація, то вже аж політичною нацією, що містить у собі наш поліетнічний конгломерат, то народом України, то, як у Конституції сказано, – українським народом. У

¹ Морське серце – тут: медуза

паспорті графа національності скасована. Епітетом національний розкидаються так бездумно, що іноді він втрачає контури сенсу. Проблема тут навіть не в ідентифікації нації, а в кризі самоідентифікації національно дезорієнтованої частини суспільства.

Л. Костенко

IV. Інтелігентність потрібна за будь-яких обставин. Вона потрібна вам і тим, хто вас оточує.

Багато хто вважає, що інтелігентна людина – це людина начитана, високоосвічена (і освіта її переважно гуманітарна), багато подорожує, знає кілька мов.

Проте можна все це мати і не бути інтелігентом, а можна нічого цього не мати і бути все-таки внутрішньо інтелігентною людиною. Інтелігентність не тільки в знаннях, а й у здатності зрозуміти ближнього. Вона виявляється в тисячі дрібниць: в умінні чемно сперечатись, скромно поводитись за столом, в умінні непомітно (саме непомітно) допомогти іншому, берегти природу, не смітити навколо себе – не смітити недопалками чи лайкою, поганими ідеями (це теж сміття, та ще й яке!)... Інтелігентність – це здатність до розуміння, це терпиме ставлення до світу і до людей (За Д. Лихачовим).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Мовна надмірність і мовна недостатність.
2. Лексичне багатство мовлення.
3. Територіальні та соціальні діалекти.
4. „Суржикізація” засобів масової інформації.
5. Небезпека мовних кліше.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 52 – 94.
2. Волкотруб Г.Й. Стилiстика дiлової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 36 – 66.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 140 – 174.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 27 – 46.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 14 – 102.
6. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 35 – 38.

7. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либїдь, 1992. – С. 36 – 132.
8. Сучасна українська лїтературна мова. Стилїстика / За заг. ред. акад. І.К. Білодїда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 55 – 150, 362 – 368.

Тема 10. Стилїстичнї засоби словотвору

План практичного заняття № 4:

1. Стилїстичнї аспекти неморфологїчних способїв словотвору:
 - а) морфолого-синтаксичного;
 - б) лексико-семантичного;
 - с) лексико-синтаксичного.

Завдання для самостїйної роботи:

1. Опрацювати таблицю „Загальне поняття про суфїкси-емосеми в їменниках” (за посїб. К.Я. Климової, П.Ф. Романюка).
2. Виписати їз творїв М. Коцюбинського 10 речень їз словами, що мають емоцїйно-забарвленї суфїкси.

Основнї поняття: деривацїя, словотвір, твірна основа; морфологїчний (суфїксальний, префїксальний, префїксально-суфїксальний, постфїксальний, постфїксально-суфїксальний, безафїксний, осново- і словоскладання), лексико-семантичний, лексико-синтаксичний, морфолого-синтаксичний способи словотворення.

Вправа 19. *Опрацювати тему, вїдповївши на тестове завдання.*

1. Словотвір вивчає...
 - а) правила вимови слїв;
 - б) звукову будову мови;
 - с) способи творення слїв;
 - д) правила написання слїв.
2. Похїднї слова – це...
 - а) основа, вїд якої утворюється їнше слово;
 - б) слова, утворенї вїд їнших слїв;
 - с) слова, що вживаються в переносному значеннї;
 - д) слова зї спїльним коренем, але з рїзним лексичним значенням.
3. В якому рядку всї слова утворенї префїксально-суфїксальним способом?
 - а) вагончик, дитятко, долинка, дощик, вовчище;
 - б) подорожник, суглинок, пїдвїконня, звїстка, мїжбрїв’я;
 - с) їжачиха, висота, широчїнь, здоровань, зелень;
 - д) ягїдка, матуся, вихїд, українка, перловка.
4. Яким способом утворенї прикметники *ультракороткий, недорогий, надвеликий*?

- a) суфіксальним;
 - b) префіксальним;
 - c) безафіксним;
 - d) суфіксально-префіксальним;
 - e) постфіксальним.
5. За допомогою яких префіксів утворюються неозначені займенники, що пишуться через дефіс?
- a) пра-, су-, без-;
 - b) за-, по-, пре-;
 - c) казна-, хтозна-, бозна-;
 - d) ви-, від-, до-.
6. В якому рядку всі слова непохідні?
- a) біліти, зачарований, хід, радість;
 - b) бігати, весна, білий, стіл;
 - c) темрява, глибина, сіруватий, пустеля;
 - d) темніти, радіти, посміхатись, кричати.
7. В якому рядку всі слова утворено від прикметників?
- a) ставок, садок, місток, туга, мріяти;
 - b) добігти, виступити, почорніти, заговорити, виїхати;
 - c) прекрасний, завеликий, височенький, надглибокий, спекотно;
 - d) стінний, студентський, качиний, горобиний, братів.
8. В якому рядку слова розташовані так, щоб кожне попереднє було твірним для наступного?
- a) читати → читацький → читач;
 - b) писати → писар → писарський;
 - c) мовчати → розмовляти → розмова;
 - d) сміятись → сміх → смішний.
9. Яке слово утворене основокладанням?
- a) письменник;
 - b) лісостеп;
 - c) перебудова;
 - d) дитинство.

Вправа 20. *Визначте способи словотворення поданих слів.*

Під'язичний, обійшов, витирати, стрибнув, зносити, приборожний, наріччя, предивно, прибудувати, щорічний, святковий, стиха, вискочив, безсмертний, загуркотів, рідня, дубки, листочки, калинка, по-підприємницьки, розтоптати, прізвище, пребагатий, звернення, ключечок, печиво, свідчення, лісостеп, божевільний, черговий, спасибі, супутник, божевілля, співучий.

Вправа 21. *Прочитайте подані тексти, визначте їх стилістичну специфіку, а також способи словотворення підкреслених слів.*

- I. Сідало сонечко в сизо-червоні хмари; мов шматки розірваної ганчірки, висіли вони над горою, а зверху їх гоготіло червоне зарево. Коли зарево блідніло-зменшалося, хмари, мов живі страховища, роздimalися-піднімалися – і щось страшне бубоніли, блимаючи огненними очима. Ніч чорною марою налягла на землю – і зорі не хотіли їй звеселити. Темно, душно, парно, як буває душно і парно літньої ночі перед дощем. Ось і він не забарився... Шкваркнула блискавиця, обвиваючи огненным поясом тюрму, і спустилася стрілою у яр; гогонула земля, тіпаючи на своїх широких грудях, як пир'їну, здоровенні палати, височенні церкви і невеличкі хати; зацокотали шибки у вікнах; загуло-зашуміло в повітрі... Дощ, як з відра, линув на землю – і зразу покрив її калюжами. Побігли швидко, мов ящірки, патьоки з гір, стрибаючи на переступах, в'ючись гадюками по ровах, щось глухо булькочучи, грізно пінючи; зашуміла вода на низині, шукаючи виходу, і, не знаходячи, щось булькотала своїм бульбашковим язиком, наче сердилася... (П. Мирний).
- II. Данило відсунув двері, вдихнув сирої погрібної пітьми, напоєної духом підгорілого сіна з примістом й підгорілого торішнього акацієвого насіння, що лишилося невисіаним, і сів на поріжку, відчуваючи, що вже ніколи в світі, до смерті, до сліпоти, не піде звідси, з розсадника, що тільки й жив узимку мрією про цю мить... І хоч на нього чекало багато роботи: треба було винести з хати сіно й жолобки з-під насіння, щоб просихали на сонці, протерти вікна, розкласти свою примусію, щоб всяка річ своє місце знала, поставити сітку на ярку, розтикати попід стелею деревій, щоб зміцнити вологий весняний дух у своїй загородці, де примістка, – а він сидів на поріжку нерухомо, всміхаючись перед собою, й дрібно-дрібно ворухив пальцями рук, покладених на гострі коліна, у котрих ще гула втома від довгої, незвичної після зими ходи (Г. Тютюнник).

Вправа 22. *Перепишіть, розкриваючи дужки. Визначте способи словотворення. Використовуючи подані слова, складіть невеликий зв'язний текст публіцистичного стилю.*

Кош(е, и)чок, бур(е, и)лом, сит(е, и)чко, ро(з, с)права, пр(е, и)суворий, пр(е, и)вразий, пр(е, и, і)рва, (з, с)фабрикований, (з, с)шиток, пр(е, и, і)звисько, пряд(е, и)во, (з, с)чесати, бе(з, с)печно, б(е, и)зробіття, (з, с)питати, (с, з)формувати, (з, с)хотіти, мр(е, и)во, печ(е, и)во, пр(е, и)кріпитися, пр(е, и)милий, пр(е, и)зирство, (з, с)казати, пр(е, и)мовляти, під(д, т)бити, пр(е, и)мара, нож(е, и)чки, пот(е, и)лиця.

Вправа 23. *Вставте там, де необхідно, пропущені букви в словах. Поясніть причини подвоєння букв. Визначте способи словотворення.*

Бов...аніти, попад...я, зран...я, попідтин...ю, пас...я, печен...ий, попідвікон...ю, вітрян...о, вогнен...ий, варен...ий, склян...ий, Ган...ин, л...ється, л...яний, розкіш...ю, стат...ей, суд...ів, лист...я, від...аний, невблаган...ий, вивершен...ий, нечислен...ий, повіст...ю, від...ален...о, глин...яний, закон...о, осін...я, неперевершен...ий, божествен...ий.

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Провідні способи словотвору сучасної української мови.
2. Стилiстичні функції афіксальної деривації.
3. Оказіоналізми та їх значення для розвитку української мови.
4. Семантична динаміка казкових номінацій, утворених словоскладанням.
5. Специфіка діалектного словотвору.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 105 – 120.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 180 – 182.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 58 – 68.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 119 – 144.
5. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 132 – 144.
6. Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.
7. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 150 – 188.

Тема 11. Лексика української мови з погляду походження.

Стилiстичні фігури

(на самостійне вивчення)

1. Лексика української мови з погляду походження.
2. Градація, плеоназм, тавтологія, антитеза як стилістичні фігури.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зі словника іншомовних слів виписати визначення 10 слів і ввести їх у речення.
2. Виконати впр. 50 (за посiб. Н.Д. Бабич).

Основні поняття: споконвічно українська лексика (спільноіндоевропейська, спільнослов'янська, східнослов'янська, власне українська); запозичена лексика (старослов'янські, грецизми, латинізми, тюркізми, запозичення з французької, англійської, німецької, голландської, італійської мов, полонізми, русизми); стилістичні фігури (градація, плеоназм, тавтологія, антитеза тощо).

Вправа 24. *Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.*

1. Підкресліть рядок, в якому всі слова є синонімами:
 - a) говорити, казати, кричати, говірка;
 - b) рідний, милий, дорогий, близький;
 - c) пересуватися, бігти, шкандибати, повзти;
 - d) вода, рідина, молоко, чай.
2. Підкресліть рядок, в якому всі пари слів є антонімами:
 - a) високо – низько, день – вечір, сім'я – рід, зима – літо;
 - b) верх – низ, сміх – сльози, чорне – біле, ліс – гай;
 - c) уперед – назад, добре – погано, часто – густо, все – ніщо;
 - d) сум – радість, день – ніч, ранок – вечір, тут – там.
3. Якими лексичними одиницями є слова *заїзд – з'їзд, зброя – збруя*?
 - a) синонімами;
 - b) антонімами;
 - c) омонімами;
 - d) паронімами,
 - e) екзотизмами.
4. Які слова становлять основу української мови?
 - a) неологізми;
 - b) історизми;
 - c) загальноновживані слова;
 - d) архаїзми.
5. Підкресліть рядок, в якому всі слова є термінами:
 - a) бароко, романтизм, підручник, театр, теорія;
 - b) магнітола, афіша, колібрі, бюджет, модернізм;
 - c) косинус, суфікс, гіпотенуза, діалект, лексема;
 - d) нахил, костюмер, грамота, ідея, грація.
6. В якому рядку правильно дібрано відповідники до запозичених слів:
 - a) турнір – змагання, торт – пиріг, неологізм – старий;
 - b) анемія – недокрів'я, брифінг – зустріч, афіша – виставка;
 - c) лауреат – переможець, гонорар – винагорода, оптимальний – найкращий;
 - d) плац – площа, бард – митець, рецензія – резолюція.
7. Слова, котрі або вже вийшли із широкого вжитку, або недавно ввійшли до мови і сприймаються, як нові, належать до лексики...
 - a) активної;

- b) пасивної;
- c) емоційно-забарвленої;
- d) просторічної;
- e) книжної.

Вправа 25. Проаналізуйте текст. Які діалектні лексичні особливості тут відбилися? Випишіть слова, що знаходяться за межами літературної мови.

– А рано вони оба виходили, а стара сперласи на ворота та не говорила, але так здалека дивилася, як з неба.

Марусяк похмурнів. В корчемну гармонію його сили і загальної поваги вривалася дисонуюча нотка.

Треба було гадати, як вивернутися. Щоб із честю. Але поки що ще не знав, як.

– Та й що ж? Та ви, неню, не плачете, бо мені в тім не розумно, ек ви плачете.

– Ек же не му плакати, що збавив дитину здоровля навіки. Шо був хлопець їк хлопець, а тепер уночі си зриває, кричит, на ноги си скаржит. Йой, Божечку... Та й звідки ж нещестє впало, шо храни Госпідку любий усекого ви' такого...

– Та й шо ви, неню, хочіте від мене?

– Та й то так тому пропадати? – скрикнула газдиня. Вже почула серцем, що ялось не так із нею говорить опришок і слова не такі.

– То так тому пропадати? Таже то не чоловік, а пес! Таже він люцьку би кров пив, ек воду! Та шо він си накарав, шо си набив, накатував си людей – їй, бідочко моя кервава!

Газдиня забула обережність і кричала, не зважаючи на те, що, може, завтра ж усі її слова буде знати Юрішко (Г. Хоткевич).

Вправа 26. Прочитайте твір Остапа Вишні. З'ясуйте, за допомогою яких мовних засобів автор досягає комічного ефекту.

Чухраїнци

Розділ I

Країна „Чукрен”, як про те свідчать матеріяли, знайдені при розкопах гробниці чухраїнського царя Передериматнюріохора, розлягалася на чималій просторіні від біблійської річки Сону аж до біблійської річки Дяну. Біля річки Дяну простягалася пасмо так званих Кирпатих гір. Це на Заході...

Південь країни „Чукрен” обмивало море з водою синього кольору. Синім те море зробилося дуже давно, ще тоді, коли найбільша в світі катаклізма одділила океан від землі. Тоді те море хотіло зробитися океаном – надулося, посиніло, та так синім на весь свій вік і залишилося.

В синє море текла найулюбленіша чухраїнцями річка Дмитро.

А на південному заході була друга велика річка – Дситро. Від цих річок і чухраїнці прибрали назву: наддмитрянців і наддситрянців. Наддмитрянці – це ті, що жили над річкою Дмитром, а наддситрянці – над Дситром.

Чухраїнців було чимало: щось понад тридцять мільйонів, – хоч здебільша вони й самі не знали, хто вони такі суть...

Як запитають було їх:

– Якої ви, лорди, нації?

Вони, почувшись, відповідають!

– Та хто й зна... Живемо в Шенгеріївці. Православні.

„Чукрен” була країна хліборобська. На ланах її на широких росли незнані тепер хліба-книші, паляниці, перепічки... А найбільше чухраїнці любили на вгородах соняшники.

– Хороша, – казали вони, – рослина. Як зацвіте – зацвіте – зацвіте! А потім, як ісхилить голову і стоїть перед тобою, як навколюшках... Так ніби він – ти, а ти – ніби пан. Уперто покірлива рослина. Хороша рослина.

Остап Вишня

Вправа 27. *Перепишіть речення й визначте, які саме стилістичні фігури тут застосовані.*

1. І тоді заломились крила духу, що підносили вгору до високого, великого, вселюдського, всесвітнього (Н. Королева).
2. Серед мороку, бурі-негоди, // цілу ніч буде човен блукати (Леся Українка).
3. Прийшов, побачив, перемиг (Юлій Цезар).
4. У чужую сторононьку, // да на чужу чужиононьку (Нар. тв.).
5. За битого двох небитих дають (Нар. тв.).
6. Тріснуло, струхло і стихло. Лиш шум все шумів рясношумний (П. Тичина).
7. Поле килиїмське хвалить-вихваляє (Нар. тв.).
8. Білі, білі обличчя у чорній воді, // неповторні обличчя на вік зостаються. // На старих фотографіях всі молоді. // На старих фотографіях мертві сміються (Л. Костенко).
9. Коня кують, а жаба ногу підставляє (Нар. тв.).

Вправа 28. *З'ясуйте, з яких мов запозичені подані слова. Виберіть 10 слів і складіть із ними речення в різних стилях.*

Вождь, єдність, грядущий, благодать, премудрий, раб, історія, етнографія, психологія, філософія, педагогіка, ідея, трагедія, драма, ангел, ікона, акваріум, акцент, радіус, медіум, нація, аудиторія, література, товариш, отаман, базар, товар, комиш, аркан, табун, кавун, баклажан, ампула, балет, партер, ложа, репертуар, костюм, пальто, журі, аврал, танкер, спортсмен, футбол, тайм, бюджет, лідер, трамвай, хобі, джем,

піджак, слюсар, верстак, домкрат, шахта, аншлаг, вундеркінд, курорт, фельдшер, князь, штаб, флот, боцман, лоцман, вимпел, матрос, шкіпер, яхта, брюки, ситець, арія, кантата, карикатура, квартет, лібрето, маестро, новела, соло, соната, тріо, вермішель, газета, макарони, скарб, байка, гусар, рекрут, петрушка, каштан, барвінок, клянчити, паровоз, завод, передовиця, безробіття, книголюб, декабрист,

Вправа 29. *Згрупуйте подані стилістично забарвлені слова за розрядами: емоційно-експресивна, поетична, книжна та просторічна лексика.*

Любов, радість, матусенька, сердешний, недоленька, благовісний, страж, блакить, золотокосий, красний, багряний, вікопомний, сьогоднішня, предковичний, превалювати, взаємодія, аполітичний, ідея, пріоритет, причинність, апелювати, витріщитись, дрихнути, жерти, комизитися, чувиха, розвалюха.

Вправа 30. *Класифікуйте подані фразеологізми за структурою та за способом з'єднання складників.*

Теревені правити; мавр зробив свою справу, мавр може піти; поетичне безладдя; хто є хто; центр ваги; ворожити на бобах; ніжна стаття; ні мало ні багато; ні кує ні меле; порядок денний; приходити в захоплення; пройти школу життя; повісити носа; плюнути нікуди; езопівська мова; бути чи не бути – ось у чому питання; в анналах історії; з піною на губах; золотий тілець; робити підсумок; стояти осторонь; терези Феміди; сторч головою; завдавати шкоди; манна небесна; макітру розбили; палити фіміам.

Вправа 31. *Подані фразеологізми згрупуйте за такими ознаками: прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми, максими, сентенції, парадокси, літературні цитати, ремінісценції.*

I.

- 1) Слово – зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати (М. Рильський).
- 2) Той ближче усіх до неба, кому нічого не треба (Г. Сковорода).
- 3) Роби радість іншим! І ти побачиш, що радість радує (К. Фішер).
- 4) Найвища краса – краса вірності (О. Гончар).
- 5) Сором хилитися, долі коритися! (Л. Українка).
- 6) Не зневажай душі своєї цвіту (Л. Українка).
- 7) Не про кохання, не про рай, поете, голосно співай! (М. Старицький).
- 8) Хто дурнем уродився, тому дурним і вмерти (П. Гулак-Артемівський).
- 9) Який рід, такий плід (Нар. тв.).
- 10) Росте, як на дріжджах (Нар. тв.).

11) Все купиш, лише тата й маму – ні (Нар. тв.).

II.

- 1) В лісі змокнеш два рази (Нар. тв.).
- 2) Знесиленим очам потрібна ніч (Д. Павличко).
- 3) У генії те прекрасне, що він схожий на всіх, а на нього ніхто (О. де Бальзак).
- 4) Я той, що греблі рвав, // я не сидів у скелі... (П. Воронько).
- 5) Могутній голос говорить стиха: // – Нічого, брате, я не зрікаюсь, // караюсь, // мучуся... // Але не каюсь! (А. Малишко).
- 6) Хай оживає істина стара: // людина починається з добра! (Л. Забашта).
- 7) Бережи одержу знову, а здоров'я змолоду (Нар. тв.).
- 8) Йому щодня неділя (Нар. тв.).
- 9) Коли зникає народна мова – народу немає більше!.. (К. Ушинський).
- 10) Довженко був сином українського хлібороба, того самого трударя, який „зневажав начальство і царя”, який мав широкі і щедрі руки, любив жарт, точне, влучне слово, любив пісню і землю свою (І. Цюпа).

Вправа 32. *За допомогою російсько-українського фразеологічного словника перекладіть фразеологізми на українську мову. Виберіть один із українських фразеологізмів і напишіть жартівливу наукову статтю про ймовірне його походження.*

Надулся как мышь на крупу; на комара с рогатиной; нелегкая несет; по Сеньке и шапка; попасть в передрыгу; попасть как кур во щи; с глазу на глаз; опять двадцать пять; ни за какие коврижки; изо дня в день; не все коту масленица; подвергать сомнению; сыграть в ящик; за милую душу; заплечных дел мастер; иметь целью; к величайшему изумлению.

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Поетичний синтаксис художньої мови.
2. Специфіка власне української лексики.
3. Відображення історії українського народу в його мові.
4. Основні пласти запозиченої лексики у складі сучасної української літературної мови.
5. Своєрідна образність наукової лексики.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 52 – 94.
2. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 140 – 172.

3. Волкотруб Г.Й. Стилїстика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 36 – 66.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилїстика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 27 – 46.
5. Коваль А.П. Практична стилїстика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 14 – 102.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 35 – 38.
7. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – С. 36 – 132.
8. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 55 – 150, 362 – 368.

Підсумкова модульна робота № 2 (аудиторна)

Підсумкова модульна робота розрахована на два рівні складності: репродуктивно-продуктивний та творчий.

На першому рівні складності студенти мають пояснити значення фразеологізмів та визначити їх стилїстичну приналежність; з'ясувати спосіб словотвору поданих слів; записати слова в такій послідовності, щоб у кожному попередньому була твірна основа для наступного. Максимальна оцінка – 90 балів.

На другому рівні складності (творчому) студенти мають виконати частковий стилїстичний аналіз тексту. Максимальна оцінка – 100 балів.

Модуль 3. Морфологічні засоби стилїстики. Стилїстичні ресурси простого речення

Тема 12. Стилїстичні засоби іменної морфології

План лекції № 6

1. Стилїстичне використання категорії роду й числа іменників у текстах різних стилів. Власні й загальні іменники.
2. Стилїстичні ресурси прикметників і прислівників. Форми ступенювання. Повні й короткі, стягнені й нестягнені форми прикметників.
3. Стилїстичні можливості займенників.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилїстика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 121 – 131.

2. Волкотруб Г.Й. Стилїстика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 142 – 145.
3. Дудик П.С. Стилїстика української мови: Навч. посібник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 183 – 200.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилїстика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 62.
5. Коваль А.П. Практична стилїстика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 144 – 179.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 38 – 40.
7. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – С. 144 – 235.
8. Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – С. 133 – 283, 291 – 391.
9. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 244 – 286.

Тема 13. Стилїстичні ресурси простого речення

План лекції № 7:

1. Типи речень за метою висловлення й інтонацією. Повні й неповні, поширені й непоширені, ускладнені й неускладнені прості речення.
2. Роль прямого порядку слів у реченнях наукового, офіційно-ділового і публіцистичного стилів. Інверсія як стилїстичний засіб у художньому й розмовному стилях.
3. Присудки ускладненої форми в тексті (фразеологізовані вислови, розщеплені присудки). Стилїстична роль дієслівної зв'язки *бути* та допоміжних дієслів.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилїстика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 131 – 136.
2. Волкотруб Г.Й. стилїстика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 106 – 142.
3. Дудик П.С. Стилїстика української мови: Навч. посібник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 221 – 273.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилїстика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 96 – 102.

5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 179 – 213, 221 – 261.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилiстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
7. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 164 – 235.

**Тема 14. Стилiстичнi можливостi службових частин мови,
вигукiв та звуконаслiдувань**

План практичного заняття № 5:

1. Стилiстичнi можливостi службових частин мови, вигукiв i звуконаслiдувань.
2. Асиндетон i полiсиндетон (пропуск або нагромадження сполучникiв у тексті) як стилiстичнi фiгури.

Завдання для самостiйної роботи:

1. Виписати з текстiв рiзних стилiв 10 речень, в яких представленi рiзнi стилiстичнi функцiї службових частин мови, вигукiв i звуконаслiдувань.
2. Виконати впр. 115 (за посiб. Н.Д. Бабич)

Основнi поняття: повнозначнi й службовi частини мови, граматична категорiя, морфологiчнi синонiми; iменник, прикметник, числiвник, займенник, прислiвник, дiєслово, прийменник, сполучник, частка, вигук, звуконаслiдуванi слова.

Вправа 33. *Опрацювати тему, вiдповiвши на тестове завдання.*

1. Які частини мови належать до незмінних службових (неповнозначних)?
 - а) прислівник, прийменник, сполучник, частка;
 - б) прислівник, прийменник, сполучник, вигук;
 - в) прийменник, сполучник, вигук, частка;
 - г) прийменник, сполучник, вигук;
 - д) прийменник, сполучник, частка.
2. Прийменник:
 - а) незмінна службова частина мови, за допомогою якої виражаються відношення між предметами та відношення дії або ознаки до предмета;
 - б) незмінна службова частина мови, що виражає залежність займенника від інших слів;
 - в) незмінна службова частина мови, що вживається для зв'язку частин складного речення;

- d) незмінна повнозначна частина мови, що виражає залежність іменника та числівника від інших слів.
3. Укажіть, у якому рядку всі слова – вигуки:
- о, ой, алло, вибачте, майже;
 - фе, гавкати, вйо, давай, фу;
 - хі-хі, гайда, вйокати, ох, геть;
 - ех, леле, гов, ай-ай-ай, ах.
4. На які групи поділяються підрядні сполучники?
- причинові, часові, умовні, мети, єднальні;
 - часові, умовні, мети, порівняльні, розділові;
 - з'ясувальні, часові, умовні, мети, порівняльні, допустові;
 - часові, протиставні, розділові, мети, з'ясувальні.
5. В якому рядку всі частки пишуться через дефіс?
- так / то, як / от, скиньте / но, взяв / таки;
 - таки / зробили, ну / й, вдарили / ж / таки, коли / небудь;
 - невже / сказав, саме / це, навряд / чи / справились, коли / сь;
 - так / от, майже / вчасно, говорив / же, аби / хто, будь / хто.
6. В якому рядку всі дієслова пишуться окремо з часткою не:
- (не) можу, (не) знаєш, (не) скажу, (не) дізнаєшся;
 - (не) малюю, (не) бачиш, (не) кричить, (не) навидить;
 - (не) варити, (не) співати, (не) волити, (не) вчити;
 - (не) хтувати, (не) щастить, (не) чути, (не) ставити.
7. Позначте речення, в якому є безособове дієслово:
- Люблю, коли духмяно пахне акація.
 - У небі зоріє Чумацький Шлях.
 - У хаті щось грюкнуло.
 - Загримів грім на небі.
 - У повітрі вже пахне весною.
8. Знайдіть помилкове дієслівне словосполучення:
- ухвалити закон;
 - розповсюдити журнали;
 - прийняти участь;
 - поширити досвід.

Вправа 34. Прочитайте текст. Випишіть всі службові слова й поясніть їхні стилістичні функції.

Іду полем, бур'янищами, раз по раз обминаючи глибокі вирви з-під снарядів, ледве не вщерть налиті каламутною талою водою – відлига вже третій день, – і прислухаюсь до туману: чи не обізветься де-небудь колодязна корба, а може, потягне звідкись пахучим солом'яним димом – отак низом, при самій землі, бо в туман завжди низом тягне.

Але навкруги тиша. Тільки синиці посвистують та інколи пошелестить угорі невидима гайвороняча згряя – наче вітер у сосні.

Я хапаю з землі мокру обталу грудку й навмання шпурляю в густе сіре місиво.

– Малча-ать! – гукаю щосили, бо знаю від старших, що гайвороння криче не перед добром, а ще тому, що слово це замашне.

Я чув його, коли їхав у фуражному обозі до Знам'янки – великої розбитої станції. Хто й на кого кричав отак, не знаю, але слово мені сподобалось, як подобалось колись, іще до війни, батогом на череду ляскати.

І знову йду. Під ногами джвяхотить мокрий сніг, поміж бур'янами вода дзюрчить, до яру пробирається, синички пурхають з бур'янини на бур'янину. А раз просто з-під ніг у мене заєць випорснув, аж грязючку в лице задніми лапами кинув. Одбіг кроків на п'ять і став, як пакілець: передні лапки до грудей приклав, вуха насторочив, а тоді як чкурне! Худий, забейканий – страх. Мокро ж... Я ось у черевиках і в обмотках аж за коліна, та й то забовтався, а він-то босий. І тікає, дурненький. Чи я б тебе зайняв? Роздивився б зблизька – інтєресно, які в нього очі? – та й біжи собі на всі чотири боки... (Г. Тютюнник).

Вправа 35. *Виправте ненормативні прийменникові сполучення. Поясніть причини виникнення таких помилок. З п'ятьма правильними формами складіть речення ділового стилю.*

Згідно наказу, відповідно постанови, незважаючи обставини, всупереч негараздів, по можливості швидше, дякуючи перемозі, завдяки урагану, завдяки хворобі, завдяки неврожаю, екзамен по математиці, по проханням слухачів, коса по пояс, по поверненню додому, по моїй думці, ліки від грипу, з відміною від тебе, під відкритим небом, купувати в розстрочку, дивлячись на ніч, мешкати по адресу, на протязі року.

Вправа 36. *Подані слова розподіліть за такими розрядами: прийменники, сполучники, частки, вигуки, звуконаслідувані слова. Використовуючи слова з усіх груп, складіть невеликий зв'язний текст у розмовному стилі.*

У, на, перед, щоб, тому що, ох, не, ех, з-поза, ах, господи, бац!, ні, неначе, з-поміж, незважаючи на, хресь!, ляп!, би, нехай, леле, ну!, нумо!, біля, по, цить!, киць-киць-киць, бодай, гулі-гулі, ось, це, ау, алло, коли, для того щоб, ей, спасибі, прошу, завдяки, попід, будь ласка, бувай, гав, няв, ме-е, тук-тук-тук-тук.

Вправа 37. *Перепишіть речення. Підкресліть вигуки та звуконаслідувані слова. Які стилістичні функції вони виконують?*

1. Заревли корови по дворах; закричали гуси на плавах; протягли своє „ку-ку-рі-ку!” горлаті півні... (П. Мирний).

2. Геть собі все темне та зле, цур тобі, лихе та недобре! Прокинулась світова мати, показала нам личенько красне! (П. Мирний).
3. Чепурненький з лица, хоч і понуркуватий трохи, баньками з-під чуприни тільки блись-блись (Г. Тютюнник).
4. Ходить отак набокувато: хить-хить, ніби картоплю під луг садить (Г. Тютюнник).
5. „Гей!” – чути з її дна, висланого прив’ялою осокою (вона тягнеться й за осями), а погонича не видно: лежить куняє або в небо дивиться, тільки гострі полатані коліна стирчать... (Г. Тютюнник).

Вправа 38. *Випишіть вигуки й звуконаслідувані слова. Усно поясніть, чому автор, відтворюючи мовлення маленького хлопчика, звертається саме до таких засобів.*

1. І Дмитрик, і Галинка наїсться: – угай! угай! угай! – і чого б я так угайкав, сказала б, чого хочеш, а то угай, угай день і ніч, – і Нерик наїсться, бабі Рятушнячці дам та сховаю ще – прийде батько з війни, а я йому хліба!
2. А Нерик не на циган, а на румунів. А вони по ньому траб-бах – сховався на кладовищі.
3. Літаки летять здорові, і мов не живі, і наче не летять, а наче щось тягне їх – гу-гу-гу. То ж птиці літають, крилами мах-мах.
4. А устюки, прокляті, за шию кусь-кусь.
5. Хто тут? Хто тут? Ану, Нерику, гужжа! гужжа! Гужа, Нерику! Та це ж телятко! Биньочка! Бинь-бинь-бинь! Мань-мань-мань!

За М. Вінграновським

Вправа 39. *Визначте стилістичні функції ненормативних дієслівних форм.*

1. Дихаєм на повні груди, прозираєм далі (П. Тичина).
2. Я співаю пісню морю, // і воно мені співа (О. Олесь).
3. Я єсть народ, якого Правди сила // ніким звойована ще не була (П. Тичина).
4. Доспіла еси, моя ясонько, як повний колос на ниві! (П. Куліш).
5. Дознався був владика, що сліпий старець чинить у божому домі одправу, і заборонив... (М. Вовчок).
6. Сама світом нуджу, а сердюсь на тебе, думаю: що ж це він дурить мене, чи що? (І. Карпенко-Карий).
7. Петрик заліз на пічку і з пічки визирає, а я сидю на лаві і тремтю вся (М. Хвильовий).
8. Повітря ні ворухнеться: стоїть і мліє; усюди тихо, німо, – здається, немов світ, затаївши в собі дух, дожида чогось... (П. Мирний).

Вправа 40. Від поданих дієслів утворіть „розщеплені присудки”. З якою метою такі присудки використовуються в офіційно-діловому та науковому стилях? З двома „розщепленими присудками” складіть речення.

Переговорити, змагатися, допомогти, спостерігати, боротися, опиратися, оголошувати, поширювати, оглядати, наглядати, перемогти, розкласти, збирати, навчатися, оперувати.

Вправа 41. Користуючись фразеологічним тлумачним словником, замініть подані словосполучення фразеологізмами з числівниками, напр.: відразу, без перерви – одним духом:

- сам-самісінький;
- однакові люди;
- далекі родичі;
- дуже далеко;
- нестямитися від щастя;
- до крайньої втоми;
- дуже хворий, виснажений;
- до пізнього часу.

Вправа 42. Від поданих дієслів утворіть видові пари. Використовуючи подані слова та їх видові пари, складіть жартівливу мініатюру на тему: „Будні першокурника”.

Поглядати, брати, говорити, підписувати, умирати, стрибати, перемогти, нести, закохуватися, навчатися, піднести, забирати, розробити, ловити, розказати, розмальовувати, переставати, розлити, починати, горіти, зомліти, йти, проходити, котитися, пливти, зіграти, розстилатися, радіти, спочивати.

Вправа 43. Випишіть дієслова та визначте в них форму способу.

1. Зоре моя вечірняя, зійди над горою! (Т.Шевченко).
2. Якби вдалось моє велике діло, я б утішилась щастям перемоги (Л. Українка).
3. Кожен з нас любов свою зберіг від зради, від зневаги і від стужі (Л. Дмитерко).
4. Скриплять і ридають дерева під вітром (П.Тичина).
5. Всім серцем любіть Україну свою, – і вічні ми будемо з нею! (В. Сосюра).
6. Подивиться було на її старий сотник, подивиться на її пишний зріст і хорошу вроду, порадуеться батьківським серцем, що дождав на старість собі такої дочки, а часом і посумує... (П. Куліш).
7. Гей, поля жовтіють, і синіє небо, плугатар у полі ледве маячить... (М. Рильський).
8. Не журись, коли недоля в край чужий тебе кине! (Л.Українка).

9. Климко й не боявся ночей, тому що барак майже ніколи не спав увесь (Г. Тютюнник).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Морфологічні норми сучасної української літературної мови.
2. Стилiстичні ресурси дієслівних форм способу, часу, виду.
3. Синонімія прийменникових сполучень у різних мовних стилях.
4. Стилiстичні функції вигуків і звуконаслідувань у художньому мовленні.
5. Провідні стилістичні фігури.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 121 – 131.
2. Волкотруб Г.Й. Стилiстика ділової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 142 – 145.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 210 – 220.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 62.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 144 – 179.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилiстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 38 – 40.
7. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – С. 144 – 235.
8. Сучасна українська літературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. І.К. Білодіда. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 244 – 286.

Тема 15. Стилiстичні можливості односкладних речень

План практичного заняття № 6:

1. Своєрідність використання односкладних речень у різних сферах мовлення.
2. Стилiстична роль пасивних конструкцій (опис дій без зазначення виконавців). Роль називного відмінка уявлення (називного теми) у художньому й публіцистичному текстах.

Завдання для самостійної роботи:

1. Виписати з різностильових текстів по одному прикладу на кожен тип односкладних речень.

2. Виконати вправу № 4 на сторінці 114 (за посіб. К.Я. Климової, П.Ф. Романюка).

Основні поняття: речення двоскладне й односкладне; односкладні речення присудкового типу (означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові, інфінітивні) і підметового типу (номінативні); пасивні конструкції; називний відмінок теми.

Вправа 44. *Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.*

1. Складним називають речення, в якому:
 - a) одна граматична основа;
 - b) два головні члени речення;
 - c) є другорядні члени речення;
 - d) є однорідні члени речення;
 - e) дві та більше граматичні основи.
2. За метою висловлення речення поділяють на:
 - a) прості, складні, ускладнені;
 - b) розповідні, питальні, спонукальні;
 - c) двоскладні, односкладні, окличні;
 - d) поширені, непоширені, заперечні;
 - e) означено-особові, неозначено-особові, називні.
3. Якого різновиду неповних речень не існує?
 - a) еліптичних;
 - b) спонукальних;
 - c) ситуативних;
 - d) контекстуальних.
4. Простий дієслівний присудок не може бути виражений:
 - a) дієсловом у формі будь-якого способу, часу й особи;
 - b) дієслівною формою, ускладненою службовими частинами мови або повторенням дієслова-присудка;
 - c) іменником у називному, родовому й орудному відмінках без прийменника й у непрямих відмінках із прийменниками;
 - d) фразеологічними зворотами дієслівного характеру.

Вправа 45. *Випишіть із тексту всі односкладні речення, визначте їх різновиди та стилістичні функції.*

По смерті бабусі хотіли мене в патронат забрати. Вже й хату в колгосп одписали, і образи голова сільради познімав, а тут – війна.

Відтоді я оце й ходжу – од села до села, од хутора до хутора. Сплю, де прийдеться: по хатах, у стогах, у клунях; їм – що дадуть.

Зразу не дуже-то давали, бо я не вмів просити. Промимрю собі під ніс: „Дайте, тітуню, чогось попоїсти”, – і навдвори! Доки не завернуть та не погодують. А завертали не часто: побіг – ну й біжи собі, набіжишся...

Тоді навчився. Було це минулої осені. Яюсь застукала мене посеред степу ніч. Немов і сонце недавно зайшло, і стежку було видно, а тоді враз споночіло, на небі зорі висіялися, по землі туманець послався, сивий і густий, як Чумацький Шлях угорі. Зірвався я бігти – страшно зробилося: ні людей, ні хаток поблизу, а тут ще стежка загубилася. Та полином пахне – одсирів на ніч. Пробіг, мабуть, з гони. Коли чую: холодом звідкись потягло, немов од ставка або річки. Аж воно не ставок і не річка, а провалля. Кругом бур'яни мало не по плечі мені, а посеред них – провалля. На дні туман лежить, і в тумані люди гомонять, діти плачуть. Нарвав я собі полину, трави снопик під голови зв'язав та й приліг у якомусь закапелку. Тепло мені, затишно, як на печі, тільки й того, що небо видно. А згодом і неба не стало. Задрімав (За Г. Тютюнником).

Вправа 46. *Закінчіть прислів'я та розставте розділові знаки.*

1. Козацькому роду...
2. До булави треба...
3. Хочеш спокою...
4. Чесне діло роби...
5. Зробив діло...
6. Без труда нема...
7. Хочеш їсти калачі...
8. Як дбаєш...
9. Хліб-сіль їж...
10. По правді живи...

Вправа 47. *Відредагуйте подані тексти; визначте їх стилістичні особливості.*

I.

Шановні панове!

Ми просили надіслати нам прескуранти (прайсси) на всі види вашої продукції. Ваша фірма являється головним дистрибутором із продажі поперечно-шліфовочних станків в Україні. Отож просимо насамперед повідомити, на яких умовах ви могли б заключити довгострочний договір поставки.

II.

Шановний пан ректор! Дозвольте порекомендувати вам пана Дмитренко, який приймає участь у конкурсі на заміщення вільної вакансії помічника менеджера по продажі. Пан Дмитренко принциповий, поважний до клієнтів, професійно добре підготовлений, досвідчений працівник, любить свою справу, користується авторитетом у співпрацівників.

Вправа 48. *Перепишіть речення, розставляючи розділові знаки. Підготуйте усне висловлювання про долю української мови.*

- I.** А мова й історія це ж єдине ціле один кровообіг тож і відроджувати її маємо водночас. Маємо відродити в наших сучасних українцях і українках генетичні пам'ять почуття гордості маємо і до збайдужілих душ торкнутися запашистим євшан-зіллям рідного слова! (О. Гончар).
- II.** Українська мова має свою особливу музикальність. Ця незбагненна душа нашої мови як золотоносна ріка виблискує хвилями народної пісні переливається в душу нації творить почуттєву нерозривність українського серця й української землі. Геніальні композитори Моцарт і Бетховен Глінка й Чайковський Барток і Стравінський користувалися українськими мелодіями у своїй творчості а це значить що вони чули вібрацію найвищих небес нашої мови (Д. Павличко).

Вправа 49. *Виконайте частковий стилістичний аналіз поданих фрагментів.*

1) Було це якось: ще юнаком ішов, як звичайно, я по вулиці рідного міста. Все навколо було знайоме, я б сказав, надміру знайоме, адже я тільки й знав, що ці вулиці, будинки на них і людей, серед яких так багато знайомих лиць. І раптом зі мною щось сталося: й досі пам'ятаю той дивний момент, коли все ніби освітілося коротким спалахом і ніби завмерло: люди, будинки, мощений гнейсовими плитами хідник, бруківка; я раптом зрозумів, що все починається для мене звідси, хоч навколо й нема особливої екзотики, а все пронизливо реальне. Здається саме тоді пробудилася моя свідомість – відчуття рідного і навік даного. Після того я й почав цікавитись усім, що стосується рідного міста, і цей мій інтерес не згас і досі, хоч волею долі мені довелося з Житомира виїхати; я живу тут тільки влітку, а всі інші пори року хіба що навідуюся. Але місто постійно в мені живе, і я твердо знаю: коли б не мав його в серці, можливо, не існував би як український письменник (Вал. Шевчук).

2) Як тільки весняні повені зйдуть злук та лугових видоліноків, полишивши на молоденькій траві рудий слизькуватий мул, занесений хтозна-звідки, з яких земель, Данило Коряк, чоловік худий, цибатий, плоскогрудий, але широкий у кості – сорочка на його плечах розіп'ята, мовби кроляча шкурка на граблищі, – лаштується в путь. Вона йому недалеко, на розсадник, що тулиться між річищем Псла та крутою правобережною горою, – це кілометрів за шість од села. Споряджатися Данилові приємно, хоча й клопітно, бо треба захопити не лише примусію, що торік брав, а ще й те, що взимку надумав, без чого минулого літа обходився так-сяк, а цього вже не обійдеться. Воно в нього все записане довгими зимовими вечорами на аркушику паперу з шкільного зошита – гарненько, в стовпчик, старанно наслиненим хімічним олівцем – і пронумероване (За Г. Тютюнником).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Стилiстичне багатство односкладних речень.
2. Корній Чуковський про „канцелярит”.
3. „Страшні слова, коли вони мовчать...” (Л. Костенко).
4. Слово поета й дитяча фантазія.
5. Відтворення музики в поетичній мові.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 131 – 136.
2. Волкотруб Г.Й. стилістика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 106 – 142.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посібник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 238 – 249.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 96 – 102.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 179 – 213, 221 – 261.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилiстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
7. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – С. 164 – 235.

Тема 16. Стилiстичні можливості простого ускладненого речення

(на самостійне вивчення).

1. Стилiстична роль відокремлених членів речення (означень, обставин, додатків).
2. Стилiстична роль однорідних членів речення в тексті.

Завдання для самостійної роботи:

1. Виписати з текстів різних стилів 10 речень із відокремленими членами.
2. Напишіть твір-розповідь на тему: „Цікавий випадок з мого життя”, використовуючи прості ускладнені речення різних типів.

Основні поняття: речення; просте ускладнене речення; відокремлені члени речення; вставні конструкції; вставлені конструкції; звертання; однорідні члени речення; узагальнююче слово.

Вправа 50. Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.

1. Однорідні члени речення – це...

- a) члени речення, що пояснюють один і той самий член речення та виконують однакову синтаксичну функцію;
 - b) смислове й інтонаційне виділення другорядних членів речення з метою надання їм більшої самостійності;
 - c) конструкції, за допомогою яких мовець виражає своє ставлення до висловленої ним думки;
 - d) члени речення, що конкретизують або уточнюють той член речення, з яким вони пов'язані однією синтаксичною функцією.
2. Підкресліть номер речення, ускладненого однорідними підметами.
- a) Класична література лишила нам великі заповіді: правдивість, відданість народові, ідеали братерства і гуманізму (О. Гончар).
 - b) Під літнім небокраєм мене стрічають друзі і знайомі... (А. Малишко).
 - c) Праця людини – окраса і слава, праця людини – безсмертя її (В. Симоненко).
 - d) Тихі води дніпрові я стрічав у дорозі, сині хмари, діброви, спілі ранки та грози (А. Малишко).
 - e) Усмішка твоя – єдина, мука твоя – єдина, очі твої – одні (В. Симоненко).
3. Порухення прямого порядку слів у реченні:
- a) логічний наголос;
 - b) епітет;
 - c) інтонація;
 - d) звертання;
 - e) інверсія.
4. Підкресліть номер рядка, в якому всі слова належать до офіційно-ділового стилю:
- a) сонцесяйний лик, греблю гатити, призначити конференцію;
 - b) протилежний кут, поставити дослід, узагальнити висновки;
 - c) прийняти рішення, винести ухвалу, вжити заходів;
 - d) безхмарне небо, пекти раків, морські припливи.
5. Підкресліть номер рядка, в якому допущено пунктуаційну помилку.
- a) Уклін земний, працівникам землі! Вам, сіячі, плугатарі, – спасибі (М. Рильський).
 - b) Я єсть Людина, в боротьбі зміцніла, в труді завзята, в творчості жива... (М. Бажан).
 - c) Ні вража лють, ні лжа, ні спроба збройна мене не відвернула від мети (М. Бажан).
 - d) Червону руту не шукай вечорами, – ти у мене єдина, тільки ти, повір (В. Івасюк).
 - e) Слово, моя ти єдина зброе, ми не повинні загинуть обоє (Л. Українка).

Вправа 51. *Перепишіть текст. Підкресліть однорідні й відокремлені члени речення, визначте їх різновиди, а також стилістичні функції.*

Дівчина одбігла трохи і собі стала. Озирнулась, глянула на його веселими очима, усміхнулась свіжим, молодим личком. Тут її краще розглядив парубок. Чорне кучеряве волосся, завітчане польовими квітками, чудовно вилося коло білого чола; тоненькі пасма того чорного, аж полискуваного хмелю спадали на біле, рум'яне личко, як яблучко наливчате; очі оксамитові, чорні, – здається, сам огонь говорив ними... Дві чорні брови, мов дві чорні п'явки, повпивалися над очима, злегенька прикритими довгими густими віями. Сама – невеличка, метка й жвава, з веселою усмішкою на виду, вона так і вабила до себе. Зелена байова керсетка, з червоними мушками, червона в букетах спідниця, на шії дорогі коралі, хрести, золоті дукати – усе гарно пристало до хорошої дівочької вроди.

Вона стояла навпроти парубка, як намальована, – наче манила своєю дивною красою. Не спускаючи очей, він підходив до неї (П. Мирний).

Вправа 52. *Дайте розгорнуті відповіді на запитання, використовуючи однорідні члени речення та узагальнюючі слова. Розставте розділові знаки.*

1. Які навчально-наукові інститути входять до складу Житомирського державного університету імені Івана Франка?
2. Які фахові дисципліни Ви вивчаєте?
3. Які вищі навчальні заклади працюють у Житомирі?
4. Які поеми Тараса Шевченка Ви знаєте?
5. Які драматичні твори Лесі Українки Ви читали?
6. Назвіть відомих поліських письменників.
7. Назвіть відомих Вам науковців, які досліджують проблеми практичної стилістики української мови.

Вправа 53. *Прочитайте текст, визначте його стиль і підстиль. Випишіть речення з однорідними членами.*

Рукописна книга Київської Русі має певні, притаманні тільки їй особливості. Уже майстрів перших відомих нам книг характеризували високий рівень художньої культури, довершений смак. Перше, що варто зазначити, це різноманітні формати та обсяги книг залежно від змісту та призначення: або великий фоліант близько тисячі сторінок пергаменту чи паперу, або невеличка книжка кишенькового розміру. Вони виконані й скомпоновані гармонійно, а їх обсяг відповідає формату. Це свідчить про високий рівень майстерності переписувача та художника, які робили книгу.

У рукописній книзі провідне значення має шрифт – устав та напівустав, скоропис використовувався дуже рідко. Устав та напівустав

давали можливість зробити красиву, ритмічно насичену сторінку. Як правило, текст писали у два кольори: чорним і червоним. Червоним – перші рядки, звідси вираз „червоний рядок”, а також окремі слова або речення, на які читач повинен був звернути особливу увагу. У рукописах великого формату текст komponувався у два стовпчики. У книжках малого розміру на кінцевих сторінках за наявності вільного місця текст закінчувався фігурним трикутником (З підр.).

Вправа 54. *Визначте основну думку, стиль і підстиль тексту. Доведіть, що в поданому тексті поєдналися особливості двох стилів.*

Неслухняний глечик

Був у нас мальований глечик для води, спозадавня був та й іще, може, жив би та й жив, коли трапилось таке.

Раз мама топила в печі, я пустував: зачепив ключкою той глечик за вушко та й тягаю по полу. Мама насварилася:

– Грай, глечику, грай, підеш без вушка!

Я почув теє, сам собі дивуюсь, чого це мама не на мене гримають, а на глечика, та й радий тому, „аби не на мене”, – думаю, далі граюся з глечиком, як і раніше грався. Коли це глечик – хрясь! – з полу додолу – розлетівся в черепки.

„Угадали мама – розбився-таки вражий глечик”, – думаю собі.

Побачивши теє мати, та мовчки за віника.

А я бачу це та й думаю: „Ну, ну, що буде далі? Невже ж оце мама будуть бити неслухняного глечика, що розбився?”

А про себе й байдуже. Мама підійшли ближче, та не глечика, а мене – віником по руках, по руках!

– А не я ж тобі казала – не грайся з глечиком, бо розіб’еш!

– Мамо! Ви ж не мені, то ви глечикові казали! – репетую.

– Глечик глухий, а ти ж із вухами, сякий-такий сину. Не тебе ж глечик, а ти його по полу волочив!

Та й знову, та й знову.

„От тобі й маєш, – думаю, – на кого сварилися, а кому досталося”.

Степан Васильченко

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Стилiстичнi ресурси синтаксису.
2. Стилiстика речення в українській мові.
3. Синтаксичнi вiдношення мiж однорiдними членами в реченнi.
4. Складнi синтаксичнi сполуки в дiлових текстах.
5. Проблема молодiжного сленгу.

Рекомендована лiтература

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. –Львів: Світ, 2003. – С. 131 – 136.
2. Волкотруб Г.Й. стилістика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 106 – 142.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 250 – 267.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 96 – 102.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 179 – 213, 221 – 261.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилiстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
7. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 164 – 235.

Підсумкова модульна робота № 3 (аудиторна)

Підсумкова модульна робота розрахована на два рівні складності: репродуктивно-продуктивний та творчий.

На першому рівні складності студенти мають відредагувати словосполучення, поставити подані іменники чоловічого роду у форму родового відмінка однини, а також поширити речення, використовуючи всі можливі засоби ускладнення простого речення. Максимальна оцінка – 90 балів.

На другому рівні складності (творчому) студенти мають виконати частковий стилістичний аналіз тексту. Максимальна оцінка – 100 балів

Модуль 4. Стилiстичні ресурси складного речення. Стилiстичні можливості великих синтаксичних сполук

Тема 17. Стилiстичні ресурси складного речення

План лекції № 8:

1. Типи складних речень за характером синтаксичних стосунків між окремими предикативними центрами: складнопідрядні, складносурядні, безсполучникові.
2. Використання рубрикації для ясності й точності формулювань у науковому та діловому текстах. Нанизування безсполучникових речень як засіб посилення емоційно-експресивного впливу на читача в поетичних текстах.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 131 – 136.
2. Волкотруб Г.Й. Стилiстика ділової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 145 – 147.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 273 – 287.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 102 – 106.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 213 – 221.
6. Мацько Л.І. та iн. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
7. Пономарiв О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 164 – 235.
8. Сучасна українська лiтературна мова. Стилiстика / За заг. ред. акад. I.К. Бiлодiда. – К.: Наук. думка, 173. – С. 384 – 393.

Тема 18. Стилiстичнi можливостi великих синтаксичних сполук

План лекцiї № 9:

1. Абзац як засiб вiдтворення розвитку авторської думки (в науковому й офiцiйно-дiловому текстах) й образно-асоцiативний засiб (у художньому й публiцистичному текстах).
2. Стилiстичнi можливостi перiоду як особливої синтаксичної конструкцiї.

Рекомендована лiтература

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 136 – 142.
2. Волкотруб Г.Й. Стилiстика ділової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – С. 145 – 147.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 273 – 288.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посiбник для студентiв ВНЗ III – IV рiвнiв акредитацiї та викладачiв-словесникiв закладiв освiти. – Житомир: Вид-во ЖДУ iм. I. Франка, 2005. – С. 106 – 111.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 267 – 280, 301 – 323.

6. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
7. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либїдь, 1992. – С. 164 – 235.

Тема 19. Стилїстичне використання речень із прямою й непрямою мовою

План практичного заняття № 7:

1. Речення з прямою й непрямою мовою, їх стилїстичне використання.
2. Роль цитування в наукових, публіцистичних і ділових текстах.
3. Вільна пряма мова в газетній публіцистиці. Невласне пряма мова („внутрішнє мовлення”) в художньому тексті.

Завдання для самостійної роботи

1. Дотримуючись норм українського правопису, виписати 10 цитат із текстів різних стилів.
2. Написати твір-мініатюру „У крамниці”, використовуючи елементи прямої мови.

Основні поняття: речення з прямою й непрямою мовою; цитування; невласне пряма мова („внутрішнє мовлення”); складні синтаксичні конструкції; стилїстичні фігури синтаксису.

Вправа 55. *Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.*

1. Конструкції, які виражають у реченні якісь додаткові повідомлення:
 - a) вставні слова;
 - b) вставлені конструкції;
 - c) порівняльний зворот;
 - d) звертання.
2. Речення, в якому одна граматична основа, називається:
 - a) двоскладним;
 - b) односкладним;
 - c) простим;
 - d) складним.
3. Розрізняють такі способи підрядного зв’язку у словосполученні:
 - a) мети, причини, часу;
 - b) узгодження, керування, прилягання;
 - c) головний, залежний, другорядний;
 - d) єднальний, протиставний, розділовий;
 - e) сурядний, сполучниковий, безсполучниковий.

4. Дослівно наведений уривок з якогось тексту для підтвердження або ілюстрації тієї чи іншої думки:
- пряма мова;
 - невласне пряма мова;
 - цитата;
 - монолог;
 - діалог.
5. Підкресліть номер рядка, в якому не виділено порівняльний зворот.
- Це струнке і гнучке слово п'янить мене, мов пісня, мов золота струна (І. Микитенко).
 - Невістка як з хреста знята (П. Мирний).
 - Пучечки соснових гілок стелились на небі як дороге гаптування на блакитному шовку (М. Коцюбинський).
 - Я сьогодні розумію це як виклик долі (І. Вільде).
 - Веселі, сині, як небо, очі світилися привітно і ласкаво (І. Нечуй-Левицький).
6. Підкресліть номер рядка, в якому допущено пунктуаційну помилку.
- Люблю слова, що повнодзвонні, як мед, пахучі та п'янкi, слова, що в глибині бездонній пролежали глухі віки (М. Драй-Хмара).
 - Співаю те, що в світі бачу, що в серце або в мозок впало, то засміюся, то заплачу, сміху немого, сліз немало (Б. Лепкий).
 - О чужинче! Не знаю хто ти, хто, і звідкіля (П. Тичина).
 - У вічності, де світла струм тече, повільно крутяться колеса часу, що на верстаті золотому тче свій килим різнобарвний (Ю. Клен).
 - Якби зірким спромігся оком ти в докінченості цілість охопити, то знав би, що прямуєш до мети, яка у вічності буде світити (Ю. Клен).
7. Відступ управо в початковому рядку, яким починається виклад нової думки в документі, а також фрагмент тексту між двома такими відступами:
- рубрикація;
 - нумерація;
 - абзац;
 - структуризація.
8. Укажіть, у якому рядку наведено синтаксичні синоніми:
- завірюха, хуртеча, завія, хуга, хурделиця;
 - прибути із села Мирне – Мирного; зарахувати до відділу – у відділ; пісня матері – материнська пісня;
 - Слово до слова – зложиться мова (Нар. тв.).
 - Два золоті герби горять під коронами сосен (Л. Костенко).

Вправа 56. Прочитайте текст. Випишіть речення з прямою мовою та визначте специфіку її використання

Співають у пісні, що нема найкращого на вроду, як ясна зоря в погоду. Отже, хто бачив дочку покійного сотника Таволги, той би сказав, може, що вона краща й над ясну зорю в погоду, краща й над повний місяць серед ночі, краща й над саме сонце, що звеселяє й рибу в морі, і звіра в діброві, і мак у городі.

Гарна, дуже була гарна сотниківна! Знали її по всій Україні; бо в нас на Україні скоро, було, в кого виросте дочка хороша, то вже й знають усюди. Було, чи треба кому з молодого козацтва, чи не треба чого у Війтовці, їде за сто верст, аби тільки побачить, що там за дочка в сотника Таволги, що там за Оріся, що всюди про неї мов у труби трублять...

А Оріся була вже не дитина, вирівнялась і викохалась, як біла тополя в леваді. Подивиться було на її старий сотник, подивиться на її пишний зріст і хорошу вроду, порадується батьківським серцем, що дождав на старість собі такої дочки, а часом і посумує: „Доспіла еси, моя ясонько, як повний колос на ниві! Та чи знатиме женчик, яку благодать бере собі од Господа милосердного? Єсть багато людей, і статечних, і значних, що залицяються на тебе, да не хотілось би мені оддавать тебе в руки сивому дідові: зв'ялить тебе, ревнуючи, як вітер билину в полі. Ой, не хотілось би мені оддавать тебе й за молодого шибайголову, що не поживе довго без степу да коня, поляже в полі буйною головою, а тебе заставить горювать з дітоньками!”

Так собі думаючи та гадаючи, старий Таволга часом тяжко, тяжко сумує, аж слеза покотиться йому з ока (За П. Кулішем).

Вправа 57. Прочитайте текст, визначте його стиль і підстиль. Підготуйте власний відгук на реферат однокурсника.

Відгук

на автореферат дисертації Медвідь Наталії Сергіївни

„Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст.”, поданої на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (спеціальність 10.02.01 – українська мова)

Обговоривши автореферат дисертації Н.С. Медвідь „Лінгвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст.”, кафедра філології і лінгводидактики ЖДУ імені Івана Франка відзначила, що, з огляду на сучасні тенденції в розвитку лінгвокультурології, обрана тема є надзвичайно актуальною.

Матеріали, вміщені в авторефераті, свідчать про ретельність і самостійність наукового дослідження як в опрацюванні теоретичного матеріалу з теми (277 найменувань використаних джерел), так і в представлених результатах комплексного лінгвокультурологічного дослідження художніх текстів У. Самчука, Г. Журби, І. Багряного.

В авторефераті дисертації обґрунтовано вибір та актуальність теми, наукову новизну, практичне значення роботи, визначено мету, об'єкт,

предмет, теоретично-методологічну основу дослідження, висвітлено апробацію його результатів.

Дисертантка чітко сформулювала ті завдання, які намагалася виконати в процесі дослідницької роботи, а саме:

- уточнити поняття „лінгвокультурема”, її кваліфікації як мовної одиниці й взаємозв’язок із лінгвокультурним концептом;
- охарактеризувати мову української соціально-психологічної прози як джерельну базу лінгвокультурологічних досліджень;
- з’ясувати семантичні особливості лінгвокультурем-вербалізаторів концептосфер „людина – суспільство” та „людина – культура”;
- класифікувати та описати лінгвокультуреми за типом лінгвокультурної інформації;
- узагальнити семантико-стилістичні особливості лінгвокультурем, отримані в результаті зіставного дослідження, в мовотворчості Івана Багряного, Галини Журби, Уласа Самчука;
- розкрити стилістичні функції лінгвокультурем у художній прозі. <...>

Враховуючи результати комплексного системного дослідження, вважаємо, що автор дисертації Медвідь Наталія Сергіївна заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.01 – українська мова.

Відгук розглянуто та затверджено на засіданні кафедри філології і лінгводидактики (протокол № 6 від 5 лютого 2009 р.) Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Рецензент –

кандидат філологічних наук, доцент

Голубовська І.В.

Вправа 58. Прочитайте висловлювання вітчизняних письменників про українську мову. Які лінгвістичні проблеми порушують майстри слова? Використавши подані вислови як цитати, введіть їх у речення.

1. Українська мова в багатстві, витонченості і гнучкості форм не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов’янства і не бідна вже ніяк на поняття, аби нею заважко було перекладати глибину філософських думок і змальовувати високохудожні образи (М. Драгоманов).
2. Слово – це очі, що бачать красу; тільки пізнавши слово, тільки тоді, коли слово ввійшло в душу і стало її багатством, дитина здатна дорожити ним (В. Сухомлинський).
3. Століттями мова народу була тією повноводою рікою, яку ми називаємо поезією. Поетична грань жила в слові, і слово було немислиме без неї, як немислима ріка без води, повноводність – без глибини (В. Сухомлинський).

4. Тільки той народ може вважати себе здоровим, тільки той народ може впевнено дивитися у свою будущину, всі сфери діяльності якого перейняті його мовою і культурою (Д. Павличко).
5. Мова – найголовніший організатор духовного життя, єдності й розвитку народу. Там, де їй загрожує смерть, настає хворобливий розклад нації, де мова гине, помирає народ (Д. Павличко).

Вправа 59. *Визначте основну думку, стиль і підстиль тексту. Знайдіть речення з прямою мовою й поясніть специфіку її використання в поданому нижче творі.*

Подарунок для мами

– Агов, Кульбабко, – гусеня Попелястик нетерпляче кивало голівкою. Курчатко Кульбабка кинулося до друга.

– Щось трапилось? – запитало, трохи відхекавшись.

– Еге ж, трапилось. Завтра у мами день народження, а от що подарувати – не знаю.

– Не знаєш? І я не знаю. Але давай поміркуємо.

І Кулібабка з Попелястиком повсідалися на лаві.

– Давай купимо їй парасольку...

– Але ж мама так любить дощик!

– Гм... Ну то, може, цукерок? Отих, що з Червоною Шапочкою.

– Нецікаво. У нас їх повна цукерниця – їж, скільки заманеться.

– Ну то... А знаєш, давай порадимося з дядьком Чопом.

І друзі почимчикували до будиночка старого дядька Чопа. Він саме щось вистругував у своїй майстерні, і Кульбабка з Попелястиком деякий час спостерігали за його роботою.

– Придумала, придумала! – закричало курчатко. – Ми змайструємо для мами ось таку різьблену поличку! То як?

– Це добре! – радісно погодилося гусеня Попелястик.

– Гар-гар-гарно придумали, – похвалив друзів дядько Чоп. – Найкращий подарунок – зроблений своїми руками. Ось вам лобзик, ось фанера. Беріться до діла.

Аж до вечора працювали друзі. Але ж і поличка вийшла гарна!

– Таку тільки на виставку, – похвалив дядько Чоп. – Ото зрадіє мама!

А Попелястик з Кульбабкою від щастя і втоми не помічали. Вони думали про те, як зрадіє завтра мама Гуска.

Після того, як мама Гуска похвалилася у дворі різьбленою поличкою, наші друзі стали знаменитими майстрами. Вони отримали замовлення від каченяти Сизоперака, кошеняти Пухнастика, і навіть індича Червона Борідка попрохало, щоб зробили дерев'яну ложку для мами.

М. Пономаренко

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Поетичний синтаксис Шевченкової спадщини.
2. Синтаксичні структури діловодства.
3. Вибір синтаксичної побудови в реченні.
4. Провідні синтаксичні норми.
5. „Любов до Батьківщини неможлива без любові до рідного слова” (В. Сухомлинський).

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 131 – 136.
2. Волкотруб Г.Й. стилістика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 106 – 142.
3. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академiя”, 2005. – С. 273 – 288.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 96 – 102.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 179 – 213, 221 – 261.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилiстика української мови: Пiдручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
7. Пономарів О.Д. Стилiстика сучасної української мови. – К.: Либiдь, 1992. – С. 164 – 235.

Тема 20. Синтаксичні засоби художньої виразності

План практичного заняття № 8:

1. Синтаксичні засоби художньої виразності: анафора, епіфора, анепіфора, епанафора.
2. Синтаксичні засоби художньої виразності: парцеляція, лейтмотив (головна думка твору), риторичні запитання й відповіді, рефрен.

Завдання для самостійної роботи:

1. З поетичних текстів виписати зразки використання таких фігур, як анафора, епіфора, анепіфора, епанафора, парцеляція.
2. Виконати впр. 145 (за посіб. Н.Д. Бабич).

Основні поняття: поетичний синтаксис; анафора, епіфора, анепіфора (просаподосис, кільце), епанафора (анадиплосис, стик), парцеляція, лейтмотив, риторичні фігури (звертання, оклик, питання, заперечення), рефрен.

Вправа 60. *Опрацювати тему, відповівши на тестове завдання.*

1. Стилiстична фiгура, що є ускладненим простим, а частiше багаточленним складним реченням (iнколи низкою речень), яке характеризується повнотою й завершенiстю змiсту, iнтонацiйно-логiчним подiлом на двi частини (попередню й заключну):
 - a) перiод;
 - b) складне синтаксичне цiле;
 - c) текст;
 - d) речення з прямою мовою.
2. Член перiоду, який вимовляється з поступово наростаючим пiдвищенням голосу:
 - a) протазис;
 - b) аподозис;
 - c) просаподосис;
 - d) анадиплосис.
3. Перiод, що починається з висновкової частини:
 - a) класичний;
 - b) обiрваний;
 - c) обернений;
 - d) обрамлений.
4. Стилiстична фiгура, яка зв'язує повтором окремих слiв чи словосполучень початок i кiнець сумiжних мовних одиниць (абзац, строфа) або й одної одиниць (речення чи вiршовий рядок):
 - a) анафора;
 - b) епiфора;
 - c) епанафора;
 - d) анепiфора;
 - e) парцеляцiя.

Вправа 61. *Пояснить роздiлові знаки в поданому тексті. Виконайте стилiстичний аналіз (за схемою на стор. 68).*

Доводилося вам їздити пiзньої весни чи раннього лiта по Україні? Мiряли ви її безмiрні шляхи зелених та рiвних степiв, де нiщо не забороняє вашим очам вимiряти їх i вздовж, i вшир, i впоперек; де одні тiльки високi могили нагадують вам про давнє життя людське, про бої та чвари, хижацькi замiри та кривавi сiчi; де синє небо, побратавшись з веселою землею, розгортає над нею своє блакитне, безмiрно-високе, безодньо-глибоке шатро; де тоне ваш погляд у безкрайому просторi, як i ваша душа – у безмiрній безоднi того свiту та сiява, синьої глибини та сизо-прозорої далечизни? Якщо вашим очам доводилося хоч раз бачити все те, то не забути вам того довіку.

Ось ранок, ясний та погожий ранок пiсля короткої ночi. Зiрочки кудись зникли – пурнули у синю безодню блакитного неба; край його

горить-палає рожевим огнем; червонуваті хвилі ясного світу миготять серед темноти; понад степом віє її послідне зітхання; положисті балки дримають серед темної тіні, а високі могили виблискують срібною росою: піднімається сизий туман і легесеньким димком, чіпляючись за рослину, стелиться по землі. Тихо, ніщо не шерхне, ніщо не писне... Ось зразу шугнуло світом, наче хто торкнув головешку, що, догоряючи, тліла, – і сизе полум'я віхтем знялося угору серед червоного жару. Вітерець легенький дихнув; поблизу у траві засюрчав коник; десь далеко ударив перепел, а там над шляхом пронеслась-полилась, наче срібний дзвіночок, жайворонкова пісня. Недалеко від неї розкочується друга; перепели у траві розпочали перегукування; коники один перед другом наперейми сюрчали. Рушився більший вітерець і пішов-похилив, по траві котячи непримітну хвилю, виграючи срібною росою... (П. Мирний).

Вправа 62. *Визначте, які стилістичні фігури застосовані в реченнях.*

1. Орли дивляться на сонце розплющеними очима. // Діти дивляться на світ розплющеними очима (І. Драч).
2. І довго стояв тут козак, на воду дивився, та думав, та слухав, та все любив. І гнівався, і вбивався, і все любив. І ображався, і жалів, і все любив. Сильніше від гніву, туги, образи була любов (Марко Вовчок).
3. А він мовчить. Ложку поклав, очей з мене не зводить. Чепурненький з лица, хоч і понуркуватий трохи, баньками з-під чуприни тільки блись-блись (Г. Тютюнник).
4. Свята брама одчинилась. Козака впустили, // і знов брама зачинилась, навік зачинилась (Т. Шевченко).
5. Виють собаки, віщують недолю. І небачені птиці літають уночі над селом і віщують недолю. І реве худоба в ночі і віщує недолю. Біжать миші незчисленні на Схід і віщують недолю (О. Довженко).
6. Так ніхто не кохав. Через тисячі літ // лиш приходить подібне кохання (В. Сосюра).
7. Орлом сизокрилим літає, ширяє, // аж небо блакитне широкими б'є (Т. Шевченко).
8. Зашуміла дібровонька, листом зашуміла, // затужила дівчинонька, серцем затужила (М. Шашкевич).

Вправа 63. *У поданих реченнях знайдіть риторичні фігури. Визначте їх різновиди й стилістичні функції.*

1. Україно моя! Чисті хвилі ланів, // променисті міста, голубінь легкокрила! (М. Рильський).
2. Кати знущаються над нами, // а правда наша п'яна спить. // Коли вона прокинеться? // Коли одпочити // ляжеш, Боже утомлений? (Т. Шевченко).

3. О що за туга розум мій опала! // Яка крізь серце потекла Каяла, // що за чуття на серце налягло! (М. Зеров).
4. Бо серце!... О серце, велике, безмежне, космічне, // що світ умістило без одного зітху в собі! (О. Влизько).
5. Міцна, як смерть, // Твоя в'язниця, // в ній морок смороду і мла. // Невже ж тобі ще може снитися, // що вільна Ти колись була? // Що над ланів співучим злотом // Ти билась крилами в блакить?... (Є. Маланюк).
6. Нас, кажуть, більше за добру європейську державу. Ми є, і нас нема. Де ми? (О. Довженко).
7. Жити хочу! Геть думи сумні! (Леся Українка).
8. Стій, серце, стій! Не бийся так шалено (Леся Українка).
9. Ні! Я жива! Я буду вічно жити! // Я маю в серці те, що не вмирає (Леся Українка).
10. Ні, друже мій, не та родина! // Сучасна пісня – не перина... (І. Франко).

Вправа 64. *Виконайте стилістичний тексту. Визначте специфіку використання засобів художньої виразності.*

Лежали у високій траві, серед моря квіток, і роздивлялись: там, на самому споді, жовтіли черевички і дрібна потенція, як зерна золотого піску, а над ними здіймались топольки вероніки, то сіро-блакитні, то густо-сині... Похмурий звіробій викидав купи зірок, яскраво-жовтих, проте сумних, як золоті кутаси на чорних боках домовини, а обік нього виганяв сіре та вузлувате стебло петрів батіг, по якому дряпались зрідка блакитні квіти, полинялі й нечесані... Дрібні дзвіночки розбіглись по луці і сяли сум, такі делікатні і такі ніжні, що самі дивувались, як животіють на світі. Недоступна кропива, обважніла насінням, немов бджола пергою, хазяйновито шепталась по своїх леговищах. А там знов волохата центаврія хилилась на всі чотири боки, немов хотіла засипати синьо-рожевим цвітом усі простори. Оддаль кінський щавель, зруділий на сонці, куривсь брунатним димом, як похоронний факел, і стояли поважно, як золоті семисвічники по древніх храмах, коров'яки. На високих місцях поріс, як джунглі, сивий полин і п'янив повітря гіркими пахощами, густими й задушливими... Окремо займали великі простори будяки, сині, аж сизі. Вони здавались покинутим вогнищем, що конало передсмертним блакитним димком. А там, по луках, світила жовта кульбаба, як зорі на небі, крутилась на одній ніжці березка, міцно тримався землі деревій, кивала сірими вітами собача рожа і на горах сиділи, як метелі, біло-рожеві, червоно-сині і жовтогарячі квіти. Це була оргія квітів і трав, п'янкий сон сонця, якесь шаленство кольорів, пахощів, форм...

М. Коцюбинський

Вправа 65. *Випишіть і проаналізуйте речення зі вставними та вставленими конструкціями, звертаннями.*

I.

1) Вийшла я в тамбур – поноченько ще, тепло, цвіркуни сюрчать, а попереду червоний вогник: семафор закритий. Зіскочила на землю – ніде нікогісінько, тільки машиністи біля паровоза гомонять – та й пішла собі на зорю. Вирішила так: наймичкою буду, за каліку подамся, аби не чужина. Та й подалася... 2) Ну, батько, мати – звісно, як у нас гостей пришановують – і жареним, і шквареним пригощати заходилися, розпитують, хто я та як тут опинилася, жаліють, хвалять, що втекла. 3) Іду полем, бур'янищами, раз по раз обминаючи глибокі вирви з-під снарядів, ледве не вщерть налиті каламутною талою водою – відлига вже третій день, – і прислухаюсь до туману: чи не обізветься де-небудь колодязна корба, а може, потягне звідкись пахучим солом'яним димом – отак низом, при самій землі, бо в туман завжди низом тягне (За Г. Тютюнником).

II.

1) Поле – що безкрає море – скільки зглянеш – розіслало зелений килим, аж сміється в очах. Над ним синім шатром розіп'ялося небо – ні плямочки, ні хмарочки, чисте, прозоре – погляд так і тоне... 2) Парубок спершу, мабуть-таки, чи й не прийняв її за ту польову русалку, бо стояв, як укопаний, розтягши й без того довгообразе лице, широко розкривши здивовані очі. 3) Геть собі все темне та зле, цур тобі, лихе та недобре! Прокинулася світова мати, показала нам личенько красне! Слава тобі, пишная величе, молись до неї, живий світе! Мчися їй назустріч, тихесенький вітре, і пригортай, продимай стежки й дорожки, щоб наша мати не запорошила дорогої сукні!” – співає кругом вас увесь світ, усе живе. 4) Скажи мені, царю земний – чоловіче, що твоє, а що світове? (За П. Мирним).

III.

1) Споконвіку село називається Білогір'я. Може, тому, що білі хати на горі видно за багато верст, може, тому, що на крутих берегах Ворскли залягає біляста глина, виступаючи на поверхню... А може, від того, що давно колись, дуже давно на цих косогорах шуміла біла тирса. 2) Їжак, видно, ще не очувався, бо лежав там, де його й покинули, згорнувшись тугим клубком. 3) Ну, що ж, це твоє діло, як тобі триматись, як поводитись, думав я, можеш побоюватись, остерігатись. Можливо, й зрозумієш, що я проти тебе не маю нічого лихого, але ж ти дике лісове звіря, ти завжди боїшся й остерігаєшся, – і, може, завдяки цьому й живеш іще... (За І. Цюпою).

Вправа 66. *Прочитайте текст. Виділіть ненормативні словоформи, характерні для носіїв української мови в діаспорі. Проаналізуйте*

представлені в тексті складні речення. Визначте стилістичні особливості представленого тексту

60-ті роки були часом великих збуджень у цілому світі.

...Українські шістдесятники використовували антиімперські гармати в обороні своїх національних традиційних цінностей, свого єства, в обороні своєї гідності. Крім загальнолюдських цінностей, мусіли ще віднайти і відновити поганьблену національну святиню.

Доводиться говорити про оборону, а значить – про війну. Отже, для окреслення кола шістдесятників візьмемо визначальну роль – активний захист. Люди, які мали ідеали та вартості й цінували їх над усе, які сміли одверто виступити на захисті, стати проти напасників, – такі люди схожі на оборонців фортеці, в якій їхня історія, їхні сім'ї, їх дім, їх честь. Це не герої – це люди, які розуміють, що мусять, що це лежить на них, і коли вони скинуть з плечей обов'язок – то їх не буде і пам'яті не буде. Й імени не буде, бо хіба рабам потрібне якесь ім'я?

Шістдесятники – велике явище другої половини ХХ століття, дивне своєю появою в непевну пору відлиги і стоїчним протистоянням неосталінізму та живучою енергією в пору лібералізації. Може, найвидатніше явище в Одиссеї нашого відродження (За Є. Сверстюком).

Вправа 67. *Виконайте повний стилістичний аналіз текстів.*

I. Андрій чомусь вірив, що Ольга прийде по квіти. Він виглядав її кожен вечір. Його збентеженість помітили навіть сусідські хлопчачки, які щовечора щебетали на подвір'ї. Це були вірні Андрієві друзі і надійні охоронці його квітів та саду. Того, хто насмілювався зірвати без дозволу бодай гроно винограду чи квітку, піддавали безпощадному остракізму. Його цькували так настійливо і жорстоко, як це можуть робити лише діти (В. Симоненко).

II. Мово рідна! Ти ж – як море – безконечна, могутня, глибинна. Котиш і котиш хвилі своїх лексиконів, а їх немає кінця краю.

Красо моя! В тобі мудрість віків, і пам'ять тисячоліть, і зойк матерів у годину лиху, і переможний гук лицарів у днину побідну, і пісня серця дівочого в коханні своїм, і крик новонародженого в тобі, мово, неосяжна душа народу – його щирість і щедрість, радощі й печалі, його труд, і піт, і кров, і сміх, і безсмертя його.

Арфо серця мого! Люблю зажуру пісень твоїх, і невмирущий оптимізм гумору твого, і музику слів твоїх.

Скарбе мій єдиний, з тобою я найбагатший і наймогутніший у світі, без тебе перекотиполе, що його вітер несе у сіру безвість, у млу небуття.

Твердине моя, і захисток, і гордість, і розрада в годину смутку. Люблю тебе і в гніві, коли ти клекочеш, як вулкан, і гриміш громами на ворогів, і вбити можеш словом єдиним, як блискавкою. Люблю і твою ніжність, ласкавість, лагідність, коли ти одним-однісіньким словом

зігриваєш, мов сонце, і підносиш над хмарами та між зорі, і звертаєш до діяння, до життя, наснаго моя і мудрий вічний вчителю мій.

Світлоносна! Ти завжди вабиш, чаруєш, кличеш на теплі й могутні хвилі свої. І я, вірний і вічний юнга твій... Єдина печаль проймає, що не вистачить життя, аби переплисти твій мовний океан. Бо ти є Вічність. Ти є Правда, Добро і Краса народу нашого.

Тож такою і будь вічно, мово рідна! (С. Плачинда).

III. Слово – поводитир народу.

Це було істиною тисячоліття, тепер і завжди. І ніхто нею так не користався і так не зловживав, як прадавні завойовники. Грабіжницьке: „Хліба й води!” – неприкрите гасло підкорення й підбиття, освячене узурпаторськими законами найвищого податків – рекрутське, подушне, подимне, за вікно, за вола, за дорогу, за вишню, ще не означає цілковитого пригноблення й пригнічення. Допоки в народі залишається його мова – його серце, „воно знову оживає і сміється знову”: народ внутрішньо не підкорений, вільний і здатний на боротьбу. Перемога над ним ще не перемога: людські утиски зроджують протест, бунт і перманентні повстання.

Завойовникам завжди мало ... минушого й майбутнього: вони посягають на вічне – на дух народу, на його слово...

Результат? Він один і той же: приручення, уяничення народу й народів, привласнення їх розуму й рук (За Б. Харчуком).

Підготуйте доповідь або реферат. Темі рефератів:

1. Складні синтаксичні сполуки в ділових текстах.
2. Поетичний синтаксис Ліни Костенко.
3. Синтаксичні засоби художньої мови.
4. Мова художнього тексту.
5. Поетичний словник Івана Франка.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 131 – 136.
2. Волкотруб Г.Й. стилістика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 106 – 142.
3. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 96 – 102.
4. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 179 – 213, 221 – 261.

5. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.
6. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либїдь, 1992. – С. 164 – 235.

Тема 21. Складне синтаксичне ціле – одиниця найвищого рївня
(на самостїйне вивчення)

1. Складне синтаксичне ціле – одиниця найвищого рївня.
2. Засоби поєднання речень у складне синтаксичне ціле:
 - a) семантичні;
 - b) лексичні
 - c) морфологічні;
 - d) синтаксичні;
 - e) ритмомелодїйні.

Завдання для самостїйної роботи:

1. Виписати чотири зразки складного синтаксичного цілого.
2. Виконати стилїстичний аналіз зразка складного синтаксичного цілого (за власним вибором).

Основні поняття: складне синтаксичне ціле; семантичні, лексичні, морфологічні, синтаксичні, ритмомелодїйні засоби поєднання речень у складне синтаксичне ціле.

Вправа 68. *Опрацювати тему, вїдповївши на тестове завдання.*

- I.** Об'єднання самостїйних речень у бїльшї вїдрїзки мовлення:
 - a) складна синтаксична конструкція;
 - b) перїод;
 - c) складне синтаксичне ціле;
 - d) ускладнене речення;
 - e) односкладне речення.
- II.** Лексичний засїб поєднання речень, що входить до складного синтаксичного цілого:
 - a) спїввїдношення вїдо-часових і способових дїєслїв-присудкїв;
 - b) порядок слїв і речень;
 - c) повторення окремих слїв із попереднього речення;
 - d) паралелїзм побудови речень;
 - e) сполучники з приєднувальним значенням.
- III.** Який компонент вїдсутній у складному синтаксичному цілому?

- a) кінцівка;
- b) кульмінація;
- c) зачин;
- d) середня частина.

4. Визначте правильні варіанти перекладу.

- На протяженні многих лет:
 - a) на протязі багатьох років;
 - b) впродовж численних років;
 - c) протягом багатьох років;
 - d) крізь багато років.
- Осквернить пам'ять:
 - a) спаплюжити пам'ять;
 - b) зіпсувати пам'ять;
 - c) знеславити пам'ять;
 - d) осоромити пам'ять.

Вправа 69. Прочитайте текст. Визначте його провідну думку. Які властивості складного синтаксичного цілого використані в поданому тексті?

Карамзін відкрив Росію, як Колумб Америку, – сказав Пушкін. Додамо: відкрив великою мірою за рахунок української історії.

Америку Колумб відкрив, шукаючи Індію. Доля аборигенів відома.

Ми ж Україну відкриваємо в Україні, і це нікому не загрожує ні втратою територій, ні духовних цінностей. Це лише вимагає перегляду звичної схеми. Перестановки некоректно поставлених дзеркал.

Українці – це нація, що її віками витісняли з життя шляхом фізичного знищення, духовної експропріації, генетичних мутацій, цілеспрямованого перемішування народів на її території, внаслідок чого відбулася амнезія історичної пам'яті і якісні втрати самого національного генотипу. Образ її спотворювався віками, їй приписувалася мало не генетична тупість, не відмовлялося в мужності, але інкримінувався то націоналізм, то антисемітизм. Велике диво, що ця нація на сьогодні ще є, вона давно вже могла б знівелюватися й зникнути. Фактично це раритетна нація, самотня на власній землі у своєму великому соціумі, а ще самотніша в універсумі людства. Фантом Європи, що лише під кінець століття почав набувати для світу реальних рис. Вона чекає своїх філософів, істориків, соціологів, генетиків, письменників, митців. Неврастеніків просять не турбуватися.

Л. Костенко

Вправа 70. Прочитайте тексти, визначте їх провідні думки. Виконайте повний стилістичний аналіз текстів.

I. Воскреснемо!

Любимо тебе, Україно, наш тихий земний раю, розіп'ятий на хресті.

Віки шуміли над тобою і забирали в народу не одну мирну дитину: шматували тебе міжусобиці князів і нищили твою державність; аркани закидали твоїм дітям ординці татаро-монгольських ханів; вогнем та мечем вирубували та випалювали наш корінь польські пани, четвертуючи на майданах і насаджуючи на палі найславетніших лицарів твоїх; втоптували в гній рідну мову і гвалтували твою пісню, катували шомполами на толоках і коло церков, мордували „височайшими указами” і запроторювали на сибірську каторгу російські царі наймудріших синів і дочок; кидали в тюрми твою волю австро-угорські монархи; спопеляли твою вроду в концтаборах німецькі фашисти; замучували твій цвіт на Соловках, – цій українській Голгофі, – та душили в павучому плетиві ГУЛАГів сталінські сатрапи різних поколінь, заковуючи в страшні кайдани солодких теорій про злиття націй і мов; морили таким лютим голодом у двадцятих і тридцятих, якого не знала земна цивілізація, і за цей злочин проти людськості ще треба буде відповісти перед судом історії; вдарили по генетичному коду народу чорнобильським лихом – планетарною катастрофою, зробили нашу землю невільницею атомних електростанцій, холодною і жорстокою рукою вкопали їх у живе тіло України.

Думаю про нашу Україну, яка віками тяжко двигав хрест своєї долі, і вірю в її воскресіння, і чекаю її воскресіння, бо мусить же прийти спокута за все вчинене нам зло, бо таку міру зла не зазнав, певне, ні один народ у світі (Я. Гоян).

II. Стаття 2. Державна мова Української РСР

Відповідно Конституції Української РСР державною мовою Української Радянської Соціалістичної Республіки є українська мова.

Українська РСР забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя.

Республіканські і місцеві державні, партійні, громадські органи, підприємства, установи і організації створюють всім громадянам необхідні умови для вивчення української мови та поглибленого оволодіння нею (Закон УРСР „Про мови в Українській РСР”).

III. Мово! Пресвята Богородице мого народу! З чорнозему, рясту, любистку, м'яти, євшан-зілля, з роси, з дніпровської води, від зорі і місяця народжена!

Мово! Мудра Берегине, що не давала погаснути земному вогнищу роду нашого і тримала народ на небесному Олімпі волелюбності, слави і гордого духу.

Мово! Велична молитва наша у своїй нероздільній трійці, що еси ти і Бог-Любов, Бог-Віра, і Бог-Надія. Тож стояла Ти на чатах коло вівтаря нашого національного храму і не впускала туди злого духа виродження, злого духа скверноти, злого духа ганьби. І висвячувала душу козацького роду спасенними молитвами і небесним вогнем очищення, святими водами Божого річища, щоб не змілів і не перевівся народ той. І множила край

веселий, святоруський і люд хрещений талантами, невмирущим вогнем пісень і наповнювала душу Божим сяйвом злотисто-небесним, бо то кольори духовності і Божого знамення (К. Мотрич).

IV. Помилки в доборі слів пояснюються недостатнім рівнем знання мови. Огріхи цілком природні в мовленні людей, котрі починають опановувати якусь мову. Але початківці, новачки повинні мати певні мовні орієнтири, взірці. Здебільшого за такі зразки править мовлення акторів національних театрів, дикторів радіо й телебачення, вчителів початкових та середніх шкіл, викладачів вищих навчальних закладів. В українському суспільстві на сучасному етапі його історії мовлення багатьох представників перелічених категорій людей, на превеликий жаль, досить далеко від довершеності. Це погано. Відділ Культури мовлення Інституту української мови АН України мусить активніше втручатися в перебіг мовних явищ нашої держави, дбати про те, аби диктори, коментатори, ведучі різних програм Української телерадіокомпанії (хоч передусім про те має дбати сама ця компанія!) виходили в ефір тільки після того, як засвоять усі норми літературної мови. Тоді й решта населення України навчиться нормативного мовлення (О. Пономарів).

Підготуйте доповідь або реферат. Теми рефератів:

1. Стилістичні функції абзацу й тексту.
2. Мовні й позамовні основи мовленнєвої культури.
3. Український менталітет і стилістика української мови.
4. Багатство й мистецтво мовлення.
5. Стилістика діалогів і монологів.

Рекомендована література

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – С. 136 – 142.
2. Волкотруб Г.Й. Стилістика ділової мови: Навч. посібник. – К.: МАУП, 2002. – С. 145 – 147.
3. Дудик П.С. Стилістика української мови: Навч. посібник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – С. 273 – 288.
4. Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – С. 106 – 111.
5. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – С. 267 – 280, 301 – 323.
6. Мацько Л.І. та ін. Стилістика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – С. 59 – 61.

7. Пономарів О.Д. Стилістика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – С. 164 – 235.

Схема повного стилістичного аналізу тексту:

1. Визначте, до якого функціонального стилю сучасної української мови належить даний текст. Назвіть підстиль і жанр:
 - Науковий (власне науковий, науково-навчальний, науково-популярний, науково-публіцистичний, науково-діловий підстилі, стаття, доповідь, виступ, рецензія, звіт, бібліографія тощо за жанром).
 - Публіцистичний (газетно-журнальний, художньо-публіцистичний, науково-публіцистичний підстилі, стаття у пресі, репортаж, інтерв'ю, дорожні замальовки, нарис, фейлетон, виступ на мітингу тощо за жанром).
 - Художній (прозовий, поетичний за формою, ліричний, епічний, драматичний підстилі, гумореска, усмішка, балада, пісня, казка, легенда уривок із повісті, роману, новели, комедії, власне драми, трагедії тощо за жанром).
 - Розмовний (розмовно-літературний, розмовно-побутовий підстилі, в межах якого стилю використовується і з якою метою – вказати).
 - Офіційно-діловий (адміністративно-канцелярський, законодавчий, дипломатичний підстилі, назва документа).
 - Окремо виділити епістолярний та конфесійний стилі (листи, церковні тексти).
2. Визначте комунікативну мету даного тексту (обмін інформацією, популяризація наукових знань, вплив на свідомість адресата, переконання його в правильності своєї думки, вираження автором власних емоцій, вплив на чуттєву сферу читача тощо).
3. Охарактеризуйте виражальні засоби мови тексту на всіх рівнях:
 - Фонетичні засоби стилістики (свідоме обрання варіанта норми з метою милозвучності, порушення фонетичних норм у тексті, мета автора). Алітерація, асонанс, звуконаслідування.
 - Лексичні засоби стилістики (використані автором метафори, омоніми, синоніми, антоніми, пароніми; знайдіть, якщо є в тексті, каламбур (гра слів), стилістичні фігури: посилювальний повтор, градація, ампліфікація, плеоназм, тавтологія, антитеза, оксиморон; назвіть у

тексті терміни, мовні штампи, професійні слова, застарілу лексику, лексичні діалектизми, розмовно-просторічні слова (якщо є).

- Фразеологічні засоби стилістики (знайдіть, якщо є, в даному тексті фразеологічні словосполучення або речення, фразеологізми-заперечення, порівняння, вигуки, окремо визначте прислів'я, приказки, крилаті вислови, афоризми, максими, сентенції, парадокси, літературні цитати, ремінісценції, вкажіть сталі вирази діловодства та наукові терміни і професіоналізми – стійкі словосполучення). Чи відбулась у тексті трансформація фразеологізмів?
- Стилiстичні можливості словотвору (вказіть способи деривації в тексті).
- Морфологічні засоби стилістики (вказати стилістичні функції окремих частин мови (граматичних категорій) у пропонованому для аналізу тексті, проаналізувати частотність вживання повнозначних і службових частин мови). Назвати, якщо є, асиндетон і полісиндетон.
- Стилiстичні ресурси синтаксису: вказати типи речень за метою висловлювання й інтонацією, знайти, якщо є, односкладні й неповні речення, вказати, чим ускладнені прості речення. Визначити типи складних речень у тексті, якщо є, вказати ССК. Визначити засоби зв'язку між реченнями в тексті, якщо є, вказати пряму, непряму, невласне пряму й вільну пряму мову. Знайти, якщо є, діалог або полілог. Якщо в тексті є період, знайти в ньому засновок, паузу й висновок (у класичному періоді), або показати структуру оберненого, обрамленого й обірваного періодів. Знайти, якщо є в тексті, синтаксичні засоби художньої виразності [Див. посібник К.Я. Климової, П.Ф. Романюка – С. 135 – 136].

ВИМОГИ ДО СЕМЕСТРОВОГО ЕКЗАМЕНУ

- Володіння теоретичним матеріалом із курсу.
- Виконання творчого індивідуального завдання.
- На індивідуальній консультації у викладача пройдено перевірку рівня засвоєння знань із тем, які виносилися на самостійне опрацювання.

Структура екзаменаційного білету.

Екзаменаційний білет включає два види завдань.

1. **Теоретичні питання** (максимальна кількість балів – 50).
2. **Практичне завдання** – самостійне конструювання текстів різних стилів (максимальна кількість балів – 50).

Питання до семестрового екзамену з курсу „Практична стилістика української мови”

1. Практична стилістика як лінгвістична дисципліна. Предмет практичної стилістики. Основні поняття. Зв'язок практичної стилістики з іншими філологічними дисциплінами. Мета курсу, основні завдання, професійна спрямованість.
2. Поняття про функціональні стилі української мови: підстилі, комунікативна мета, сфера реалізації мовних засобів, форми існування, специфіка.
3. Поняття про фонетику й фонологію. Розділи фонетики. Предмет і завдання фоностилістики. Проблема евфонізації (милозвучності) української мови.
4. Основні орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Чинники, що впливають на вимовну систему: діалектне мовне середовище, міжмовні контакти.
5. Поняття про фонетичні засоби художньої виразності: алітерація, асонанс, звуконаслідування
6. Поняття про лексику й лексикологію. Стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика.
7. Лексичні засоби функціональної стилістики: полісемія, омонімія.
8. Паронімія, синонімія, антонімія в різних стилях мовлення.
9. Градація, плеоназм, тавтологія, антитеза як стилістичні фігури.
10. Лексика української мови з погляду походження. Особливості лексики наукової мови. Основна фахова термінологія. Професіоналізми.
11. Поняття про лексичні діалектизми, неологізми та застарілі слова, мовні штампи й канцеляризми.
12. Поняття про фразеологізми й фразеологію. Джерела фразеології. Фразеологічні синоніми й антоніми, міжмовні фразеологічні

відповідники. Багатозначність стійких словосполучень, явище трансформації фразеологізмів у художній і публіцистичній літературі.

13. Класифікація фразеологізмів: за структурою, за функціонально-стилістичною маркованістю, за способом з'єднання складників. Образність як домінуюча риса фразеологічних одиниць.
14. Стилістичне забарвлення афіксів у художніх, публіцистичних, наукових, ділових, розмовних текстах. Осново- і словоскладання як засіб стилізації.
15. Стилістичний аспект синтаксичного та морфологічного способів словотвору.
16. Стилістичне використання категорії роду й числа іменників у текстах різних стилів. Власні й загальні іменники.
17. Стилістичні ресурси прикметників і прислівників. Форми ступенювання. Повні й короткі, стягнені й нестягнені форми прикметників.
18. Стилістичні можливості займенників. Особливості використання числівників у тексті.
19. Стилістичний аспект дієслівних категорій. Стилістичні можливості службових частин мови, вигуків і звуконаслідувань. Асиндетон і полісиндетон (пропуск або нагромадження сполучників у тексті) як стилістичні фігури.
20. Типи речень за метою висловлення й інтонацією. Повні й неповні, поширені й непоширені, ускладнені й неускладнені прості речення. Роль прямого порядку слів у реченнях наукового, офіційно-ділового і публіцистичного стилів. Інверсія як стилістичний засіб у художньому й розмовному стилях.
21. Присудки ускладненої форми у тексті (фразеологізовані вислови, розщеплені присудки). Стилістична роль дієслівної зв'язки *бути* та допоміжних дієслів.
22. Своєрідність використання односкладних речень у різних сферах мовлення. Стилістична роль пасивних конструкцій (опис дій без зазначення виконавців). Роль називного відмінка уявлення (називного теми) у художньому й публіцистичному текстах.
23. Стилістична роль відокремлених членів речення (означень, обставин, додатків), вставних і вставлених конструкцій, звертань, однорідних членів речення у тексті.
24. Типи складних речень за характером синтаксичних стосунків між окремими предикативними центрами: складнопідрядні, складносурядні, безсполучникові.
25. Сполучникові зв'язки між частинами складних речень як засіб аргументації авторської думки та встановлення причиново-наслідкових зв'язків у науковому стилі. Використання рубрикації

для ясності й точності формулювань у науковому та діловому текстах. Нанизування безсполучникових речень як засіб посилення емоційно-експресивного впливу на читача в поетичних текстах.

26. Речення з прямою й непрямою мовою, стилістичне використання. Роль цитування в наукових, публіцистичних і ділових текстах. Вільна пряма мова у газетній публіцистиці. Невласне пряма мова („внутрішнє мовлення”) у художньому тексті.
27. Складне синтаксичне ціле – одиниця найвищого рівня. Абзац як засіб відтворення розвитку авторської думки (в науковому й офіційно-діловому текстах) й образно-асоціативний засіб (у художньому й публіцистичному текстах).
28. Стилiстичнi можливостi перiоду як особливої синтаксичної конструкції.
29. Синтаксичні засоби художньої виразності: анафора, епіфора, анепіфора, епанафора.
30. Синтаксичні засоби художньої виразності: парцеляція, лейтмотив (головна думка твору), риторичні запитання й відповіді, рефрен.

Тематика творчих індивідуальних завдань

1. Виписавши зі словника десять тематично об'єднаних фразеологізмів, складіть із ними невеликий за обсягом (200 слів) художній або публіцистичний текст-опис, міркування або розповідь. Доберіть відповідний заголовок.
2. Використовуючи мовні засоби публіцистичного й художнього стилів, напишіть невеликий за об'ємом (200 слів) нарис про свого сучасника – яскраву й неординарну особистість.
3. Використовуючи мовні засоби художнього (публіцистичного) стилю, напишіть сатиричну замітку до вузівської газети під заголовком: „Як першокурсник до іспитів готувався і що з цього вийшло”.
4. Напишіть невеликий за обсягом (200 слів) роздум, користуючись вимогами до мови газетно-журнального підстилю, за темою: „Чи є потойбічне життя?”
5. Використовуючи мовні засоби газетно-журнального підстилю, напишіть невелику (200 слів) статтю „Шануймо Тараса Шевченка”.
6. Використовуючи мовні засоби художньо-публіцистичного стилю, опишіть людину, в якій Ви мрієте взяти інтерв'ю. Цей невеличкий текст-опис (200 слів) стане початком майбутнього репортажу.
7. Керуючись вимогами до інтерв'ю, напишіть послідовний перелік запитань (15), адресованих (за вибором) відомому письменнику, актору, політику, спортсмену, вченому тощо.
8. Використовуючи засоби художньої виразності, напишіть невелике оповідання (200 – 250 слів) під заголовком: „Діти вулиці...”

9. Напишіть легенду, орієнтуючись на фольклорні зразки, на одну з тем: „Чому вербу називають плакучою?“, „Голубина любов“, „Лебедина вірність“, „Чому ведмеді взимку сплять?“, „Скеля Чацького” в Житомирі”.
10. Напишіть невелику (200 слів) замітку до вузівської газети (стаття аналітичного жанру, художньо-публіцистичний фейлетон, інтерв'ю – інформаційний жанр – за вибором) на тему: „Плагіат, або Вкрадені думки”.
11. Уявіть, що Ви – автор фантастичного або історичного роману. Опишіть (за вибором) інтер'єр оселі давніх слов'ян або землян майбутнього століття.
12. Укладіть список тем (15), за якими Ви запропонуєте своїм однокурсникам написати художній або публіцистичний текст (роздум, опис, розповідь).
13. Керуючись вимогами до епістолярного стилю, зробіть запис до щоденника за поточний день (використайте при цьому описи людей, предметів, простору, роздуми, розповіді – залежно від подій дня).
14. Користуючись мовними засобами художнього й розмовного стилів, напишіть текст гумористичної сценки-мініатюри за однією з тем: „Марина й Світлана збираються на дискотеку”, „Віртуальна реальність, або Відірвись від комп'ютера”, „Психолог прийшов до дітей”, „Важко бути перекладачем!”
15. Напишіть замітку до вузівської газети під назвою: „Бережіть „собор своєї душі””.
16. Використовуючи мовні засоби художньо-публіцистичного стилю, напишіть невеликі за обсягом (200 слів) дорожні замальовки на одну з тем: „Їду до рідного села”, „Мандрую авто до Криму”, „Мій шлях на Говерлу” тощо.
17. Опишіть природу Вашої батьківщини, використовуючи засоби художньої виразності (тропи).
18. Використовуючи мовні засоби епістолярного стилю, напишіть листа з розповіддю про своє студентське життя, адресованого подрузі, другу, рідним, учителеві тощо.
19. Користуючись мовними засобами ділового стилю, складіть інструкцію для учнів на одну з тем: „Як поводитись на воді”, „Перші дії при пожежі”, „Надання першої медичної допомоги потерпілому”, „Якщо надворі ожеледиця”, „Якщо поряд розлючений пес”.
20. Користуючись вимогами до мови публічних наукових виступів, підготуйте виступ-спростування думки попереднього доповідача, який запропонував усі запозичення замінити на українські відповідники.
21. Уявіть, що Ви – адвокат і захищаєте права Книги на існування в суспільстві поряд з електронними засобами інформації.

Користуючись вимогами до юридичного підстилю ділового стилю й до мови публічного виступу, складіть текст невеликої судової промови.

22. Дотримуючись вимог до оформлення ділових паперів, складіть характеристику однокурсника.
23. Напишіть анкету, призначену для батьків учнів-порушників дисципліни, із метою встановлення причин неадекватної поведінки школярів.
24. Використовуючи мовні засоби наукового стилю, напишіть текст виступу на студентській науковій конференції на тему: „Значення практичної стилістики для формування комунікативних здібностей майбутніх практичних психологів і соціальних педагогів”.
25. Напишіть сценарій невеликого виховного заходу для школярів на одну з тем (за вибором): „Чи буває кохання вічним?”, „Природа одному матінка рідна, а другому – мачуха”, „Зустріч з улюбленим літературним героєм” [Див. посібник К.Я. Климової, П.Ф. Романюка – С. 136 – 140].

**Тексти завдань комплексної контрольної роботи
з курсу „Практична стилістика української мови”**

Варіант 1

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Наявність в одного слова двох чи кількох пов'язаних між собою значень, що виникли в процесі розвитку первинного значення:
 - a) омонімія;
 - b) полісемія;
 - c) антонімія;
 - d) паронімія;
 - e) синонімія.
2. Словам якого рядка префікси надають книжного відтінку?
 - a) написати, дописати, переглянути, відійти, прибігти;
 - b) псевдонауковий, гіперінфляція, мікроорганізм, ультразвук, антитіло;
 - c) прадід, надхмарний, прийти, заширокий, знедолений;
 - d) підробити, позатекстовий, присісти, назбирати, придивитися;
 - e) вивчити, розглянути, захистити, анотація, дискусія.
3. Розділ граматики, в якому вивчаються явища, що характеризують граматичну природу слова як граматичної одиниці мови:
 - a) синтаксис;
 - b) фонологія;
 - c) морфологія;
 - d) орфографія;
 - e) стилістика.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте специфіку практичної стилістики як лінгвістична дисципліни (предмет вивчення, мета курсу, основні завдання, професійна спрямованість, основні поняття, зв'язок з іншими філологічними дисциплінами).*

3. Практичне (творче) завдання.

Випишіть зі словника десять фразеологізмів про роль праці в житті людини. Складіть із ними невеликий за обсягом (до 200 слів) художній або публіцистичний текст-міркування або розповідь. Доберіть відповідний заголовок.

Варіант 2

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Синтаксичний зв'язок слів, при якому залежне слово стає в тому відмінку, якого вимагає головне слово:
 - a) прилягання;
 - b) керування;
 - c) узгодження;
 - d) координація;
 - e) керівництво.
2. Підкресліть рядок, в якому допущено помилку при ступенюванні якісних прикметників.
 - a) добріший, наймудріший, найкращий, веселіший;
 - b) найтепліший, більш коротший, менший, найбільший;
 - c) більш високий, найменш хоробрий, найхоробріший, вищий;
 - d) найбільш мудрий, найголовніший, ближчий, наймиліший;
 - e) наймолодший, старший, найменш гарячий, найбільший.
3. Із якої мови запозичені слова *слюсар, верстак, домкрат, шахта, анилаг?*
 - a) російської;
 - b) англійської;
 - c) німецької;
 - d) латини;
 - e) грецької.

2. Теоретичне завдання. *Стисло охарактеризуйте функціональні стилі української мови за такими ознаками: підстилі, комунікативна мета, сфера реалізації мовних засобів, форми існування, специфіка.*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи мовні засоби публіцистичного й художнього стилів, напишіть невеликий за об'ємом (до 200 слів) нарис про свого земляка, чия яскрава особистість викликає у Вас захоплення.

Варіант 3

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Частина мови, що означає абстрактно-математичне число або певну кількість однорідних предметів чи порядок при лічбі:
 - a) числівник;
 - b) іменник;
 - c) займенник;
 - d) прислівник;
 - e) прикметник.
2. Яка функція не стосується стилістичної вправності мовця?
 - a) засвоєння стилістичних норм;
 - b) уважне ставлення до мовних традицій;
 - c) боротьба за чистоту мовлення;
 - d) виразне читання вголос;
 - e) розвиток „чуття мови”.
3. До якої лексичної групи належать слова *превалювати, взаємодія, аполітичний, причинність*?
 - a) просторічна лексика;
 - b) книжна лексика;
 - c) емоційно-експресивна лексика;
 - d) поетична лексика;
 - e) нейтральна лексика.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте специфіку фонетики й фонології. Визначте предмет і завдання фоностилістики. У чому виражається евфонізація української мови?*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи мовні засоби публіцистичного стилю, напишіть гумористичну замітку (до 200 слів) до газети „Універсум” під заголовком „Як я мріяв стати відмінником”.

Варіант 4

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Особливий різновид чужого мовлення, що являє собою дослівно переданий уривок з якогось твору:

- a) пряма мова;
- b) цитата;
- c) невласне пряма мова;
- d) внутрішній монолог;
- e) діалог.

2. Вирази, що коротко повчають, як є чи має бути в житті:

- a) сентенції;
- b) афоризми;
- c) максими;
- d) прислів'я;
- e) парадокси.

3. Оксиморон:

- a) мовний зворот, що вживається замість звичайної назви певного об'єкта й полягає в різних формах опису його істотних ознак;
- b) сполучуваність протилежних за значенням слів;
- c) слово або словесний зворот, що пом'якшує думку;
- d) слово або словесний зворот, що набуває змісту, прямо протилежного буквальному значенню;
- e) словесний зворот, в якому ознаки описуваного предмета подаються в надмірно перебільшеному вигляді.

2. Теоретичне завдання. *Згадайте основні орфоепічні норми сучасної української літературної мови. Поясніть, яким чином діалектне мовне середовище та міжмовні контакти впливають на вимовну систему.*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть невеликий за обсягом (до 200 слів) роздум, користуючись вимогами до мови газетно-журнального підстилю, на тему: „Чи існує життя на інших планетах?“

Варіант 5

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Назви предметів, які зникли з життя суспільства:

- a) архаїзми;
- b) історизми;
- c) неологізми;
- d) синоніми;
- e) okazіоналізми.

2. Підкресліть номер рядка, в якому допущено орфографічну помилку.

- a) притихлий, пребілий, пребілений, привіз;
- b) прибічник, приблуда, привітність, прикидатися;
- c) пригоріти, прехороший, прихорошений, преспокійний;
- d) признатися, предорогий, прежорстоко, примерзання.
- e) пріоритет, преамбула, президент, прецедент, президія.

3. Короткі сталі афористичні вислови, в яких у художній формі виражено судження народу про життєві явища:

- a) приказки;
- b) прислів'я;
- c) афоризми;
- d) максими;
- e) крилаті вислови.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте сутність понять „фонетичні засоби художньої виразності” (алітерація, асонанс, звуконаслідування).*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи мовні засоби газетно-журнального підстилю, напишіть невелику (до 200 слів) статтю „Шануймо Лесю Українку – нашу славетну землячку”.

Варіант 6

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Неспеціальні (невузькопрофесійні) слова, характерні для мови наукових досліджень, політичних документів, інших видів праць, які мають переважно писемну форму, входять до складу лексики:
 - a) професійної;
 - b) розмовної;
 - c) книжної;
 - d) емоційно-забарвленої;
 - e) просторічної.
2. Розділ мовознавчої науки, який вивчає словниковий склад мови:
 - a) лексикологія;
 - b) фразеологія;
 - c) морфологія;
 - d) фонетика;
 - e) синтаксис.
3. Другорядний член речення, синтаксично залежний від іменника чи слова, вжитого у значенні іменника, що виражає якісну або кількісну ознаку:
 - a) додаток;
 - b) означення;
 - c) обставина,
 - d) підмет;
 - e) прикладка.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте зміст понять „лексика” й „лексикологія”. Що таке стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика?*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи мовні засоби художньо-публіцистичного стилю, опишіть відому людину (громадського, політичного діяча, митця), в якій Ви мрієте взяти інтерв'ю. Обсяг тесту – до 200 слів.

Варіант 7

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Зв'язок між присудком, вираженим формами теперішнього й майбутнього часу дієслова (або дієслівної зв'язки), і підметом, вираженим займенником першої та другої особи:
 - a) узгодження;
 - b) координація;
 - c) прилягання,
 - d) керування;
 - e) детермінація.
2. Слово, словосполучення або вираз, що з'являється в мові в зв'язку з виникненням нових понять, у зв'язку з розвитком культури, техніки, з розвитком або зміною суспільних відносин:
 - a) історизм;
 - b) неологізм;
 - c) варваризм;
 - d) архаїзм;
 - e) екзотизм.
3. Підкресліть номер рядка, де подано неправильне числівникове сполучення.
 - a) Нащо тобі аж троє ножиць?
 - b) Я встав о сьомій.
 - c) Зараз одна година ночі.
 - d) Зустрінемося о пів на сьому.
 - e) За десять хвилин шоста.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте специфіку таких лексичних засобів функціональної стилістики, як полісемія, омонімія.*

3. Практичне (творче) завдання.

Керуючись вимогами до інтерв'ю, напишіть послідовний перелік запитань (15), адресованих вашим однокурсникам, для визначення рівня їх професійної підготовки.

Варіант 8

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Спосіб викладу, при якому логічно послідовний ряд визначень, суджень і висновків розкриває внутрішній зв'язок явищ і, як правило, доводить певне положення через причиново-наслідкові зв'язки, через зіставлення, порівняння, розкриття змісту цих зв'язків:
 - a) міркування;
 - b) опис;
 - c) розповідь;
 - d) сентенція;
 - e) ремінісценція.
2. Усі індивідуальні найменування предметів (прізвища, імена, по батькові, прізвиська, псевдоніми, клички тварин, географічні й астрономічні назви) належать:
 - a) до загальних назв;
 - b) до власних назв;
 - c) до географічних назв;
 - d) до родових назв;
 - e) до іменникових назв.
3. Мовні норми, які регулюють розстановку розділових знаків у реченні:
 - a) акцентологічні;
 - b) пунктуаційні;
 - c) стилістичні;
 - d) орфографічні;
 - e) морфологічні.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте зміст таких явищ, як паронімія, синонімія, антонімія. Як саме ці явища реалізуються в різних стилях мовлення?*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби художньої виразності, напишіть невелике оповідання (до 200 слів) під заголовком: „Бо хто матір забуває, того Бог карає” (Т. Шевченко).

Варіант 9

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Другорядний член групи присудка, що виражає характеристику дії чи ознаки з погляду якості, кількості, різних умов їх вияву:
 - a) обставина;
 - b) означення;
 - c) додаток,
 - d) прикладка;
 - e) присудок.
2. Несподіване, на перший погляд, абсурдне поєднання суперечностей в єдиний філософський вислів:
 - a) максима;
 - b) сентенція;
 - c) афоризм;
 - d) прислів'я;
 - e) парадокс.
3. Підкресліть номер рядка, в якому подаються слова з ненормативними наголосами:
 - a) а́рахіс, аргуме́нт, а́тлас, атла́с, а́тласний, атла́сний;
 - b) ба́йдуже, ба́сма, басма́, бі́дненький, бі́днота́, боро́давка;
 - c) ва́рення, ва́рення, ва́риво́да, ведмеді́ця, верба́, верете́но,
 - d) вершкóвий, вершкові́й, ві́гідний, вигі́дний, видáння, віпа́док;
 - e) ге́тьманський, глибо́ко, горо́шина, гра́блі, гре́йпфрут, гуртожі́ток.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте специфіку таких стилістичних фігур, як градація, плеоназм, тавтологія, антитеза.*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби художнього стилю, напишіть твір (до 200 слів) на тему: „Праця дала до життя мені принаду, ціль дала, щоб в манівцях не заблудив” (І. Франко).

Варіант 10

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Послідовність розташування складових частин тексту:

- a) рубрикація;
- b) нумерація;
- c) пролонгація;
- d) алітерація;
- e) нумерологія.

2. Слова, що пишуться однаково, але відрізняються значенням, а у вимові – наголосом:

- a) омофони;
- b) омоформи;
- c) омографи;
- d) пароніми;
- e) антоніми.

3. Стійкі вирази, що мають певне літературне або історичне походження:

- a) прислів'я;
- b) крилаті вислови;
- c) приказки;
- d) афоризми;
- e) сентенції.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте лексику української мови з погляду походження. Поясніть специфіку термінологічної й професійної лексики.*

3. Практичне (творче) завдання.

Спростуйте або підтвердіть тезу „Справедливо сказано, що гумор – невідлучна прикмета кожного правдивого таланту” (І. Франко), підготувавши письмовий текст (до 200 слів) для дискусійного публічного виступу.

Варіант 11

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Принцип характеристики явища через перерахування ознак, властивостей:
 - a) розповідь;
 - b) міркування;
 - c) опис;
 - d) роман;
 - e) епопея.
2. Слова й звороти, які прийшли з канцелярсько-ділового стилю й перенесені в мовлення інших стилістичних характеристик:
 - a) фольклоризми;
 - b) екзотизми;
 - c) канцеляризми;
 - d) неологізми;
 - e) поетизми.
3. В якому рядку представлені слова, де не відбувається спрощення у групах приголосних?
 - a) чесний, щасливий, тижневий, виїзний, серцевий;
 - b) бризнути, ченця, пісний, скатерка, масний;
 - c) кістлявий, форпостний, компостний, шістнадцять, пестливий;
 - d) корисний, тижневик, мисник, четвер, сонце;
 - e) під'їзний, почесний, персня, тиснути, капосний.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте зміст понять „лексичні діалектизми”, „неологізми”, „застарілі слова”, „мовні штампи”, „канцеляризми”.*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть гумореску на тему: „Знайся кінь з конем, а віл з волон” (до 200 слів).

Варіант 12

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Мінімальна комунікативна одиниця, яка складається із слова чи кількох слів, об'єднаних за граматичними законами, і характеризується відносною смисловою та інтонаційною завершеністю:
 - a) складна синтаксична конструкція;
 - b) речення;
 - c) ускладнене речення;
 - d) складне речення;
 - e) період.
2. Різновид метонімії, в якому відбувається перенесення значення на основі кількісних ознак:
 - a) синекдоха;
 - b) метафора;
 - c) евфемізм;
 - d) оксиморон;
 - e) персоніфікація.
3. В якому рядку порушені норми слововживання?
 - a) брати до уваги, довести до відома, дійти висновку, взяти за основу;
 - b) слідує питання, добро пожалувати, повістка дня, виписка з протоколу;
 - c) дитячий майданчик, спалювати пам'ять, просвіт між сходами, писати в стовпчик;
 - d) відігравати роль, викапана мама, опанувати матеріал, оволодіти мовою;
 - e) картата тканина, зошит у клітинку, порушити клопотання, навчити добра.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте стилістичну роль фразеологізмів у різних текстах. Як реалізуються явища фразеологічної синонімії, антонімії, полісемії?*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть замітку до факультетської газети „Шкілка” на тему: „Одне з найбільших лих цивілізації – це вчений дурень” (К. Чапек). Обсяг – до 200 слів.

Варіант 13

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Слово або словосполучення, яке виражає чітко окреслене поняття з будь-якої галузі науки, техніки й мистецтва:

- a) професіоналізм;
- b) діалектизм;
- c) термін;
- d) арготизм;
- e) варваризм.

2. Підкресліть номер рядка, в якому всі сполучники підрядні.

- a) та, і тому що, бо, коли, так що, чи, або;
- b) що, бо, як, якщо, однак, поки, неначе, мовбито;
- c) внаслідок того що, то ...то, ні ...ні, буцімто;
- d) доки, мовби, чи то ... чи то, проте, зате, наче;
- e) себто, і, раз, немовбито, а що, тому що.

3. Підкресліть номер рядка, в якому порушено норми милозвучності:

- a) у вчителя, в учителя, працювати в інституті, у Наталки;
- b) в Андрія, вивчився на перукаря, піді мною, в урвищі;
- c) з Зоєю, у Алли, з фотографією, над гречкою, научилася;
- d) в Україні, підібрав, у викладанні, зомлів, із життям;
- e) із школи, над вікном, підібгати, розібрати, зіставлення.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте різні способи класифікації фразеологізмів: за структурою, за функціонально-стилістичною маркованістю, за способом з'єднання складників. Чому образність є домінуючою рисою фразеологічних одиниць?*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть твір-опис (до 200 слів) на тему: „Психологічний портрет незнайомця”, де має бути відтворений характер вашого однокурсника або однокурсниці.

Варіант 14

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Запозичення окремих елементів із творчості попередників:

- a) цитата;
- b) ремінісценція;
- c) парадокс;
- d) максима;
- e) афоризм.

2. Стилістична фігура, що базується на пропускові сполучників між окремими складниками тексту:

- a) асиндетон;
- b) антитеза;
- c) полісиндетон;
- d) ампліфікація;
- e) паралелізм.

3. В якому рядку подаються сполучники, що вживаються тільки в розмовному стилі?

- a) та, так що, внаслідок того що, то ... то, що, неначе;
- b) і, тому що, бо, коли, раз, чи то ... чи то, бо, як, ніби;
- c) чи, або, однак, поки, доки, мовби, проте, якщо, але;
- d) прецінь, буцімто, а що, аби, отож, покіль, себто, одначе;
- e) ні ...ні, зате, наче, немовбито, позаяк, поки, з тим щоб.

2. Теоретичне завдання. *Поясніть специфіку стилістичного забарвлення афіксів у художніх, публіцистичних, наукових, ділових, розмовних текстах. Яким чином осново- та словоскладання можуть виступати засобом стилізації?*

3. Практичне (творче) завдання.

Користуючись засобами офіційно-ділового стилю, складіть інструкцію „Правила користування електроприладами в гуртожитку”. Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 15

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Частина мови, що означає дію або стан предмета як процес:
 - a) прислівник;
 - b) прийменник;
 - c) дієслово;
 - d) іменник;
 - e) займенник.
2. До якої групи належать фразеологізми *христова наречена, елісейські поля (рай), оголосити анафему, до нового пришестья?*
 - a) фразеологічні архаїзми;
 - b) фразеологічні поетизми;
 - c) фразеологічні неологізми;
 - d) фольклоризми;
 - e) загальнонаукові фразеологізми.
3. Яке з наведених речень належить до офіційно-ділового стилю?
 - a) Енергія слова – з енергії душі, тільки так (О. Гончар).
 - b) Дослідники вважають казки про тварин історично найдавнішими (З журн.).
 - c) Дощ як з відра линув на землю – і зразу покрит її калюжами (Панас Мирний).
 - d) Продуктивною видається спроба дисертантки узагальнити непрості питання теорії автобіографічної та мемуарної прози (З журн.).
 - e) Із жовтня 1999 по червень 2003 рр. навчалася в заочній аспірантурі при кафедрі української літератури НПУ ім. М.П. Драгоманова (З автобіогр.).

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте синтаксичний та морфологічний способи словотвору з позицій стилістики.*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби публіцистичного стилю, напишіть замітку до студентської газети „Універсум” на тему: „Критика – це щось на зразок ліків: любити важко, але вживати обов’язково” (С. Михалков). Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 16

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. З якої мови запозичені слова *арія, кантата, карикатура, квартет, лібрето, маестро*?
 - a) німецької;
 - b) французької;
 - c) італійської;
 - d) англійської;
 - e) польської.
2. В якому рядку відсутні помилкові словосполучення?
 - a) святкові міроприємства, виписка із протоколу, здобувати освіту;
 - b) добро пожалувати, смачна клубніка, учбовий заклад;
 - c) два студенти, державна скарбниця, передплата на газети;
 - d) свійські тварини, я вибачаюсь, смачне блюдо;
 - e) писати в стрічку, екзамен по математиці, скласти угоду.
3. Підкресліть номер рядка, де всі слова мають відмінності в наголошенні, порівняно з відповідними російськими.
 - a) експерт, кулінарія, машинопис, туфля, аргумент, кишка;
 - b) жалюзі, інженерія, квартал, наклейка, ненавидіти, ненависть;
 - c) обруч, одинадцять, олень, отаман, середина, рукопис;
 - d) неприязнь, низький, ніздря, новий, український, фарфор;
 - e) параліч, перепис, петля, придане, твердий, феномен.

2. Теоретичне завдання. *Як саме використовуються категорії роду й числа іменників у текстах різних стилів? У чому виражається стилістична специфіка власних і загальних іменників?*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби публіцистичного стилю, напишіть есе на тему: „Народ мій є! Народ мій завжди буде!” (В. Симоненко). Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 17

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Підкресліть номер рядка, де подано ненормативну мовну конструкцію.

- a) На всі запитання ти дав правильну відповідь.
- b) Розгорніть книжку на п'ятій сторінці.
- c) Із цих розділів буде контрольна робота.
- d) Це одна з найважливіших тем курсу.
- e) Учні приймають участь у різних гуртках.

2. В якому з рядків є лексичний діалектизм?

- a) пам'ять, погода, чоловік, боліти, киснути;
- b) білка, собака, пряник, гуляти, службовець;
- c) кумачка, галушка, гопак, чарівний, харч;
- d) мати, сестра, бобер, вівця, вареники;
- e) мрія, очолити, деруни, кремезний, гай.

3. Підкресліть номер рядка, де всі слова мають різні форми роду в українській та російській мовах.

- a) рукопис, собака, Сибір, степ, накип;
- b) звукопис, туфля, жираф, зал, дитя;
- c) професор, агенція, філія, ступінь, кір;
- d) міль, продаж, вуаль, тюль, чорнило;
- e) шампунь, марш, путь, емаль, палац.

2. Теоретичне завдання. *Які стилістичні функції виконують прикметники й прислівники? Розкрийте правила ступенювання прикметників.*

3. Практичне (творче) завдання.

Відомому польському письменникові С.-Є. Лецу належать слова: „У чому призначення людини? Бути людиною!” А як би Ви відповіли на це ж питання? Напишіть твір-роздум (до 200 слів) про сенс буття.

Варіант 18

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Частина мови, що об'єднує слова з предметним значенням, вираженим у граматичних категоріях відмінка й числа та у формах граматичного роду:
 - a) прикметник;
 - b) займенник;
 - c) іменник;
 - d) прислівник;
 - e) прийменник.
2. Яку стилістичну фігуру використано в реченні „Сонце заходить, гори чорніють, пташечка тихне, поле німіє” (Т. Шевченко)?
 - a) асиндетон;
 - b) полісиндетон;
 - c) антитеза;
 - d) інверсія;
 - e) градація.
3. В якому рядку відсутні запозичені слова?
 - a) ангел, мати, брат, сестра, бобер, вівця;
 - b) вождь, єдність, борона, місто, пам'ять, харч;
 - c) погода, чоловік, боліти, киснути, гіркий, вареники;
 - d) батько, товариш, отаман білка, гора, собака;
 - e) аркан, табун, мрія, гопак, гай, очолити.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте стилістичні можливості займенників та числівників у текстах різних стилів.*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби наукового й офіційно-ділового стилів, складіть анкету (15 питань) на вияв психологічних особливостей дитини.

Варіант 19

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Слова, які входять до словникового складу ряду мов і означають, як правило, важливі загальнолюдські поняття: культура, риторика, цивілізація, належать до...
 - a) інтернаціональної лексики;
 - b) жаргонної лексики;
 - c) професійної лексики;
 - d) термінологічної лексики;
 - e) діалектної лексики.
2. Мінімальна комунікативна одиниця, яка складається зі слова чи кількох слів, об'єднаних за граматичними законами:
 - a) словосполучення;
 - b) речення;
 - c) фразеологізм;
 - d) лейтмотив;
 - e) афоризм.
3. Повторення однакових голосних звуків у рядку, строфі, фразі:
 - a) алітерація;
 - b) асонанс;
 - c) дисонанс;
 - d) дискурс;
 - e) анаколуф.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте стилістичні можливості дієслів, службових частин мови, вигуків і звуконаслідувань. Охарактеризуйте асиндетон і полісиндетон як стилістичні фігури.*

3. Практичне (творче) завдання.

Уявіть, що ви можете звернутися до людей, які житимуть на Землі через сотні років. Використовуючи засоби публіцистичного стилю, напишіть „Послання нащадкам” (до 200 слів).

Варіант 20

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Сукупність мовленнєвих дій, мета яких впливає із загальної мети спілкування:
 - a) мова;
 - b) мовлення;
 - c) промова;
 - d) розповідь;
 - e) текст.
2. З якої мови запозичені слова *аврал, танкер, спортсмен, футбол, теніс, тайм*?
 - a) німецької;
 - b) англійської;
 - c) польської;
 - d) голландської;
 - e) шведської.
3. Як називається період, що починається з висновкової частини?
 - a) класичний;
 - b) обірваний;
 - c) обернений;
 - d) обрамлений;
 - e) кільце.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте речення: за метою висловлення й інтонацією; за наявністю всіх компонентів, необхідних для розуміння змісту; за наявністю другорядних членів; за наявністю ускладнюючого компоненту. Розкрийте їх стилістичну специфіку.*

3. Практичне (творче) завдання.

Застосовуючи засоби художнього стилю, напишіть гумореску „Людського сміху боїться кожен, навіть той, хто вже нічого не боїться” (М. Гоголь). Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 21

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. В якому рядку порушено милозвучність?

- a) в усному мовленні, ім'я та по батькові, в іншій ситуації;
- b) купувати в аптеці, мешкала в Одесі, зміни в оподаткуванні;
- c) прийшов в вівторок, є і інші помилки, спитав з страху;
- d) починається зі слова, флагман у справі, зазирнув у фотоальбом;
- e) брати в оренду, працювати в Україні, Олена й Оля.

2. Творення похідних слів без додавання афіксів:

- a) суфіксально-префіксальний спосіб словотворення;
- b) суфіксально-постфіксальний спосіб словотворення;
- c) флексійний спосіб словотворення;
- d) префіксально-постфіксальний спосіб словотворення;
- e) безафіксний спосіб словотворення.

3. До якого типу фразеологізмів (за функціональними ознаками) належить вислів П. Воронька *„Я той, що греблі рвав, я не сидів у скелі...”*?

- a) афоризм;
- b) максима;
- c) сентенція;
- d) ремінісценція;
- e) крилатий вислів.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте специфіку використання присудків ускладненої форми (фразеологізовані вислови, розщеплені присудки) в різних текстах, а також стилістичну роль дієслівної зв'язки бути й допоміжних дієслів.*

3. Практичне (творче) завдання.

Застосовуючи засоби офіційно-ділового стилю, напишіть характеристику вашого товариша. Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 22

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. В якому з названих стилів активно застосовуються засоби експресії, діалогічні форми, неповні речення, міміка, жести, різні інтонації:
 - a) науковому;
 - b) офіційно-діловому;
 - c) розмовному;
 - d) художньому;
 - e) публіцистичному.
2. Підкресліть номер рядка, в якому наявне вставне слово.
 - a) Однак горобець, не підозрюючи про їх замір, лишився у затишному гнізді, непереможений і самовпевнений (В. Земляк).
 - b) Слова – це крила ластівки, вона їх не чуває, але без них не може злетіти. (Ю. Мушкетик).
 - c) На такому засіданні кожен може вільно висловити свої думки, навіть якщо вони й розходяться з думкою більшості чи з думкою керівництва (А. Коваль).
 - d) Інтелегентна людина має внутрішню межу, яку вона не може переступити за будь-яких умов (Із газ.).
 - e) На перший погляд йому, може, літ до двадцятка добиралося (Панас Мирний).
3. Стійкі сполучення:
 - a) вульгаризми;
 - b) фразеологізми;
 - c) словосполучення;
 - d) інтернаціоналізми;
 - e) okazіоналізми.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте стилістичні функції односкладних речень у різних сферах мовлення.*

3. Практичне (творче) завдання.

Користуючись засобами публіцистичного стилю, підготуйте текст дискусійного публічного виступу на тему: „Чи потрібно вводити в Україні другу державну мову?“

Варіант 23

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Граматично незалежний головний член двоскладного речення, що називає предмет, ознака якого виражається присудком:
 - a) додаток;
 - b) підмет;
 - c) прикладка;
 - d) обставина;
 - e) присудок.
2. Як називається різновид морфологічного способу словотвору, при якому відбувається поєднання кількох основ з єднальним голосним (інтерфіксом) *о, е* або без нього:
 - a) словоскладання;
 - b) основоскладання;
 - c) аббревіація;
 - d) суфіксація;
 - e) постфікація.
3. Назвіть джерело походження таких фразеологізмів, як *ab ovo*, *альфа й омега*, *сім чудес світу* тощо.
 - a) метафоричне переосмислення вільних словосполучень або речень;
 - b) запозичення з інших мов;
 - c) трансформація термінів і професіоналізмів;
 - d) світова й українська фольклорна спадщина;
 - e) вислови з художньої, наукової, публіцистичної літератури

2. Теоретичне завдання. *Визначте стилістичну роль відокремлених членів речення (означень, обставин, додатків), вставних і вставлених конструкцій, звертань, однорідних членів речення в різних текстах.*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть текст усного публічного виступу, в якому ви презентуватимете ваш факультет абітурієнтам. Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 24

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Функціональний різновид літературної мови, який використовується в газетах, у періодичних громадсько-політичних виданнях, в агітаційно-пропагандистських та інших засобах масової комунікації:
 - a) художній стиль;
 - b) публіцистичний стиль;
 - c) розмовний стиль;
 - d) офіційно-діловий стиль;
 - e) науковий стиль.
2. Яку стилістичну фігуру застосовано в реченні „*Любиму Вітчизну топтати не дам кривавим, підступним і злим ворогам*” (М. Бажан)?
 - a) градацію;
 - b) ампліфікацію;
 - c) антитезу;
 - d) паралелізм;
 - e) парцеляцію.
3. Назви предметів, які зникли з життя суспільства:
 - a) архаїзми;
 - b) історизми;
 - c) неологізми;
 - d) діалектизми;
 - e) жаргонізми.

2. Теоретичне завдання. Дайте загальну характеристику складним реченням за характером синтаксичних стосунків між окремими предикативними центрами (складнопідрядні, складносурядні, безсполучникові). Розкрийте їх стилістичну специфіку.

3. Практичне (творче) завдання.

Застосовуючи засоби науково-публіцистичного підстилю, підготуйте текст виступу на студентському радіо: „Найбільше багатство – здоров’я”. Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 25

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Складноскорочене слово, що утворюється з частин двох або кількох слів:
 - a) графічне скорочення;
 - b) абрєвіатура;
 - c) словоскладання;
 - d) основоскладання;
 - e) прикладка.
2. Неспеціальні (невузькопрофесійні) слова, характерні для мови наукових досліджень, політичних документів, інших видів праць, які мають переважно писемну форму:
 - a) поетична лексика;
 - b) просторічна лексика;
 - c) діалектна лексика;
 - d) жаргонна лексика;
 - e) книжна лексика.
3. В якому рядку всі слова мають розмовне забарвлення?
 - a) паморозь, праслов'янський, суцвіття, антиречовина;
 - b) касирша, сторожиха, брехун, реготуха;
 - c) курилка, крутько, прогресивний, ефективний;
 - d) гармонійний, головоастий, балакучий, добрячий;
 - e) марксизм, гуманізм, прийдешність, завидючий.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте сполучникові зв'язки між частинами складних речень як засіб аргументації авторської думки та встановлення причинно-наслідкових зв'язків у науковому стилі; специфіку використання рубрикації в книжних стилях; нанизування безсполучникових речень у поетичних текстах.*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть твір-роздум на тему: „Рідний край – земний рай”. Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 26

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Як називається підстиль офіційно-ділового стилю, який обслуговує сферу міждержавних стосунків?

- a) законодавчий;
- b) дипломатичний;
- c) адміністративно-канцелярський;
- d) науково-популярний;
- e) науково-діловий.

2. Слова, що називають незвичні поняття та реалії з життя інших народів:

- a) архаїзми;
- b) неологізми;
- c) історизми;
- d) фольклоризми;
- e) екзотизми.

3. З якої мови запозичені слова *ампула, балет, партер, репертуар, сеанс*?

- a) італійської;
- b) російської;
- c) французької;
- d) німецької;
- e) угорської.

2. Теоретичне завдання. *Як у різних стилях використовують речення з прямою й непрямою мовою, цитування, „вільну пряму мову”, „невласне пряму мову” („внутрішнє мовлення”)?*

3. Практичне (творче) завдання.

Напишіть повчальне оповідання на тему: „Хто бере – усе той тратить, хто дає – усе придбає” (Ш. Руставелі). Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 27

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Підкресліть номер рядка, в якому подані слова з ненормативними наголосами.

- a) ра́зом, гринджо́ли, кропи́ва, куліна́рія;
- b) листо́пад, гре́йпфру́т, випа́док, оле́нь;
- c) ку́піль, ку́рятина, кухо́нний, аге́нт;
- d) гратча́стий, кре́мінь, грунтува́ти, ту́фля;
- e) обру́ч, одина́дцять, чорно́слив, ота́ман.

2. Видозміна фразеологізмів із певною стилістичною метою:

- a) трансформація;
- b) ремінісценція;
- c) сентенція;
- d) максима;
- e) парадокс.

3. Творення похідних слів за допомогою приєднання до твірної основи постфікса:

- a) суфіксація;
- b) афіксація;
- c) префіксація;
- d) постфіксація;
- e) аббревіація.

2. Теоретичне завдання. *Розкрийте стилістичні функції складного синтаксичного цілого. Як у різних стилях використовується абзац?*

3. Практичне (творче) завдання.

Застосовуючи засоби художнього стилю, напишіть твір-опис (до 200 слів) на тему: „Мій улюблений куточок рідного міста (села)”.

Варіант 28

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Як називається підстиль наукового стилю, що допомагає в навчальному процесі?
 - a) власне науковий;
 - b) науково-популярний;
 - c) науково-навчальний;
 - d) науково-діловий;
 - e) науково-публіцистичний.
2. Пароніми – це слова...
 - a) однакові за звучанням й написанням;
 - b) протилежні за значенням;
 - c) близькі за звучанням;
 - d) близькі за значенням, але різні за звучанням;
 - e) місцевих говірок.
3. Підкресліть номер рядка, в якому допущено пунктуаційну помилку.
 - a) У пісні і в труді я – частка Батьківщини (В. Сосюра);
 - b) Тужу за вами солов'ї України! (М. Рильський);
 - c) О, явись мені слово – душі освята! (Г. Світлична);
 - d) Дума – це колос, а слово – це віковичне зерно (В. Швець);
 - e) Вільне творче слово – це душа кожного народу (С. Васильченко).

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте стилістичні можливості періоду як особливої синтаксичної конструкції.*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби публіцистичного стилю, напишіть замітку до студентської газети на тему: „Зупинимо СНІД, доки він не зупинив нас”. Обсяг тексту – до 200 слів.

Варіант 29

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Який мовний стиль має таке основне призначення – впливати засобами художнього слова через систему образів на розум, почуття й волю читачів, формувати ідейні переконання, моральні якості та естетичні смаки?

- a) розмовний;
- b) художній;
- c) науковий;
- d) офіційно-діловий;
- e) публіцистичний.

2. З якої мови запозичені слова *скарб, байка, гусар, полковник, рекрут, петрушка, каштан*?

- a) польської;
- b) російської;
- c) німецької;
- d) італійської;
- e) англійської.

3. Художнє означення:

- a) метафора;
- b) епітет;
- c) гіпербола;
- d) евфемізм;
- e) іронія.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте такі синтаксичні засоби художньої виразності: анафора, епіфора, анепіфора, епанафора.*

3. Практичне (творче) завдання.

Використовуючи засоби художнього стилю, напишіть твір-роздум на тему: „Любов, як перстень, немає кінця” (Прислів'я).

Варіант 30

1. Тестове завдання. *Оберіть один із запропонованих варіантів відповіді.*

1. Для якого мовного стилю характерне такі мовні засоби: широке використання суспільно-політичної лексики, політичних закликів, точне найменування подій, дат, місцевості, учасників, багатозначна образна лексика?

- a) для художнього стилю;
- b) для публіцистичного стилю;
- c) для офіційно-ділового стилю;
- d) для наукового стилю;
- e) для розмовного стилю.

2. Синоніми, які вживаються в одному й тому стилі мовлення, однак розрізняються відтінками значень:

- a) лексико-семантичні;
- b) абсолютні;
- c) стилістичні;
- d) лексико-стилістичні;
- e) часткові.

3. В якому рядку допущені помилки при відмінюванні числівників?

- a) п'ятьох, двома, шести, трьохсот;
- b) восьмома, шістидесяти, дев'ятиста, чотирьох;
- c) семи, двадцятьма, вісімнадцятьох, одним;
- d) одинадцяти, трьомастами, п'яти, двомстам;
- e) п'ятьом, чотирьох, сорока, вісьма.

2. Теоретичне завдання. *Охарактеризуйте такі синтаксичні засоби художньої виразності, як парцеляція, лейтмотив (головна думка твору), риторичні запитання й відповіді, рефрен.*

3. Практичне (творче) завдання.

Користуючись засобами офіційно-ділового стилю, напишіть відгук на переглянутий кінофільм (виставу). Обсяг тексту – до 200 слів.

Короткий термінологічний словник

Абзац	Відступ управо в початковому рядку, яким починається виклад нової думки в документі, а також фрагмент тексту між двома такими відступами.
Адвербіалізація	Перехід словоформ змінюваних слів у прислівники.
Ад'єктивація	Перехід дієприкметників у прикметники.
Акустичний	Той, що стосується слухового сприйняття.
Алегорія	Троп, у якому абстрактні поняття розкривається в конкретних образах.
Алітерація	Фоностилістичний прийом, який полягає в повторенні однорідних приголосних звуків задля підвищення інтонаційної виразності вірша, для емоційного поглиблення його смислового зв'язку.
Ампліфікація	Зумисне нагромадження кількох схожих означень для підсилення певного явища.
Анадиплосис	Див. Епанафора .
Анафора	Стилістична фігура, котра утворюється повтором окремих слів або словосполучень на початку суміжних мовних одиниць.
Анепіфора	Стилістична фігура, яка зв'язує повтором окремих слів чи словосполучень початок і кінець суміжних мовних одиниць (абзац, строфа) або й однієї одиниці (речення чи віршовий рядок).
Антитеза	Стилістична фігура, що полягає в зіставленні протилежних явищ, образів, думок чи понять для підсилення виразності.
Антоніми	Слова, протилежні за значенням.
Аподозис	Член періоду, який вимовляється з помітним зниженням голосу.
Арготизми	Слова або звороти з арго – своєрідної „секретної” мови представників деяких соціальних груп, що намагаються зробити свою мову незрозумілою для інших, „невтаємнених”.
Артикуляція	Робота мовленнєвого апарату над вимовою звуків.
Архаїзми	Старі назви, які в сучасній мові замінені іншими.

Асиндетон	Стилістична фігура, що базується на пропусковій сполучників між окремими складниками тексту.
Асонанс	Фоностилістичний прийом, що полягає в концентрованому повторенні голосних звуків у поетичному рядку чи строфі, яке відтворює ефект милозвучності.
Афікси	Службові морфеми – префікси, суфікси, постфікси, інтерфікси.
Афоризми	Короткі влучні вислови, які в стислій, зручній для запам'ятовування формі подають глибоку думку.
Безафіксий спосіб словотвору	Творення похідних слів без додавання афіксів.
Безособові односкладні речення	Односкладні речення, в яких головний член означає процес або стан поза відношенням до суб'єкта.
Безсполучникові складні речення	Складні речення, частини яких з'єднуються в одне граматичне та смислове ціле не сполучниками й сполучними словами, а лише інтонацією.
Варваризми	Іншомовні слова, що остаточно не засвоюються мовою. У тексті вживаються як у написанні мовою оригіналу, так і в кириличній транскрипції.
Вербалізація	Перехід неповнозначних частин мови в дієслова.
Вигук	Незмінне слово, що служить для безпосереднього вияву почуттів, емоцій, різних волевиявлень людини, не називаючи їх.
Відокремлені члени речення	Другорядні члени, виділені в реченні для посилення їхнього змісту й значення. Відокремлюватися можуть означення, прикладки, обставини, додатки.
Внутрішнє мовлення	Див. Невласне пряма мова.
Вставлені конструкції	Речення, що передають додаткові повідомлення, роблять побіжні зауваження до висловлюваного.
Вставні конструкції	Слова або сполучення слів, якими мовець виражає своє ставлення до того, про що він повідомляє.
Вульгаризми	Непристойні, лайливі слова, які з моральних причин перебувають поза межами літературної мови.
Гіпербола	Словесний зворот, в якому ознаки описуваного

	предмета подаються в надмірно перебільшеному вигляді.
Градація	Стилістична фігура, утворена зіставленням певних мовних одиниць у послідовності поступового наростання чи спадання їхнього емоційного значення.
ГраMATика	1. Граматична будова мови, тобто система об'єктивно діючих закономірностей, що визначають способи зміни слів, творення їх та сполучення в реченні. 2. Учення про граматичну будову мови.
Двоскладне речення	Речення, в якому наявні два головні члени.
Дериватологія	Див. Словотвір .
Діалектизми	Слова, що вживаються в окремих говорах або наріччях і не поширені в мові всього народу.
Дієслово	Частина мови, що означає дію або стан предмета як процес.
Додаток	Другорядний член речення, що означає об'єкт дії чи стану.
Доречність мовлення	Добір таких мовних засобів, що відповідають змісту та експресії повідомлення. Доречним вважають мовлення, яке спрямовує всі мовленнєві засоби на досягнення поставленої мети.
Доступність мовлення	Відбір фактів, аргументів, мовленнєвих засобів із максимальним урахуванням можливостей сприйняття мовлення в конкретній аудиторії, тобто з урахуванням життєвого досвіду, освіти, професії, віку, світогляду слухачів.
Евфемізм	Слово або словесний зворот, що пом'якшує думку.
Екзотизми	Слова, що називають незвичні поняття та реалії з життя інших народів.
Еліпсис	Стилістична фігура, що полягає в опущенні певного члена речення, який легко відновлюється за змістом.
Еліптичні неповні речення	Речення, специфікою структури яких є пропуск не згаданого в контексті члена речення.
Емоційно-експресивна лексика	Слова на позначення емоцій, почуттів, переживань та слова, що здатні впливати на емоційну сферу мовця.

Епанафора	Стилістична фігура, яка зв'язує повтором окремого слова або словосполучення кінець попередньої мовної одиниці з початком наступної.
Епістолярний стиль	Мовний стиль, який обслуговує заочне, у формі листів, спілкування людей у всіх сферах їхнього життя.
Епітет	Художнє означення.
Епіфора	Стилістична фігура, протилежна анафорі, котра утворюється повтором окремих слів або словосполучень у кінці суміжних мовних одиниць.
Жаргон	Див. Соціальні діалекти.
Загальноновживана (міжстильова) лексика	Лексика, яку використовують усі носії мови, незалежно від професії, освіти, місця проживання.
Займенник	Частина мови, яка узагальнено вказує на предмети, ознаки або кількість, не називаючи їх.
Звертання	Слово або сполучення слів, до яких звертається мовець.
Звуконаслідування	Фоностилістичний прийом, що полягає в оптимальній імітації засобами мови позамовних звукових явищ.
Змішані способи словотвору	Творення нових слів шляхом комбінації різних афіксів.
Ідіоми	Див. Фразеологічні зрощення.
Іменник	Частина мови, що об'єднує слова з предметним значенням, вираженим у граматичних категоріях відмінка й числа та у формах граматичного роду.
Інверсія	Стилістична фігура, побудована на порушенні звичайного порядку слів у реченні.
Інтер'єктивація	Перехід словоформ змінюваних слів у вигуки.
Інфінітивні односкладні речення	Односкладні речення, в яких головний член виражений незалежним (вільним) інфінітивом, самостійним у смисловому відношенні.
Іронія	Слово або словесний зворот, що набувають змісту, прямо протилежного буквальному значенню.

Історизми	Назви предметів, які зникли з життя суспільства.
Каламбур	Стилістичний прийом зближення різних за значенням слів, іноді схожих за звучанням, який створює комічний ефект.
Канцеляризми	Слова й звороти, які прийшли із канцелярсько-ділового стилю й перенесені в мовлення інших стилістичних характеристик.
Керування	Синтаксичний зв'язок слів, при якому залежне слово стає в тому відмінку, котрого вимагає головне слово.
Кільце	Див. Анепіфора .
Книжна лексика	Неспеціальні (невузькопрофесійні) слова, характерні для мови наукових досліджень, політичних документів, інших видів праць, які мають переважно писемну форму.
Контекстуальні неповні речення	Речення з пропущеними членами, які були вжиті в найближчому або тому самому реченні, якщо воно складне.
Конфесійний стиль мовлення	Стиль мовлення, який обслуговує культово-професійні потреби священнослужителів та парафіян.
Кон'юнкціоналізація	Перехід словоформ змінюваних слів у сполучники.
Крилаті вислови	Стійкі вирази, що мають певне літературне або історичне походження.
Лейтмотив	Наскрізна думка тексту, що проходить через весь твір або через якусь його частину.
Лексика	Словниковий склад мови.
Лексикологія	Розділ мовознавчої науки, який вивчає словниковий склад мови.
Лексико-семантичний спосіб словотвору	Творення нового слова через набуття ним нового значення.
Лексико-синтаксичний спосіб словотвору	Творення нового слова через злиття цілого словосполучення.
Літературна мова	Унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноматніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут

	людей. Вона характеризується унормованістю, уніфікованістю, стандартністю, високою граматичною організацією, розвиненою системою стилів.
Літературна цитата	Дослівно наведений уривок з якогось тексту.
Літота	Словесний зворот, в якому прикмети описуваного предмета подаються занадто применшеними.
Логічність мовлення	Продумане, виважене, семантично й структурно впорядковане мовлення, сутність якого відповідає усталеним реаліям життя.
Максими	Афоризми, в яких викладено певні моральні правила.
Метафора	Розкриття сутності одних явищ або предметів через інші за схожістю.
Метонімія	Перенесення значення на основі різної суміжності („об’єкт – його місцезнаходження”; „дія – знаряддя дії”; „місце – подія, яка там відбувалася”; „подія – час, коли вона відбувалася”; „матеріал – вироби з матеріалу”; „предмет – його творець” тощо.
Місцеві діалекти	Залишки попередніх мовних формувань, що не розвинулися до рівня мови народності чи нації.
Мовлення	Сукупність мовленнєвих дій, мета яких впливає із загальної мети спілкування.
Мовний стиль	Сукупність мовних засобів вираження, зумовлених змістом і цілеспрямованістю висловлювання, його функціональним призначенням.
Мовні норми	Сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених в процесі суспільної комунікації.
Мовні штампи	Слова й вирази, позбавлені образності, часто й одноманітно повторювані без урахування контексту, які збіднюють, знеособлюють мову.
Морфологія	Розділ граматики, в якому вивчаються явища, що характеризують граматичну природу слова як граматичної одиниці мови.
Морфолого-синтаксичний спосіб словотвору	Спосіб словотвору, при якому нове слово твориться шляхом переходу з однієї частини мови до іншої.
Називні односкладні	Односкладні речення, головний член яких

речення	співвідноситься з підметом і виражається іменником (зрідка особовим займенником, числівником) у називному або кількісно-іменним словосполученням.
Науковий стиль	Мовний стиль, що обслуговує сферу науки, призначенням якої є передача наукової інформації аргументовано й доказово.
Невласне пряма мова	Деформована пряма мова, введена особливим способом у непряму.
Незакінчений період	Див. Обірваний період .
Незамкнений період	Див. Обернений період .
Нейтральна лексика	Слова, що не мають стилістичного забарвлення й стильового призначення, які можуть уживатися в усіх стилях.
Неозначено-особові односкладні речення	Односкладні речення, в яких головний член виражений дієсловом у формі третьої особи множини теперішнього або майбутнього часу й означає дію, здійснювану неозначеним суб'єктом.
Неологізми	Слово, словосполучення або вираз, що з'являється в мові у зв'язку з виникненням нових понять, у зв'язку з розвитком культури, техніки, з розвитком або зміною суспільних відносин.
Непряма мова	Чуже мовлення, передане недослівно, без збереження форми та інтонації, а тільки із збереженням змісту.
Номінативні односкладні речення	Див. Називні односкладні речення .
Норма літературної мови	Сукупність загальноприйнятих правил реалізації мовної системи, закріплених у процесі суспільної комунікації. Мовні норми регулюють правила вимови, наголошування, слововживання, словотворення, правопису тощо.
Обернений період	Період, що починається з висновкової частини.
Обірваний період	Період, що починається, як класичний, але висновок або відсутній, або змінюється конструкцією, яка заперечує можливість здійснення висловленого.
Обрамлений період	Період, що має однаковий початок засновку й висновку.
Обставина	Другорядний член групи присудка, що виражає характеристику дії чи ознаки з погляду якості,

	кількості, різних умов їх вияву.
Однорідні члени речення	Члени речення, тотожні за своєю семантико-синтаксичною функцією: вони пояснюють один і той самий член речення й виконують однакову синтаксичну функцію.
Односкладні речення	Речення з одним головним членом.
Означення	Другорядний член речення, синтаксично залежний від іменника чи слова, вжитого у значенні іменника, що виражає якісну або кількісну ознаку.
Означено-особові односкладні речення	Односкладні речення, в яких головний член виражений дієсловом у формі першої або другої особи теперішнього чи майбутнього часу й вказує на конкретну особу.
Оксиморон	Сполучуваність протилежних за значенням слів.
Омографи	Слова, що пишуться однаково, але відрізняються значенням, а у вимові – наголосом.
Омоніми	Слова, однакові за звучанням, але різні за значенням.
Омофони	Різні за значенням слова, що збігаються своїм звуковим складом.
Омоформи	Слова, що збігаються звучанням не в усіх граматичних формах.
Ономатопея	Див. Звуконаслідування .
Основоскладання	Поєднання кількох основ + єднальний голосний (інтерфікс) о, е або без нього.
Орфоепія	Розділ мовознавства, який вивчає сукупність правил (норм) літературної вимови звуків і звукосполучень, окремих слів та їхніх форм, а також наголошення.
Офіційно-діловий стиль	Мовний стиль, який обслуговує сферу стосунків ділових (місцевого, галузевого, державного діловодства) та юридично-правових, виробничо-економічних і дипломатичних.
Парадокс	Несподіване, на перший погляд, абсурдне поєднання суперечностей в єдиний філософський вислів.

Паралелізм	Стилістична фігура, яка ґрунтується на однотипній синтаксичній побудові двох або більше суміжних мовних одиниць.
Пароніми	Слова (пари слів), близькі за звучанням, але різні за значенням.
Парономазія	Стилістична фігура, яка пролягає у зближенні далеких за походженням і значенням, але подібних за звучанням слів.
Парцеляція	Поділ речень на самостійні компоненти (одне речення розбивається на кілька частин), що посилює й увиразнює кожен відособлений компонент.
Пасивна лексика	Слова, що або вже вийшли з широкого вжитку (архаїзми та історизми), або недавно ввійшли до мови і сприймаються як нові (неологізми).
Перифраз	Мовний зворот, що вживається замість звичайної назви певного об'єкта й полягає в різних формах опису його істотних ознак.
Період	Стилістична фігура, що є ускладненим простим, а частіше багаточленним складним реченням (інколи низкою речень), яке характеризується повнотою й завершеністю змісту, інтонаційно-логічним поділом на дві частини – попередню й заключну.
Персоніфікація	Надання неживим предметам ознак живих.
Підмет	Граматично незалежний головний член двоскладного речення, що означає предмет, ознака якого виражається присудком.
Плеоназм	1. Надмірність слів у фразі або тексті з погляду точної передачі думки. 2. Стилістична фігура, що будується як нагромування синонімічних висловів, утворених із близькозначних слів.
Поетична лексика	Слова, що вживаються лише в художньому стилі й мають здебільшого урочисте, піднесене забарвлення.
Полісемія	Наявність в одного слова двох чи кількох пов'язаних між собою значень, що виникли у процесі розвитку первинного значення.
Полісиндетон	Стилістична фігура, що характеризується

	зумисним нагромадженням сполучників (іноді прийменників) у тексті для підсилення кожного з членів речення.
Порівняння	Зіставлення зображуваного предмета чи явища з іншим предметом чи явищем.
Постфіксальний спосіб словотвору (постфіксація)	Творення похідних слів за допомогою приєднання до твірної основи постфікса.
Правила	Твердження, які відображають певні закономірності, постійний взаємозв'язок між мовними явищами, а також рекомендують як нормативний конкретний спосіб застосування мовних засобів у писемному й усному мовленні.
Правильність мовлення	Відповідність прийнятим у певну епоху нормам літературної мови.
Практична стилістика	Навчальна дисципліна, що спрямовує мовців на оволодіння багатством виражальних засобів літературної мови відповідно до мети, призначення, сфери та умов спілкування.
Препозитивація	Перехід іменників і прислівників у прийменники.
Префіксальний спосіб словотвору (префіксація)	Творення похідних слів за допомогою приєднання до твірної основи префікса.
Прийменник	Службові слова, за допомогою яких виражаються відношення між предметами та відношення дії або ознаки до предмета.
Приказки	Короткі сталі вислови, в яких немає повчання, а лише констатація факту.
Прикметник	Частина мови, що виражає постійну (статичну) ознаку предмета, граматично виявлену в категоріях роду, числа й відмінка.
Прислів'я	Короткі сталі афористичні вислови, в яких у художній формі виражено судження народу про життєві явища.
Приспів	Див. Рефрен .
Присудок	Головний член двоскладного речення, що виражає ознаку підмета.
Прономіналізація	Перехід іменників і прийменників у займенники.
Просаподосис	Див. Анепіфора .
Просте речення	Одиниця мовлення, яка будується за певним

	зразком, має граматичне значення предикативності і своєю семантичною структурою виділяє це значення в системі синтаксичних форм, а також виконує комунікативну функцію, для оформлення якої використовується інтонація.
Просторічна лексика	Згрубіла, знижена лексика, що входить у систему загальнонародної мови, але вживання якої засуджується з етичних міркувань.
Протазис	Член періоду, який вимовляється з поступово наростаючим підвищенням голосу.
Професійна лексика	Лексика на позначення спеціальних понять у сфері тієї чи іншої професії.
Пряма мова	Чуже мовлення, передане дослівно, з повним збереженням змісту, форми та інтонації.
Публіцистичний стиль	Функціональний різновид літературної мови, який використовується в газетах, періодичних громадсько-політичних виданнях, агітаційно-пропагандистських та інших засобах масової комунікації.
Ремінісценція	Запозичення окремих елементів із творчості попередників.
Рефрен	Повторення групи слів, рядка або кількох віршованих рядків у строфах. У поетичних текстах рефрен є засобом підкреслення емоційного і смислового чинника (повторюються ті слова, які створюють почуттєву домінанту).
Речення	Мінімальна комунікативна одиниця, яка складається зі слова чи кількох слів, об'єднаних за граматичними законами.
Рима	Співзвуччя частин різних слів.
Ритм	Повторюваність у віршованій мові однорідних звукових особливостей.
Риторика	Розділ стилістики, теорія і практика мовленнєвого красномовства, ораторського мистецтва.
Риторичне заперечення	Заперечення, що має форму відповіді на вірогідне припущення, на думку уявного співрозмовника.
Риторичне звертання	Звертання, яке не має на меті дійсного контакту з особою, до котрої звертаються.
Риторичний оклик	Вислів, що має підкреслено-емоційний характер і

(вигук)	вводиться для посилення зображуваного.
Риторичне питання	Запитання, яке ставиться не для отримання відповіді, а для афористичного узагальнення думки.
Риторичні фігури	Фігури мовлення, побудовані на словесних зворотах, що мають умовно-діалогічний характер: на відміну від живого, побутового спілкування, речення з риторичними конструкціями не розраховане на реальну відповідь або на практичну дію.
Розмовний стиль	Мовний стиль, який виявляє себе як усне літературне мовлення та розмовно-побутове на наддіалектному й діалектному рівнях української мови.
Сарказм	Їдка, викривальна, особливо дошкульна насмішка, сповнена максимальної ненависті й гнівного презирства.
Сентенції	Вирази, що коротко повчають, як є чи має бути в житті.
Символ	Предметний або словесний знак, котрий опосередковано виражає сутність певного явища.
Синекдоха	Різновид метонімії, в якому відбувається перенесення значення на основі кількісних ознак.
Синоніми	Слова, які мають близьке або тотожне значення, але відрізняються звучанням.
Синтаксис	Розділ граматики, який вивчає будову словосполучень і речень, процеси породження мовлення: зв'язки слів, словоформ у словосполученні й реченні та зв'язки й порядок частин тексту.
Ситуативні неповні речення	Речення, в яких пропущені члени підказуються обстановкою мовлення.
Складне речення	Речення, яке об'єднує в одне ціле два або більше прості речення.
Складне синтаксичне ціле	Об'єднання самостійних речень у більші відрізки мовлення. Окремі речення в складному синтаксичному цілому становлять структурно-семантичну єдність.

Складнопідрядні речення	Складні речення, частини яких нерівноправні за змістом і граматично та з'єднуються підрядним сполучником чи сполучним словом.
Складносурядні речення	Складні речення, частини яких рівноправні за змістом і граматично та поєднуються сурядним сполучником.
Словоскладання	Поєднання кількох слів або слівформ в одному складному слові.
Словотвір	Розділ мовознавства, який вивчає лексичні одиниці за структурою і способом творення їх.
Соціальні діалекти	Сукупність особливостей розмовного мовлення, що виникає серед людей, котрі перебувають у подібних професійних та побутових умовах чи об'єднані спільністю інтересів.
Стик	Див. Епанафора.
Стилістика	Лінгвістична наука й навчальна дисципліна, що досліджує та вивчає стилістичну систему мови: стилі й підстили мови й мовлення, жанрові та індивідуальні стилі, стилістичні засоби.
Стилістична вправність мовця	Доцільне й доречне використання мовних засобів певного стилю, стильова єдність тексту, які досягаються за допомогою засвоєння стилістичних норм; уважного ставлення до мовних традицій; боротьби за чистоту мовлення; розвитку „чуття мови”; оволодіння експресивно-виражальними мовними засобами
Стилістична норма	Мовна норма, яка регулює вибір слова чи синтаксичної конструкції відповідно до умов спілкування й стилю викладу.
Стилістична помилка	Порушення певної стилістичної норми писемного чи усного мовлення.
Стилістична фонетика	Див. Фоностилістика.
Стилістичне забарвлення тексту	Поняття, що поєднує специфічні для певного стилю мовні засоби з експресивним оцінюванням явища мовцем.
Стиль художньої літератури (художній)	Мовний стиль, що виділяється за естетичною функцією, яка накладається на комунікативну.
Стислість (лаконічність) мовлення	Відсутність у мовленні зайвих слів, непотрібних повторів, плутанини, слів-паразитів.

Стійкі словосполучення	Див. Фразеологізми .
Стопа	Група складів, яка об'єднує один наголошений та один або два ненаголошені склади, що повторюються.
Субстантивация	Перехід прикметників та дієприкметників в іменники.
Суфіксальний спосіб словотвору (суфіксація)	Творення похідних слів за допомогою приєднання до твірної основи суфікса.
Тавтологія	1. Уживання однакових чи спільнокореневих слів, що є порушенням чистоти мовлення. 2. Стилїстична фігура, яка полягає в повторенні того самого кореня в різних словотворчих формах.
Текст	Сукупність речень (кількох чи багатьох), послїдовно об'єднаних змістом і побудованих за правилами певної мовної системи.
Термінологїчна лексика	Лексика, яка точно позначає спеціальні поняття та їх співвідношення з іншими поняттями певної галузі.
Фонетика	1. Звукова будова мови. 2. Розділ мовознавства, що вивчає цю будову.
Точність мовлення	Відповідність мовлення думкам мовця.
Троп	Слово, вживане в невласливому йому значенні для характеристики будь-якого явища за допомогою вторинних смислових значень.
Узагальнено-особові односкладні речення	Односкладні речення, в яких головний член виражений дієсловом у формі другої особи однини теперїшнього або майбутнього часу (рїдше – в інших особових формах), а означувана ним дія мислиться узагальнено.
Узгодження	Синтаксичний зв'язок, при якому залежне слово стоїть у тїй самїй формї, що й головне.
Уособлення	Див. Персонїфікація .
Фонеми	Найменшї одиницї звукової системи тїєї чи іншої мови, за допомогою яких розпїзнаються значущї одиницї мови (морфеми і слова).

Фоніка	Звукова організація поетичного мовлення; віршові засоби, які надають ліричному творові милозвучності, посилюють його емоційність. Будучи розділом фонетики, вона фіксує відхилення від фонетичних нормативів, які мають естетичну вартість.
Фонологія	Розділ фонетики, який вивчає фонем.
Фоностилістика	Розділ стилістики, який досліджує фонетичні особливості різних стилів. Предметом вивчення фоностилістики є частота вживання фонем у різних стилях, їх сполучуваність і співвідношення; акустико-артикуляторні й лінгвістичні ознаки, здатні створювати звуковий ефект, вмотивований змістом і образністю тексту.
Фразеологізми	Лексично неподільна єдність двох і більше слів, стійка у своєму складі й структурі, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові.
Фразеологічні вирази	Стійкі за будовою і вживанням звороти, до складу яких входять слова з вільним значенням.
Фразеологічні єдності	Фразеологізми, загальне значення яких частково вмотивоване семантикою компонентів.
Фразеологічні зрощення	Фразеологізми (переважно давні за походженням) з високим ступенем злитості компонентів, які втратили свою первинну семантичну автономність й існують лише в неподільній єдності.
Фразеологічні сполучення	Фразеологізми, компоненти яких можна замінювати, відповідно змінюючи загальне значення всього сполучення.
Фразеологія	Розділ мовознавства, що вивчає фразеологізми.
Числівник	Частина мови, що означає абстрактно-математичне число або певну кількість однорідних предметів чи порядок при лічбі.
Чистота мовлення	Усунення з мовлення позалітературних, діалектних, жаргонних, просторічних, брутальних елементів, а також іншомовних слів, що вживаються без достатньої потреби.

Список рекомендованих джерел

1. Абрамович С.Д., Чікарьова М.Ю. Мовленнєва комунікація: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 472 с.
2. Антисуржик / За ред. О. Сербенської. – Львів: Світ, 1994. – 149 с.
3. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо / Уклад. Я.Б. Тимошенко. – К.: Либідь, 1991. – 256 с.
4. Бабич Н. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990. – 232 с.
5. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови. – Львів: Світ, 2003. – 432 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.П. Бусел. – К.; Ірпінь: ВФ „Перун”, 2004. – 1440 с.
7. Волкотруб Г. Практична стилістика української мови: Навч. посібник. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2004. – 256 с.
8. Волкотруб Г.Й. Стилiстика ділової мови: Навч. посiбник. – К.: МАУП, 2002. – 208 с.
9. Волох О.Т. та ін. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис / О.Т. Волох, М.Т. Чемерисов, Є.І. Чернов. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К.: Вища шк., 1989. – 334 с.
10. Голубовська І.В. Основи літературознавства: Навчально-методичний посібник для студентів нефілологічних спеціальностей. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2008. – 60 с.
11. Голубовська І.В. Українська ділова мова: Дистанційна форма навчання: Навчально-методичний посібник для студентів нефілологічних спеціальностей. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 124 с.
12. Голубовська І.В., Левківська О.А. Українська мова професійного спрямування: Навч.-метод. посіб. – Житомир: Вид-во ЖДУ, 2007. – 88 с.
13. Голубовська І.В., Охріменко Н.Д. Удосконалення правописних навичок майбутніх фахівців: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи студентів нефілологічних спеціальностей (денної та заочної форм навчання). – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 88 с.
14. Гореликова М.И., Магомедова Д.М. Лингвистический анализ художественного текста. – М.: Рус. яз., 1989. – 152 с.
15. Дем'янюк М.Б. Реалізація слова в літературному тексті // Вісник Житомирського педагогічного університету. – 2004. – Вип. 16. – С. 11 – 13.
16. Доленко М. Т. та ін. Сучасна українська мова. – К., 1987. – 350 с.
17. Домбровський В. Українська стилістика і ритміка. Українська поезика. Мюнхен, 1993. – С. 72 – 95.
18. Дудик П.С. Стилiстика української мови: Навч. посiбник. – К.: ВЧУ „Академія”, 2005. – 368 с.

- 19.Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). – К.: Довіра, 1999. – 431 с.
- 20.Єрмоленко С. Національна свідомість і виховання української мовної особистості // Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Х.: Око, 1996. – С. 224 – 229.
- 21.Єрмоленко С.Я., Мацько Л.І. Навчально-виховна концепція вивчення української (державної) мови // Дивослово. – 1994. – № 7. – С. 28 – 33.
- 22.Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К.: Наук, думка, 1984. – 256 с.
- 23.Зарицька І.М., Чикаліна І.О. Українське ділове мовлення. – Донецьк, 1974. – 128 с.
- 24.Зубков М.Г. Українська мова: універсальний довідник. – 3-тє вид., випр. і доп. – Х.: ВД „Школа”, 2008. – 496 с.
- 25.Качуровський І. Основи аналізу мовних форм (стилістика). Фігури і тропи. – Мюнхен – К., 1995. – 149 с.
- 26.Климова К.Я. Віч-на-віч з мовою: Методичний посібник. – Житомир, 2001. – 110 с.
- 27.Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення: Навч. посібник. – 2-е вид, випр. і доп. – К.: Ліра – К, 2007. – 240 с.
- 28.Климова К.Я. Українська мова. Тестові завдання для контролю і самоконтролю рівня мовнокомунікативної професійної компетенції: Навчально-методичний посібник для студентів нефілологічних факультетів ВНЗ та працівників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 99 с.
- 29.Климова К.Я., Романюк П.Ф. Практична стилістика сучасної української мови: Навч. посібник для студентів ВНЗ III – IV рівнів акредитації та викладачів-словесників закладів освіти. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005. – 144 с.
- 30.Коваль А.П. Культура ділового мовлення. – К.: Вища шк., 1982. – 280 с.
- 31.Коваль А.П. Культура української мови. – К.: Наук. думка, 1966. – 192 с.
- 32.Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови. – К.: Вища шк., 1987. – 349 с.
- 33.Козачук Г.О. Українська мова: Практикум. – К.: Вища шк., 1991. – 397 с.
- 34.Козачук Г.О., Шкуратяна Н.Г. Практичний курс української мови. – К.: Вища шк., 1993. – 367 с.
- 35.Кононенко П.П., Кадомцева Л.О., Мацько Л.І. Українська мова: Навч. посібник. – К.: Либідь, 1991. – 224 с.
- 36.Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2005. – 416 с.
- 37.Кочан І.М., Токарська А.С. Культура рідної мови. – Львів: Світ, 1996. – 232 с.

38. Культура української мови: Довідник / С.Я. Єрмоленко, Н.Я. Дзюбишина-Мельник, К.В. Ленець та ін.; За ред. В.М. Русанівського. – К.: Либідь, 1990. – 304 с.
39. Куньч З. Риторичний словник / Ред. Л.О. Пустовіт. – К.: Рідна мова, 1997. – 341 с.
40. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т. Гром'як, Ю.І. Ковалів та ін. – К.: ВЦ „Академія”, 1997. – 752 с.
41. Лобода В.В., Скуратівський Л.В. Українська мова в таблицях: Довідник. – К.: Вища шк., 1993. – 239 с.
42. Лукин В.А. Художественный текст. Основы лингвистической теории и элементы анализа. – М.: Изд-во „Ось 89”, 1999. – 192 с.
43. Луценко В. Основні поняття і категорії комунікативної стилістики тексту // Дивослово. – 2007. – № 4. – С. 45 – 49.
44. Мацько Л.І. та ін. Стилїстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.
45. Нікітіна А.В. Аналіз-тест як один із видів лексико-стилістичного аналізу тексту // Вісник Луганського держ. пед. ун-ту. – 1999. – № 6 (16). – С. 68 – 73.
46. Нікітіна А.В. Лінгводидактичні засади лексико-стилістичного аналізу // Вісник Луганського держ. пед. ун-ту. – 1998. – № 9. – С. 120 – 125.
47. Нікітіна А.В. Роль лексико-стилістичного аналізу у формуванні мовленнєвої особистості // Зб. наук. праць Південний архів. Філологічні науки. – Херсон, 1998. – С. 144 – 149.
48. Новий російсько-український словник-довідник / Уклад.: С.Я. Єрмоленко, В.І. Єрмоленко, К.В. Ленець, Л.О. Пустовіт. – К.: Довіра, 1996. – 398 с.
49. Огієнко І.І. Історія української літературної мови. – К.: Либідь, 1995. – 296 с.
50. Одинцов В.В. Стилїстика текста. – М.: Наука, 1980. – 264 с.
51. Охріменко Н.Д., Підгурська В.Ю. Культура ділової комунікації: Навчально-методичний посібник. – Житомир, 2005. – 124 с.
52. Пазяк О.М., Кисіль Г.Г. Українська мова і культура мовлення. – К.: Вища шк., 1995. – 239 с.
53. Пентиліук М.І. Культура мови і стилїстика. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
54. Підгурська В.Ю. Культура професійного мовлення: Навч. посіб. для самостійної роботи студентів нефілологічних спеціальностей педагогічних ВНЗ з курсу „Українська мова професійного спрямування”. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2009. – 172 с.
55. Пономарів О. Культура слова: Мовностилїстичні поради: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1999. – 240 с.
56. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови. – К.: Либідь, 1992. – 248 с.
57. Сагач Г. Золотослів: Навч. посібник. – К.: Райдуга, 1993. – 378 с.

- 58.Словник лінгвістичних термінів / Кротевич Є.В., Родзевич Н.С.; За ред. Є.В. Кротевича. – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 235 с.
- 59.Ставицька Л. Блудний суржик: міф, мова, стиль // Мандрівець. – 2002. – № 1. – С. 18 – 27.
- 60.Сучасна українська літературна мова / За ред. М.Я. Плющ. – К.: Вища шк., 1994. – 414 с.
- 61.Струганець Л.В. Культура мови. Словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 88 с.
- 62.Тараненко О.Б. Українська мова на сучасному етапі (кінець 1980-х – 1990-і роки): старі і нові проблеми // Мовознавство: Тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Х.: Око, 1996. – С. 24 – 34.
- 63.Ткаченко О.Б. Проблема мовної стійкості та її джерел // Мовознавство. – 1990. – № 4. – С. 3 – 10.
- 64.Томан І. Мистецтво говорити / Пер. з чеської. – К.: Україна, 1996. – 269 с.
- 65.Український правопис / АН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні, Інститут української мови. – 4-те вид., випр. й доп. – К.: Наукова думка, 1993. – 240 с.
- 66.Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / Уклад.: С.П. Бирик, І.Л. Махно, Л.О. Пустовіт, Г.М. Сюта. – К.: УНВЦ „Рідна мова”, 1997. – 399 с.
- 67.УРСР. Закони. Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки про мови в Українській РСР: Прийнятий на десятій сесії Верхов. Ради УРСР одинадцятого скликання, 28 жовт. 1989 р. – К.: Україна, 1991. – 16 с.
- 68.Шевчук С.В. Українське ділове мовлення. – К.: Літера, 2000. – 480 с.
- 69.Шевчук С.В., Кабиш О.О. Практикум з українського ділового мовлення: Навч. посібник. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 144 с.
- 70.Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Навч. посібник. – К.: Літера, 2000. – 688 с.
- 71.Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: Модульний курс: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 2007. – 823 с.
- 72.Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. – К.: ВЦ „Академія”, 2004. – 408 с.
- 73.Яковлева А.М., Афонська Т.М. Сучасний тлумачний словник української мови. – Х.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2007. – 672 с.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Модуль I. Практична стилістика як лінгвістична дисципліна. Поняття про функціональні стилі сучасної української мови. Фонетичні засоби стилістики.....	5
Модуль II. Стилiстичні можливості лексики, фразеології та словотвору.....	19
Модуль III. Морфологічні засоби стилістики. Стилiстичні ресурси простого речення.....	35
Модуль IV. Стилiстичні ресурси складного речення. Стилiстичні можливості великих синтаксичних сполук.....	50
Схема повного стилістичного аналізу тексту.....	68
Вимоги до семестрового екзамену.....	70
Тексти комплексних контрольних робіт із курсу.....	75
Короткий термінологічний словник.....	105
Список рекомендованої літератури.....	120
Зміст.....	124